

audit FINANCIAR

9/2014

- Rolul auditului financiar în asigurarea utilizării prudenței în raportarea financiară

- Facilități Business Intelligence cu aplicații în audit și raportări financiare
- Controverse în auditarea estimărilor contabile la valoarea justă a activelor financiare
- Raportarea non-financiară conform reglementărilor europene în cadrul societăților românești
- Studiu privind îmbunătățirea transparenței raportărilor în sectorul public din România

Investigație asupra relației dintre standardele internaționale de raportare financiară, stabilitatea politică și libertatea economică în țările sărace

IASB finalizează reforma în domeniul contabilității instrumentelor financiare

Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB) a emis la 24 iulie a.c. IFRS 9 „Instrumente Financiare”, menit să înlocuiască IAS 39 „Instrumente Financiare: Recunoaștere și Evaluare”, finalizând astfel proiectul inițiat în iulie 2009 și derulat pe faze ce au adus completări succesive noului standard, precum și răspunsul său cuprinzător adresând criza financiară. Pachetul de îmbunătățiri aduse de IFRS 9 include un model logic de clasificare și evaluare a instrumentelor financiare, un model unic privind pierderile așteptate din depreciere și o abordare semnificativ modificată a contabilității operațiunilor de acoperire împotriva riscurilor. Versiunea recent emisă a standardului înlocuiește toate versiunile anterioare, devenind obligatorie de la 1 ianuarie 2018 cu adoptare anterioară acestei date permisă în funcție de specificul reglementărilor locale. Prezentăm în cele ce urmează o sinteză a elementelor de noutate aduse prin intermediul standardului:

- **CLASIFICARE ȘI EVALUARE.** Clasificarea determină modul în care activele financiare și datoriile financiare sunt reflectate în situațiile financiare și, în special, maniera în care acestea sunt evaluate pe o bază continuă. IFRS 9 introduce o abordare logică de clasificare a activelor financiare, bazată pe caracteristicile fluxului de trezorerie contractual al activului financiar și pe modelul de afaceri al entității pentru administrarea activelor financiare. Această abordare unică, bazată pe principii, înlocuiește cerințele existente bazate pe reguli ce sunt în general considerate a fi prea complexe și dificil de aplicat. Noul model generează de asemenea un singur model de depreciere aplicabil tuturor instrumentelor financiare, eliminând astfel o sursă de complexitate asociată cerințelor contabile anterioare.
- **DEPRECIEREA.** În timpul crizei financiare, recunoașterea întârziată a pierderilor de credit la împrumuturi (și alte instrumente financiare) a fost identificată ca fiind o slăbiciune a standardelor contabile existente. Ca parte a IFRS 9, IASB a introdus un nou model de depreciere bazat pe pierderile așteptate, ce va impune o recunoaștere mai oportună (în timp util) a pierderilor de credit așteptate. Mai precis, noul standard solicită entităților să contabilizeze pierderile de credit așteptate de la momentul primei recunoașteri a instrumentului financiar și să recunoască pierderile așteptate pentru durata de viață completă a instrumentului de o manieră mai oportună. IASB și-a anunțat deja intenția de a crea un grup de resurse de tranziție, menit să sprijine părțile interesate în procesul de tranziție la noile cerințe privind deprecierea.
- **CONTABILITATEA DE ACOPERIRE ÎMPOTRIVA RISCURILOR.** IFRS 9 introduce un model semnificativ modificat pentru contabilitatea de acoperire împotriva riscurilor, incluzând o prezentare sporită de informații cu

privire la activitatea de management al riscurilor. Noul model reprezintă o revizuire semnificativă a contabilității de acoperire împotriva riscurilor ce aliniază tratamentul contabil cu activitățile de management al riscurilor, facilitând entităților o mai bună reflectare a acestor activități în cadrul situațiilor lor financiare. În plus, ca urmare a acestor modificări, utilizatorii situațiilor financiare vor beneficia de o mai bună informare cu privire la managementul riscurilor și la efectul operațiunilor de acoperire împotriva riscurilor asupra situațiilor financiare.

➤ **PROPRIILE CONDIȚII DE CREDIT ALE ENTITĂȚII.**

IFRS 9 elimină, de asemenea, volatilitatea proiectată asupra rezultatului exercițiului datorită schimbărilor în riscul de credit al datoriilor selectate pentru a fi evaluate la valoare justă. Această modificare în contabilitate determină nerecunoașterea în cadrul rezultatului exercițiului a câștigurilor rezultate din deteriorarea propriului risc de credit al entității în cazul unor astfel de datorii. Aplicarea anticipată a acestei îmbunătățiri în procesul raportării financiare, înainte de orice alte modificări în contabilitatea instrumentelor financiare, este permisă de către IFRS 9.

În contextul emiterii IFRS 9, **Hans Hoogervorst**, președintele IASB, face următoarele aprecieri: „Reformele introduse prin intermediul IFRS 9 reprezintă îmbunătățiri extrem de necesare în procesul raportării financiare specific instrumentelor financiare și sunt în concordanță cu exigențele G20, ale Consiliului pentru Stabilitate Financiară și ale altor instituții în ceea ce privește o abordare orientată spre viitor a provizioanelor pentru pierderi din împrumuturi. Noul standard va spori încrederea investitorilor în bilanțurile băncilor și în sistemul financiar per ansamblu.”

Reglementări privind schimbul automat de informații

În Monitorul Oficial nr. 503/7 iulie 2014 a fost publicat Ordinul nr. 872/1015 al ministrului finanțelor publice și al ministrului dezvoltării regionale și administrației publice privind aprobarea unor formulare tipizate în scopul obținerii informațiilor necesare realizării schimbului automat de informații.

Începând cu data de 1 ianuarie 2015, autoritățile române vor fi obligate să comunice autorității competente a oricărui stat membru, prin schimb automat, informațiile referitoare la perioadele de impozitare care încep după data de 1 ianuarie 2014 și care sunt disponibile cu privire la rezidenții din statul respectiv și la următoarele categorii specifice de venituri și de capital: a) venituri din muncă; b) remunerații plătite administratorilor și altor persoane asimilate acestora; c) produse de asigurări de viață neacoperite de alte instrumente juridice ale Uniunii Europene; d) pensii; e) proprietatea asupra bunurilor imobile și veniturile din bunuri imobile;

Astfel, plătitorii de venituri de tipul celor enumerate la literele a-d au obligația depunerii unei declarații fiscale până în ultima zi a lunii februarie a anului curent, pentru anul expirat.

Lumea profesiei contabile, ca parte a mecanismului social pe care îl servește, nu este nicidecum acel teritoriu calm și distinct așa cum l-ar recomanda domeniul rece al cifrelor cu care operează. Deși se bazează pe principii și norme, acestea înseși sunt supuse adesea bulversării de mersul impetuos și adesea brownian al fenomenelor generate de o economie și de un mediu social aflate mai mereu în criză: de timp, de idei și mai ales de încredere. Cel mai mult se simte nevoia de repere după care întreprinzătorul s-ar putea orienta cu șanse reale în decizia pe care o va adopta.

Opinia auditorului financiar constituie un asemenea reper de credibilitate. Iar unul din articolele pe care le supunem atenției în acest număr explorează tocmai rolul pe care auditul îl poate îndeplini în asigurarea utilizării principiului prudenței în raportarea financiară. Și, în consecință, propune chiar un model statistico-matematic prin care se testează reacția firmelor la veștile bune sau rele din mediul de afaceri.

Un alt filon supus cercetării într-un următor articol este cel al auditării estimărilor contabile la valoarea justă a activelor

financiare, domeniu în care controversile teoretice, dar și de ordin practic par a nu mai avea sfârșit. În încercarea de a tăia nodul gordian al disputelor se avansează ideea aplicării unui mix de indicatori care, procesați în dinamică, pot duce la unele concluzii utile, inclusiv privind evaluarea percepției investitorilor asupra performanțelor obținute din gestiunea portofoliilor de active financiare ale entităților.

Într-un alt articol se operează pe terenul sensibil al asigurării transparenței raportărilor în sectorul public, în cadrul unui studiu empiric, pentru care și-au unit forțele cercetători din Academia de Studii Economice și auditori de top – analiști de la KPMG România.

Constatarea principală este îmbucurătoare: există receptivitate pentru aplicarea pe scară mai largă a standardelor în domeniul public, cunoscute sub denumirea generică de IPSAS, dar se manifestă și o anumită îngrijorare vizavi de înțelegerea de către toți aplicanții a mecanismului pe care standardele respective îl instituie.

Vă dorim o lectură instructivă!

Anul XII
Nr. 117
9/2014

Sumar // Contents

audit
FINANCIAR

9/2014

3

Constantin TOMA & Ioan-Bogdan ROBU

Studiu privind rolul auditului financiar în asigurarea utilizării prudenței în raportarea financiară

Study on the Role of Financial Auditing to Ensure the Conservatism in Financial Reporting

30

Daniel HOMOCIANU & Dinu AIRINEI

Facilități Business Intelligence cu aplicații în audit și raportări financiare

Business Intelligence Facilities with Applications in Audit and Financial Reporting

17

Tatiana DĂNESCU & Ovidiu SPĂTĂCEAN

Controverse în auditarea estimărilor contabile la valoarea justă a activelor financiare

Controversies in Auditing Fair Value Accounting Estimates for Financial Assets

Ionel-Alin IENCIU, Victor MULLER, Irinie POPA & Carmen BONACI

Studiu privind raportarea non-financiară conform reglementărilor europene în cadrul societăților românești

Study on Non-Financial Reporting in Accordance with European Directives in the Case of Romanian Companies

43

50

Pavel NĂSTASE, Șerban TOADER, Cătălin Nicolae ALBU, Aurelia ȘTEFĂNESCU & Clemente KISS

Studiu privind îmbunătățirea transparenței raportărilor în sectorul public din România

Survey on the Improvement of the Transparency of Reporting in the Romanian Public Sector

Cătălina-Florentina PRICOPE

O investigație empirică asupra relației dintre standardele internaționale de raportare financiară, stabilitatea politică și libertatea economică, în țările sărace

An Empirical Investigation on the Relationship between International Financial Reporting Standards, Political Stability and Economic Freedom, in Poor Jurisdictions

59

Colegiul editorial științific

- DINU AIRINEI** – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
VERONEL AVRAM – Universitatea din Craiova
SORIN BRICIU – Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia
ALAIN BURLAUD – Institut National des Techniques Economiques et Comptables, Paris
TATIANA DĂNESCU – Universitatea „Petru Maior”, Târgu Mureș
ROBIN JARVIS – director pentru IMM-ACCA, Universitatea Brunel, Marea Britanie
DAVID HILLIER – Leeds University Business School, Marea Britanie
ALLAN HODGSON – The University of Queensland, Australia
EMIL HOROMNEA – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
LILIA GRIGOROI, Academia de Studii Economice, Chișinău, Republica Moldova
DUMITRU MATIȘ – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
MARIA MANOLESCU – ASE, București
ION MIHĂILESCU – Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, Pitești
ANA MORARIU – ASE, București
VASILE RĂILEANU – ASE, București
ION STANCU – ASE București
DONNA STREET – Universitatea Dayton, SUA
IOAN TALPOȘ – Universitatea de Vest din Timișoara
EUGENIU ȚURLEA – ASE, București
IULIAN VĂCĂREL – academician

Director științific:
prof. univ. dr. **Pavel NĂSTASE**
 Director editorial:
dr. **Corneliu CÂRLAN**

Redactor șef:
Cristiana RUS

Secretar de redacție: *Cristina RADU*
 Prezentare grafică și tehnoredactare:
Nicolae LOGIN

Colegiul editorial științific și colectivul redacțional nu își asumă responsabilitatea pentru conținutul articolelor publicate în revistă.

B.D.I.: <http://www.ulrichsweb.com>;
<http://www.proquest.com>; www.ebscohost.com,
www.cabells.com

Revista este inclusă în platforma editorială română SCIPIO: www.scipio.ro
 Revista este indexată în trei baze de date recunoscute de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU)

Marcă înregistrată la OSIM,
sub nr. M2010 07387

Telefon: (021) 410.74.43 interior 120; Fax: (021) 410.03.48; E-mail: revista@cafr.ro; <http://revista.cafr.ro>
 ISSN: 1583 - 5812, ISSN on-line: 1844 - 8801

Tipar: Print Group S.R.L., Șoseaua Fundeni nr. 50B, București, tel: 0744.638.772

A apărut revista „Practici de Audit” nr. 3/2014

Din cuprins, recomandăm:

- *Editorial: „Semnificațiile unui bilanț”*
- *Interviu cu József Król, președintele Camerei Naționale a Auditorilor Statutari din Polonia*
- *Auditarea fondurilor europene, comparație între ISRS 4400 și ISA 805*
- *Auditarea creanțelor/debitorilor – studiu de caz*

Studiu privind rolul auditului financiar în asigurarea utilizării prudenței în raportarea financiară

Constantin TOMA* & Ioan-Bogdan ROBU **

Abstract

Study on the Role of Financial Auditing to Ensure the Conservatism in Financial Reporting

For meeting the requirement of accounting information to fairly representation of the financial position and performance of listed companies, the financial statements must be prepared on the basis of compliance with the principles imposed by a financial reporting framework. Among these principles, the conservatism protects the company from potential risks and the occurrence of adverse events, requiring a pessimistic view on financial reporting. The purpose of this study is to assess the measure to which Romanian companies listed on BSE apply conservatism in financial reporting and to estimate influence of financial auditing on the manner of application of this principle. The study was conducted on a sample of 63 Romanian companies listed in BSE, in the financial exercise 2012. To obtain the research results advanced statistical methods were used to analyze the collected data, by using SPSS 20.0.

Key words: financial auditor, financial reporting, fair view, conservatism

JEL Classification: C13, C20, C58, M41, M42

Cuvinte cheie: auditor financiar, raportare financiară, imagine fidelă, prudență

Introducere

Pentru ca informația contabilă să răspundă cerinței de a reflecta o imagine fidelă a activelor, datoriilor, capitalurilor proprii, profitului sau pierderii (Potrivit IAS 1 „Prezentarea situațiilor financiare”, situațiile financiare trebuie să prezinte fidel poziția financiară, performanța financiară și fluxurile de trezorerie ale unei entități. Prezentarea fidelă prevede reprezentarea exactă a efectelor tranzacțiilor, a altor evenimente și condiții, în conformitate cu definițiile și criteriile de recunoaștere pentru active, datorii,

* Conf. univ. dr. , Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, e-mail: toco@uaic.ro

** Dr. în Contabilitate și drd. Cibernetică și statistică economică, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, auditor stagiar la Camera Auditorilor Financieri din România și expert contabil, e-mail: bogdan.robust@feaa.uaic.ro

venituri și cheltuieli stabilite în Cadrul general) (IASB, 2013, p. A549) entităților sau unui grup de societăți, ea trebuie să îndeplinească anumite CRITERII DE CALITATE.

Principalele caracteristici calitative pe care trebuie să le îndeplinească informațiile financiare, în viziunea IASB, pentru a fi utile investitorilor existenți și potențiali, împrumutătorilor și altor creditori în deciziile pe care aceștia le iau, sunt: relevanța și reprezentarea exactă. Pe lângă caracteristicile calitative fundamentale, informațiile financiare sunt însoțite de caracteristicile calitative amplificatoare, respectiv: comparabilitatea, verificabilitatea, oportunitatea și inteligibilitatea.¹

În cadrul studiului, prudența este evaluată cu ajutorul modelului propus de Basu (1997), prin care se estimează influența cursului bursier asupra elementelor raportate în situațiile financiare, în cazul semnării pe piața bursieră a unor evenimente favorabile sau nefavorabile.

Obiectivele studiului vizează analiza măsurii în care firmele românești cotate la bursă răspund veștilor transmise pe piață (în funcție de natura acestora), determinate de eventualele evenimente nefavorabile sau favorabile și de testare a măsurii în care auditarea situațiilor financiare de către un auditor care aparține sau nu grupului *Big 4* determină creșterea gradului de utilizare a principiului prudenței în raportarea financiară. Pentru atingerea obiectivelor cercetării, studiul a fost realizat pe un eșantion de 63 de firme românești cotate BVB în exercițiul financiar 2012. Rezultatele cercetării au fost obținute în urma aplicării analizei de regresie liniară cu variabile *dummy*, prelucrarea datelor realizându-se cu ajutorul softului SPSS 20.0.

Utilitatea principiului prudenței în raportarea financiară

Contabilitatea oricărei entități și prezentarea situațiilor financiare trebuie să se bazeze pe un **sistem unitar de norme**, rezultat al procesului de normalizare, cunoscute sub denumirea de **principii și convenții contabile**. Acestea ar putea fi definite ca „reguli de ordine și de bun simț, rezultate din practică și pe baza cărora profesioniștii contabilității își fondează activitatea proprie, prezentarea bilanțurilor și stabilirea rezultatelor contabile, în întreaga lume” (Rousse, 1989).

Potrivit legislației financiar-contabile din România, la baza organizării contabilității financiare trebuie să se regăsească următoarele principii: continuitatea activității, permanența metodelor, prudența, independența exercițiilor, evaluarea separată a elementelor de active și de datorii, intangibilitatea bilanțului de deschidere, necompensarea, prevalența economicului asupra juridicului și pragul de semnificație (importanța relativă).

Principiul prudenței este considerat pilonul de bază al contabilității (mai ales în țările în care aceasta îndeplinește un important rol juridic), deoarece aplicarea lui protejează entitatea, dar mai ales terții împotriva evaluărilor subiective și multiplelor riscuri și incertitudini care pot apărea în viitor. Principiul interzice supraevaluarea elementelor de activ și a veniturilor, respectiv subevaluarea datoriilor și a cheltuielilor. În plus, trebuie să fie luate în considerare riscurile, deprecierea și pierderile ce pot apărea, generate de desfășurarea activității în exercițiul curent sau cel anterior (Toma, 2001).

Abordarea prudenței în contabilitate poate pune în discuție următoarele **aspecte**:

→ În primul rând, se ridică întrebarea dacă entitățile ar avea interesul să încalce principiul prudenței. Deși comportamentul unei unități nu este liniar pe parcursul duratei sale de funcționare, se poate afirma, fără rezerve, faptul că sunt anumite momente din viața unei societăți în care există tendința de a încălca acest principiu. De obicei, prin încălcarea principiului prudenței se urmărește obținerea unor avantaje în relațiile cu diferitele categorii de terți, imaginea furnizată de informațiile contabilității fiind într-o anumită măsură „cosmetizată”, astfel încât aceasta să prezinte o situație „mai favorabilă” decât cea reală. Asemenea momente pot viza, de

1 De caracteristicile calitative ale informației contabile se ocupă și organismul american de normalizare FASB. Astfel, în norma sa SFAC (Statements of Financial Accounting Concepts) nr. 2 se consideră că informația contabilă trebuie să îndeplinească două caracteristici calitative fundamentale: pertinența și fiabilitatea, respectiv două caracteristici calitative secundare: comparabilitatea și permanența

exemplu: emiterea de noi titluri de capital (acțiuni sau părți sociale); un proiect de fuziune viitoare; perspectiva cotației titlurilor la bursa de valori; intenția contractării unui credit bancar, obținerea unor condiții contractuale avantajoase în relațiile cu partenerii comerciali etc. Toate aceste situații îi determină pe producătorii de informații contabile să prezinte active mai valoroase, o profitabilitate mai ridicată, un grad de îndatorare mai redus;

➔ *O a doua întrebare* vizează rolul organismelor statale în impunerea prudenței în contabilitatea entităților. După cum se cunoaște, reglementările contabile sunt elaborate și impuse unităților autohtone de către Ministerul Finanțelor Publice, aflat într-o dublă ipostază: pe de o parte, în calitate de organism nor-

malizator, iar, pe de altă parte, în ipostaza de collector de impozite și taxe, pentru finanțarea cheltuielilor publice. La prima vedere, dacă se analizează această ultimă calitate, prin introducerea principiului prudenței, interesele ministerului menționat pot fi eludate într-o oarecare măsură. Prin încălcarea principiului, statul ar avea de câștigat, cel puțin pe termen scurt, întrucât activele supraevaluate și o profitabilitate mai ridicată determină impozite și taxe mai mari, deci încasări de venituri bugetare mai consistente. Această abordare poate fi catalogată și chiar este superficială.

O analiză a ponderii diferitelor surse de formare a veniturilor bugetare scoate în evidență faptul că cea mai mare contribuție o aduc impozitele indirecte, cum sunt: taxa pe valoarea adăugată și acci-

zele. Impozitul pe profit ocupă doar locul patru în cadrul surselor bugetare, după impozitul pe salarii, și este caracterizat de o anumită incertitudine în ceea ce privește alimentarea bugetelor: dacă entitatea obține profit, atunci apare și impozitul, iar în caz de pierdere aceasta nu mai contribuie la formarea veniturilor bugetare (prin intermediul impozitului pe profit). Dimpotrivă, taxa pe valoarea adăugată, accizele și impozitul pe veniturile de natura salariilor sunt caracterizate atât de certitudine, cât și de frecvență (lunară sau trimestrială, după caz) în formarea veniturilor bugetare. Deși pe termen scurt, aparent statul pierde, pe termen lung însă autoritățile câștigă din aplicarea prudenței.

O entitate care încalcă sistematic principiul prudenței se supune unui risc, întrucât afișează o poziție financiară și o performanță superioare celor reale,

Potrivit legislației financiar-contabile din România, la baza organizării contabilității financiare trebuie să se regăsească următoarele principii: continuitatea activității, permanența metodelor, prudența, independența exercițiilor, evaluarea separată a elementelor de active și de datorii, intangibilitatea bilanțului de deschidere, necompensarea, prevalența economicului asupra juridicului și pragul de semnificație (importanța relativă)

ceea ce o poate conduce la incapacitate de plată și implicit la faliment. O supraevaluare a activelor și veniturilor, respectiv subevaluare de datorii și cheltuieli vor determina ieșiri de lichidități din unitate fără acoperire reală, sub formă de plăți de impozite, taxe, dividende, conducând la decapitalizarea acesteia. Este cunoscut faptul că principala cauză a producerii falimentului o constituie insuficiența lichidităților pentru stingerea obligațiilor scadente și nu neapărat lipsa profitabilității. Pe de altă parte, falimentul unei entități are efecte asupra creditorilor acesteia, care, de cele mai multe ori, nu-și mai recuperează integral creanțele, ceea ce poate să le afecteze chiar continuitatea activității. În acest fel, autoritățile, prin intermediul principiului prudenței, protejează interesele mediului de afaceri și, implicit, propriile interese. Prin prudența impusă entităților, ministerul menționat protejează atât unitatea, cât și terții, urmărind, în principal, menținerea unui număr cât mai mare de contribuabili care să alimenteze în mod constant bugetele, îndeosebi prin intermediul resurselor care au caracter de certitudine și de permanență. Rezultă că obiectivul central al prudenței îl constituie asigurarea unei „marje de siguranță” pentru entitate și terții săi, ceea ce contribuie la un climat economic și social sănătos.

➔ *În al treilea rând* poate fi adusă în discuție perioada de aplicare a principiului prudenței. Cu toate că prudența trebuie aplicată în mod constant pe întreaga durată de funcționare a unei entități, manifestarea principiului este mult mai evidentă cu ocazia evaluării realizate la încheierea exercițiului financiar pentru prezentarea informațiilor în rapoartele anuale. În situațiile financiare anuale elementele de natura activelor, datoriilor și capitalurilor proprii se reflectă și se evaluează la valoarea

de intrare, pusă de acord cu rezultatele inventarierii. La stabilirea valorii de inventar a bunurilor se va aplica principiul prudenței, potrivit căruia se va ține seama de toate ajustările de valoare datorate depreciilor sau pierderilor de valoare. Tratatamentul contabil este diferențiat în funcție de natura elementelor supuse evaluării. În cazul elementelor de activ, dacă valoarea de inventar este superioară valorii de intrare sau rămasă de amortizat, diferența nu se înregistrează în contabilitate, din rațiuni de prudență. În situația inversă, deprecierea constatată se înregistrează în funcție de natura acesteia: deprecierea ireversibilă sub forma unei amortizări suplimentare în cazul imobilizărilor amortizabile; deprecierea reversibilă ca ajustări pentru depreciere sau pierdere de valoare. La elementele de datorii, dacă valoarea de inventar este inferioară valorii de intrare diferența nu se înregistrează în contabilitate, din aceleași rațiuni de prudență. Dimpotrivă, o valoare de inventar superioară valorii de intrare impune recunoașterea unui supliment de datorie;

O altă întrebare generată de acest principiu privește organismele abilitate să sancționeze încălcarea prudenței în contabilitate. Interesele organismelor fiscale, așa cum am putut constata din cele prezentate anterior, nu sunt afectate de încălcarea principiului prudenței întrucât o asemenea acțiune va determina un surplus de impozite și taxe.

Se constată că *acest principiu impune o abordare pesimistă a activității* trecute, prezente, dar, mai ales, viitoare a *entității*. Așa cum se precizează și în cadrul conceptual al IASB aplicarea prudenței nu justifică crearea de rezerve oculte sau de provizioane exagerate. “Această ultimă precizare este capitală, ea atrage atenția asupra locului exact al prudenței

care nu este sinonimă cu subestimarea sistematică a activului și supraestimarea automată a pasivului” (Viandier și Lauzainghein, 1993). Rezultă că exercitarea prudenței nu permite constituirea de provizioane și ajustări excesive, subevaluarea deliberată a activelor sau veniturilor, dar nici supraevaluarea intenționată a datoriilor sau cheltuielilor, deoarece situațiile financiare nu ar mai fi neutre și nu ar mai avea calitatea de a fi credibile.

Relația dintre principiul prudenței și obiectivul de imagine fidelă

Scopul aplicării reglementărilor contabile, inclusiv a principiilor, este reprezentat de oferirea unei imagini fidele a activelor, datoriilor, poziției financiare, profitului sau pierderii entității², prin intermediul situațiilor financiare anuale. Deși aplicarea reglementărilor conduce, de obicei, la atingerea obiectivului de imagine fidelă, există situații excepționale în care respectarea *ad litteram* a acestora poate genera o îndepărtare a datelor contabilității de starea de fapt din entitate. Această posibilitate este avută în vedere și de normalizatorul autohton în punctele 10 („Dacă aplicarea prevederilor prezentelor reglementări nu este suficientă pentru a oferi o imagine fidelă în înțelesul pct. 9, entitatea trebuie să prezinte informații suplimentare în notele explicative.”) și 11 („Dacă, în cazuri excepționale, aplicarea unei prevederi din prezentele reglementări se dovedește contrară obligației prevăzute la pct. 9, entitatea trebuie să facă abatere de la acea prevedere în vederea oferirii unei imagini fidele, în înțelesul pct. 9. Orice astfel de abatere trebuie prezentată în notele explicative, împreună cu o explicație a motivelor acesteia și

² Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 3.055/29.10.2009 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, cu modificările și completările ulterioare, punctul 9, publicat în M.O. nr. 766 bis din 10 nov. 2009

o prezentare a efectelor abaterii asupra valorii activelor, datoriilor, poziției financiare și a profitului sau pierderii.”) ale reglementărilor în vigoare.³

Cel mai vizat și mai comentat principiu, din acest punct de vedere, este cel al prudenței. În general, se admite că principiul prudenței denaturează imaginea poziției și performanței financiare din cel puțin două motive: a) se interzice luarea în considerare a creșterilor de valoare înregistrate de active, chiar dacă acestea sunt certe, pe când minus-valorile, chiar eventuale, trebuie să fie avute în vedere; b) interzice luarea în considerare a diminuărilor de valoare înregistrate de datorii, pe când plus-valorile, chiar eventuale, trebuie să fie avute în vedere.

Restricțiile menționate anterior sunt prezente și în legislația contabilă românească. **Mecanismele contabile** în care se concretizează aplicarea principiului prudenței sunt următoarele⁴:

- a) în contul de profit și pierdere poate fi inclus numai profitul realizat la data bilanțului;
- b) trebuie să se țină cont de toate datoriile apărute în cursul exercițiului financiar curent sau al unui exercițiu precedent, chiar dacă acestea devin evidente numai între data bilanțului și data elaborării acestuia;
- c) trebuie să se țină cont de toate datoriile previzibile și pierderile potențiale

le apărute în cursul exercițiului financiar curent sau al unui exercițiu financiar precedent, chiar dacă acestea devin evidente numai între data bilanțului și data întocmirii acestuia; în acest scop sunt avute în vedere și eventualele provizioane, precum și datoriile rezultate din clauze contractuale;

- d) trebuie să se țină cont de toate deprecierea, indiferent dacă rezultatul exercițiului financiar este pierdere sau profit; înregistrarea ajustărilor pentru depreciere sau pierdere de valoare se efectuează pe seama conturilor de cheltuieli, indiferent de impactul acestora asupra contului de profit și pierdere.

Din analiza modului de acțiune a principiului prudenței, așa cum reiese din actele normative și având în vedere cerința de fidelitate căreia trebuie să-i răspundă informațiile contabil-financiare, se ajunge la două concluzii:

- 1) tratamentul inegal al plusurilor și minusurilor de valoare, atât la active, cât și la datorii, conduce inevitabil la o îndepărtare a informațiilor prezentate prin bilanțul contabil de starea de fapt a entității la care se

referă ele. În aceste condiții, informațiile publicate nu mai reflectă imaginea fidelă a activelor, datoriilor și poziției financiare;

- 2) recunoașterea tuturor depreciierilor, pierderilor și datoriilor potențiale, chiar dacă acestea sunt evidente numai între data bilanțului și data întocmirii acestuia, în timp ce profitul este înregistrat doar dacă este efectiv realizat la data bilanțului, afectează și contul de profit și pierdere, care nu mai prezintă imaginea fidelă a performanței entității.

Dacă prin situațiile financiare anuale se urmărește furnizarea unei imagini fidele a poziției financiare, performanței și modificărilor intervenite în poziția financiară a entității, „omisiunea” creșterii valorice a activelor, diminuării datoriilor și a existenței profiturilor potențiale apare ca o trădare a fidelității informațiilor. Utilizatorii vor avea o viziune „diminuată” asupra averii și performanței întreprinderii, care nu sunt cele adevărate.

³ Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 3.055/29.10.2009 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, cu modificările și completările ulterioare, publicat în M.O. nr. 766 bis din 10 nov. 2009

⁴ Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 3.055/29.10.2009 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, cu modificările și completările ulterioare, punctul 41, publicat în M.O. nr. 766 bis din 10 nov. 2009

Aplicarea strictă a procedurii de evaluare la închiderea exercițiului conduce, în anumite cazuri, la absurdități, compenșările între o plusvaloare latentă și o minus-valoare latentă nefiind admise pentru activele de aceeași natură. Din acest motiv principiul prudenței servește uneori ca justificare pentru constituirea de provizioane destinate să acopere riscuri a căror probabilitate este incertă și natura lor este insuficient definită (de exemplu, provizioane pentru riscuri generale, pentru restructurare, alte provizioane). Evaluarea riscului de provizionat și a deprecierei activelor conduce, de asemenea, în anumite cazuri, la înregistrarea unei mărimi superioare, pe când o apreciere rezonabilă ar da o valoare inferioară. Din considerente de prudență cheltuielile de dezvoltare, cheltuielile de constituire și costul programelor informatice sunt înregistrate pe cheltuielile de exploatare, sub forma amortizării.

Principiul prudenței își face simțită prezența și cu ocazia înregistrării amortizării. Amortizarea contabilă luată în calcul la stabilirea costurilor nu corespunde, în majoritatea cazurilor, deprecierei economice. În virtutea prudenței apare tendința de a folosi în calculul amortizării durate de funcționare mai scurte, iar metodele de amortizare fiscală determină entitățile să înregistreze o amortizare contabilă superioară celei economice. Mai mult, în perioadele de creștere unitățile vor fi tentate să folosească prudența ca justificare pentru înregistrarea de provizioane, amortizări și ajustări exagerate, iar în perioadele de stagnare sau de scădere vor folosi provizioanele și ajustările ca instrumente de lisaj a rezultatelor.

O altă problemă care se ridică în legătură cu principiul prudenței vizează relația acestuia cu dezvoltarea de ansamblu a întreprinderii și, implicit, a mediului economic. Orice operațiune derulată de entitate presupune, inevitabil, luarea în considerare a unui grad de risc. Concluzia logică este că o viziune prea prudentă conduce la o tendință de

inactivitate a unității. De exemplu, demararea unui proiect de investiții presupune expunerea la diverse riscuri, iar echipa de conducere trebuie să aibă o viziune realistă și mai ales optimistă; dacă ea pune accent pe prea multă prudență este aproape sigur că nu va întreprinde ceva vreodată. Demararea sau dezvoltarea unei afaceri comportă întotdeauna riscuri, însă dorința de a-și atrage maximum de șanse de partea sa impune efectuarea unei analize amănunțite.

Evident că această situație nu este deloc îmbucurătoare. Informația din situațiile financiare este deformată într-o măsură mai mare sau mai mică, ca urmare a acțiunii conjugate a următoarelor elemente principale: convențiile contabile, principiul prudenței și regulile fiscale. S-ar putea afirma că această informație, parțial deformată, poate fi corijată prin informațiile suplimentare furnizate prin notele explicative. De altfel, rolul acestora este de a completa, de a comenta și de a explica informațiile oferite de celelalte componente ale situațiilor financiare, ceea ce atenuează inconvenientele distorsiunilor constatate. Deși această posibilitate există și este oferită de reglementările contabile, totuși contradicția nu este decât atenuată și nicidecum înlăturată. Pe de altă parte, considerăm că apelul exagerat la note, pentru a corija informațiile furnizate de bilanț și contul de rezultate, conduce la un volum exagerat al informațiilor conținute de acestea și, de ce nu, la o creștere a rolului lor în informare. În plus, trebuie subliniat faptul că notele nu pot să explice influența tuturor deciziilor luate de unitate, unele chiar până în ultimul moment, și că acestea se supun aceluiași principiu al prudenței.

În aceste condiții, cum s-ar mai putea vorbi de imagine fidelă dacă, așa cum s-a observat, această imagine poate suferi deformări importante și dacă nu există elemente de referință cu care să se compare situația prezentată de întreprindere prin raportările anuale?

Se ridică, implicit, următoarea întrebare: *Este preferabilă renunțarea la prudență pentru a obține imaginea fidelă?* Răspunsul este categoric NU. Un asemenea răspuns este specific culturii contabile continentale, în care contabilitatea îndeplinește încă un important rol juridic și este ancorată la fiscalitate. Ca urmare, informațiile sunt difuzate într-o atmosferă de pesimism, pierderile potențiale fiind luate în considerare întotdeauna, iar beneficiile potențiale sunt ignorate.

Practica afacerilor a demonstrat că fiecare întreprinzător, indiferent de mărimea lui, trebuie să fie prudent în evaluare, să-și ia în calcul orice element de risc care ar putea să afecteze nefavorabil activitatea viitoare a întreprinderii lui (pe baza informațiilor de care dispune). Însă, în acest caz, nu se mai poate spune că obiectivul contabilității (situațiilor financiare anuale) este de a reflecta fidel realitatea. Efectiv, între cele două elemente (principiul prudenței și imaginea fidelă) există o contradicție ce nu poate fi eliminată. Nu pot fi realizate concomitent și prudența și fidelitatea. Dacă se preferă prudența, atunci fidelitatea este încălcată și invers. De aceea considerăm că formularea din legislația contabilă românească "Situațiile financiare anuale trebuie să ofere o imagine fidelă a activelor, datoriilor, poziției financiare, profitului sau pierderii entității" ar putea fi înlocuită de următoarea: "Situațiile financiare anuale trebuie să ofere o imagine fidelă a activelor, datoriilor, poziției financiare, profitului sau pierderii entității, în limita prudenței".

În concluzie, o interpretare rezonabilă a noțiunii de imagine fidelă ar fi următoarea: lucrătorul în domeniul contabilității trebuie să tindă către un obiectiv ideal cu toate că el știe că acest obiectiv este imposibil de atins din cauza restricțiilor juridice; obiectivul de fidelitate impune contabilității să fie cât mai puțin convențională și mult mai eficientă în fundamentarea deciziilor și în evaluarea performanțelor.

Obiectivele auditului financiar privind prudența în raportarea financiară și asigurarea imaginii fidele

Responsabilitatea de a aprecia aplicarea corectă a tuturor principiilor contabile și, implicit, a principiului prudenței revine auditorilor financiari, care trebuie să-și exprime o opinie „asupra situațiilor financiare sau a unor componente ale acestora, exercitarea altor misiuni de asigurare și servicii profesionale potrivit standardelor internaționale de audit și altor reglementări adoptate de Camera Auditorilor Financiari din România.”⁵ Această opinie este conținută în raportul întocmit de auditor, iar sancțiunea poate fi apreciată atunci când opinia este una cu rezerve sau, mai grav, nefavorabilă/contrară. Pe baza unei opinii cu rezerve sau nefavorabilă conținută în raportul de audit, adunarea generală a asociaților poate sancționa administratorii prin impunerea obligației de a reface situațiile financiare sau prin refuzul de a le aproba.

Potrivit Asociației Americane de Contabilitate (*American Accounting Association*) **auditul financiar** poate fi definit ca *un proces sistematic de obținere și evaluare în mod obiectiv a unor afirmații privind acțiunile și evenimentele cu caracter economic, în vederea aprecierii gradului de conformitate a acestor afirmații cu criteriile prestabilite, precum și de comunicare a rezultatelor către utilizatorii interesați*⁶.

Standardele Internaționale de Audit (ISA) definesc misiunea de audit financiar ca fiind un proces dinamic și structurat în faze bine determinate, a cărui finalitate o constituie emiterea raportu-

Pe de altă parte, dacă se urmărește ca prin contabilitate să se asigure îndeplinirea unui rol juridic, atunci este necesară aplicarea principiului prudenței. În acest caz, un rol major în prezentarea realității dintr-o entitate ar reveni notelor explicative, care trebuie să conțină informațiile complementare celor furnizate prin bilanțul propriu-zis și contul de profit și pierdere.

Prudența este prezentă peste tot în lume, dar ea trebuie să fie disociată de noțiunea de imagine fidelă. Aceasta din

urmă impune luarea în considerare a tuturor evenimentelor intervenite în cursul exercițiului, indiferent dacă ele generează pierderi sau câștiguri latente. Cu toate că prudența, prin ignorarea câștigurilor potențiale, urmărește să protejeze averea unității (în același timp îi și maschează dimensiunea reală), contabilitatea trebuie să prezinte în mod fidel toate operațiile întreprinderii, pentru ca diferitele documente elaborate de întreprindere să le conțină integral și să descrie direcțiile ei de evoluție în orice situație.

⁵ Legea nr. 26/2.03.2010 pentru modificarea și completarea OUG nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 145/5.03.2010

⁶ American Accounting Association (1973), American Accounting Association Committee on Basic Auditing Concepts, *A Statement of Basic Auditing Concepts*

lui de audit. Scopul principal al unei misiuni de audit financiar este acela de a spori gradul de încredere al utilizatorilor informației financiar-contabile, *prin exprimarea unei opinii de către auditor cu privire la măsura în care situațiile financiare sunt întocmite, sub toate aspectele semnificative, în conformitate cu un cadru general de raportare financiară aplicabil* (IFAC, 2013).

Pentru aceasta, auditorul financiar trebuie să urmeze un demers metodologic privind emiterea opiniei de audit financiar, structurat în patru faze fundamentale (Arens *et al.*, 2012). În prima fază are loc planificarea misiunii și definirea metodei de auditare, în faza a doua se efectuează testarea sistemului de control intern și se realizează o serie de teste substanțiale ale tranzacțiilor, în cea de-a treia fază se aplică procedurile analitice și teste ale detaliilor soldurilor conturilor, iar în ultima fază are loc revizuirea finală de către responsabilul de misiune și emiterea raportului de audit (Arens *et al.*, 2012.).

Astăzi, auditul financiar poate fi privit din perspectiva existenței la nivel internațional a unei piețe de servicii de audit și asigurare. Apariția acestei piețe a fost determinată, în primul rând, de dezvoltarea piețelor de capital și de necesitatea investitorilor de a fi informați corespunzător. Investitorii, și nu numai, au impus o serie de cerințe în raportarea financiară cu privire la poziția și performanța firmelor cotate, fundamentându-și deciziile de ordin strategic pe baza încrederii acordate de către opinia independentă și profesionistă a auditorului.

Literatura de specialitate pune apariția cererii de servicii de audit pe seama a patru teorii de bază (Hayes *et al.*, 2005; Ebondo Wa Mandzila, 2006): **teoria poliștilui** sau **jandarmului** (*Policeman Theory*; *la théorie du policier ou du gendarme*), **teoria credibilității acordate** (*Lending Credibility Theory*; *la théorie de la crédibilité du prêt*), **teoria încrederii inspirate** (*Theory of Inspired Confidence*; *la théorie de la confiance inspirée*) și **teoria agenției** (*Agency Theory*; *la théorie de l'agence*).

Potrivit **teoriei poliștilui**, lansată la începutul anilor 1940, auditorul este responsabil cu descoperirea fraudelor asemenea unui polițist. Recentele scandaluri financiare au contribuit la reconsiderarea acestei teorii și au condus la lansarea de discuții publice privind rolul auditorului financiar în detectarea și prezentarea fraudelor financiare. Pornind de la această teorie, se poate aprecia că auditorul financiar poate juca un rol deosebit de important în reducerea incidenței fraudelor corporative. Astfel, angajamentul de audit semnat poate să diminueze oportunitatea celor responsabili cu guvernanta de a recurge la fraude în raportarea financiară sau deturnarea de active, știind că firmele vor fi supuse unui audit financiar, al

căruia obiectiv îl reprezintă și detectarea fraudelor.

Prin auditarea situațiilor financiare necesare managerilor, **teoria credibilității acordate** susține că firmele de audit joacă un rol deosebit de important în sporirea încrederii utilizatorilor de informație financiar-contabilă în actul de guvernanta corporativă. În acest caz, prin emiterea raportului de audit și formularea opiniei auditorului este asigurată reprezentarea imaginii fidele a poziției și performanței financiare din situațiile financiare anuale.

Dezvoltată la sfârșitul anilor 1920, **teoria încrederii inspirate** consideră că serviciile de audit sunt necesare acționarilor pentru evaluarea performanței firmei. Pe

baza rezultatelor înregistrate, în cazul obținerii de profit, se pot determina într-o manieră corectă eventualele dividende care pot fi acordate acționarilor, proporțional cu mărimea drepturilor deținute. În situațiile în care firma este deținută de un acționar majoritar, acesta poate avea interesul manipulării rezultatului final prin supraevaluarea veniturilor și subevaluarea cheltuielilor. Și în acest caz auditul financiar joacă un rol deosebit de important în asigurarea imaginii fidele prin impunerea respectării principiului prudenței în raportarea financiară.

Din perspectiva *teoriei agenției*, o firmă este privită ca o sumă de contracte, în care anumite părți – numiți *agenți* (managerii) – doresc să atragă resurse de la alte părți – numiți *principali* (instituții de credit, acționari, investitori, angajați) – la un anumit cost (dobândă, dividend, bonusuri salariale) (Watts și Zimmerman, 1978). În acest caz, rolul auditorului vine în sprijinul *principalului* prin certificarea informațiilor financiare oferite de către *agenți*, contribuind semnificativ la reducerea asimetriei informaționale.

Necesitatea serviciilor de audit financiar poate fi explicată, după unele opinii, numai prin prisma a doar trei teorii: *teoria motivațională*, *teoria agenției* și *teoria asigurării* (Dănescu, 2007). Potrivit *teoriei motivaționale*, se consideră că auditul financiar este necesar pentru asigurarea unui comportament etic celor care răspund de întocmirea situațiilor financiare. Sub *presiunea* auditării, aceștia vor presta o muncă de mai bună calitate deoarece cunosc faptul că situațiile financiare pe care le raportează vor fi supuse auditării. Din aceste considerențe de ordin motivațional, auditul financiar sporește credibilitatea situațiilor financiare și adaugă un plus de valoare informațiilor din situațiile financiare (Dănescu, 2007). *Teoria asigurării* explică necesitatea auditului financiar prin prisma *principiului asigurării*, care presupune că auditorul furnizează persoanelor care se bazează pe informația auditată un

anumit grad de asigurare și *principiului informației*, potrivit căruia informațiile auditate sunt credibile și mai utile în procesul de luare a deciziei pentru utilizatorii principali (investitori, manageri etc.) (Dănescu, 2007).

Nu în ultimul rând, la nivelul misiunii de audit conceptul de *prudență* induce ideea utilizării scepticismului profesional. Pentru aceasta auditorul financiar trebuie să prezinte o atitudine circumspectă, care să îi întărească capacitatea de a identifica și de a răspunde într-o manieră adecvată situațiilor care pot indica o posibilă denaturare. Utilizarea scepticismului profesional presupune o evaluare critică a probelor de audit (IFAC, 2013). În acest sens, auditorul trebuie să acorde o atenție permanentă probelor de audit care vin în contradicție cu alte probe de audit. Același tratament se aplică și probelor care aduc în discuție credibilitatea informațiilor obținute de la conducere sau de la persoanele însărcinate cu guvernanta. Pe baza acestei evaluări critice auditorul poate trage concluziile adecvate în fundamentarea opiniei de audit.

Dezvoltarea ipotezelor cercetării

Fiind un concept care nu poate fi surprins în tușe sigure, imaginea fidelă a fost analizată în studiile de profil prin intermediul cerințelor suplimentare pe care informația financiar-contabilă trebuie să le îndeplinească, astfel încât aceasta să prezinte în mod fidel poziția și performanța financiară a firmei. Studiile de profil au abordat și au încercat să evalueze măsura în care informația financiar-contabilă poate fi considerată a fi una *credibilă* și produsă pe baza aplicării corecte a *principiului prudenței*. În acest sens, credibilitatea poate fi asigurată pe baza auditării situațiilor financiare și emiterea raportului de audit (Hayes et al., 2005). Mai mult decât atât, există evidențe pe baza cărora se poate afirma că experiența firmelor de audit din Big

4 poate conduce la o mai bună asigurare a imaginii fidele, având în vedere expertiza acumulată (Messier et al., 2008).

Aplicarea corectă a principiului prudenței conduce la prezentarea în mod fidel a poziției și performanței financiare, fără supraevaluări ale activelor și veniturilor sau subevaluări ale datoriilor și cheltuielilor. Basu (1997) propune evaluarea aplicării corecte a acestui principiu de către cei însărcinați cu guvernanta, în pregătirea situațiilor financiare, pe baza răspunsurilor pe care aceștia le oferă la informațiile primite de pe piața bursieră.

Basu (1997) consideră piața bursieră ca fiind locul în care cererea și oferta pentru acțiunile unei firme se întâlnesc, în condiții de transparență și reglementare. Astfel, prin accesul neîngrădit la orice informație, piața poate reacționa oricând la anunțul unor vești bune sau rele (crize financiare, falimente etc.).

Basu (1997) cuantifică veștile bune și rele prin variația prețului unei acțiuni de la o perioadă la alta, astfel:

$$\text{Vești bune} = P_1 - P_0, \text{ când } P_1 > P_0$$

$$\text{Vești rele} = P_1 - P_0, \text{ când } P_1 < P_0$$

Prezența sau absența prudenței în raportarea financiară poate fi apreciată cu ajutorul influenței veștilor de pe piață (ca variație a prețului acțiunilor) asupra variației rezultatului net (ca răspuns al firmei la acest vești, prin constituirea de rezerve, provizioane sau supraevaluări, care pot afecta rezultatul contabil).

Modelul propus de Basu (1997) are următoarea formă:

$$\Delta \text{Rezultat net} = \beta_0 + \beta_1(P_1 - P_0) + \beta_2 \cdot D_{GN/BN}(P_1 - P_0) + \beta_3 \cdot D_{GN/BN} + \varepsilon \quad (1)$$

unde $D_{GN/BN}$ = reprezintă o variabilă Dummy, care ia valoarea 0 când apar veștile bune și 1 când apar veștile rele.

În acest caz, prezența prudenței în raportare poate fi evaluată prin valori pozitive ale coeficienților β_2 , β_3 care indică o reacție mult mai intensă la

anunțarea veștilor rele față de cele bune.

Nu în ultimul rând, încălcarea principiului prudenței poate conduce pe lângă la o afectare a rezultatului net (sau brut) și la denaturarea valorii activelor sau datoriilor.

Astfel, pe baza celor descrise mai înainte, în studiu se propun spre testare și validare următoarele ipoteze de lucru:

H1: Firmele românești cotate la bursă răspund mult mai intens la veștile rele transmise pe piață, determinate de eventualele evenimente nefavorabile (și care conduc la o diminuare a cursului bursier), față de situația transmiterii veștilor bune (care conduc la o creștere a cursului bursier), ceea ce reflectă utilizarea prudenței în raportarea financiară.

H2: Firmele românești cotate la bursă care sunt auditate de auditori din *Big 4* sunt mult mai prudente în raportarea financiară față de firmele auditate de către auditori care nu aparțin grupului *Big 4*.

În funcție de ipotezele propuse, obiectivele studiului vizează estimarea măsurii în care firmele românești cotate la bursă aplică principiul prudenței în raportarea financiară, precum și influența apartenenței la un anumit auditor asupra manierei de aplicare a acestui principiu.

Metodologia cercetării

În studiu, testarea celor două ipoteze de lucru propuse, prin a căror validare se vor atinge obiectivele cercetării, urmează un demers pozitivist, de tip logic, prin studierea obiectivă a evidențelor de ordin empiric, la nivelul firmelor românești cotate la bursă. Pentru obținerea rezultatelor cercetării, în studiu sunt analizate cu ajutorul metodelor statistice avansate informațiile financiare colectate din situațiile raportate de către firmele incluse în eșantionul studiat, dar și de la Bursa de Valori București (BVB).

1. POPULAȚIA ȚINTĂ ȘI EȘANTIONUL ANALIZAT

În studiu, populația țintă este reprezentată de totalitatea firmelor cotate la BVB, din categoriile I și II. Momentul de referință îl reprezintă anul 2012, atunci când firmele cotate la BVB intrau sub incidența OMFP 881/25.06.2012 și au trebuit să aplice Standardele internaționale de raportare financiară - IFRS (*International Financial Reporting Standards*) în pregătirea și raportarea situațiilor financiare anuale.

La sfârșitul exercițiului financiar din 2012, la BVB figurau 177 de firme (listate și nelistate), din care 95 tranzacționabile, 8 suspendate și 74 delistate. Eșantionul analizat cuprinde cele 95 de firme tranzacționabile, din care s-au eliminat 19 societăți tranzacționabile, dar nelistate, apoi s-au exclus cele 13 societăți din domeniul financiar-bancar, al fondurilor de investiții și al asigurărilor, s-au adăugat 5 societăți delistate sau suspendate de pe BVB (dar care intrau sub incidența art. 5 din OMFP nr. 881/25.06.2012) și s-au eliminat 5 firme pentru care nu s-au găsit informațiile complete pentru realizarea studiului. Astfel, eșantionul analizat cuprinde un număr final de 63 de firme cotate la BVB. De precizat faptul că în baza art. 4 al OMFP nr. 881/25.06.2012, toate aceste firme fac obiectul auditului statutar, potrivit legii.

2. VARIABILE ANALIZATE ȘI SURSA DATELOR

Având în vedere elementele care pot fi afectate de nerespectarea principiului prudenței (Toma, 2001), dar și modelul propus de Basu (1997) pentru evaluarea măsurii în care acest principiu este utilizat în întocmirea situațiilor financiare, în studiu se propun spre analiză variabilele prezentate în **Tabelul 1**.

În definirea veștilor bune și rele care pot să apară la un moment dat la bursă, s-a utilizat metodologia propusă de Basu (1997), astfel: dacă $P_{31.12.2012} < P_{01.01.2012}$ atunci se vor înregistra vești rele, iar dacă

$P_{31.12.2012} > P_{01.01.2012}$ atunci se vor înregistra vești bune.

Cuantificarea se va realiza cu ajutorul unei variabile de tip Dummy (simbolizată: *News*), care va lua valoarea zero în cazul veștilor bune și unu în cazul veștilor rele.

În studiu se va utiliza și o altă variabilă de tip Dummy (simbolizată: *Big4*), care va lua valoarea unu în cazul în care firma este auditată de către una dintre firmele din grupul *Big 4* și zero în caz contrar.

Datele aferente variabilelor analizate au fost colectate de pe site-ul BVB (www.bvb.ro) și din situațiile financiare anuale raportate de către firmele incluse în eșantionul analizat.

Tabel 1. Variabilele analizate în studiu

Simbol	Denumire	Formulă de calcul
RA_t	Ritmul de creștere al activelor totale (At)	$[(At_{31.12.2012} - At_{01.01.2012}) / At_{01.01.2012}] \cdot 100$
RD_t	Ritmul de creștere al datoriilor totale (Dt)	$[(Dt_{31.12.2012} - Dt_{01.01.2012}) / Dt_{01.01.2012}] \cdot 100$
RC_{pr}	Ritmul de creștere al capitalurilor proprii (Cpr)	$[(Cpr_{31.12.2012} - Cpr_{01.01.2012}) / Cpr_{01.01.2012}] \cdot 100$
RR_{net}	Ritmul de creștere al rezultatului net (Rnet)	$[(Rnet_{31.12.2012} - Rnet_{01.01.2012}) / Rnet_{01.01.2012}] \cdot 100$
RP	Ritmul de creștere al cursului bursier (P)	$[(P_{30.12.2012} - P_{01.01.2012}) / P_{01.01.2012}] \cdot 100$

Sursa: Proiecție proprie

3. METODE DE ANALIZĂ A DATELOR

Pentru obținerea rezultatelor cercetării și validarea ipotezelor de lucru propuse, în studiu sunt utilizate metode statistice de analiză a datelor, precum *analiza varianței* (ANOVA) și analiza de regresie liniară cu variabile independente categoriale.

ANOVA este un procedeu statistic prin care se analizează variația unei variabile dependente cantitative Y , în raport cu una sau mai multe variabile explicative, categoriale, X (Jaba *et al.*, 2012). În cazul de față, variabila dependentă este reprezentată de *ritmul de creștere* al unor elemente din situațiile financiare (a se vedea *Tabelul 1*), iar variabilele explicative sunt reprezentate de apariția sau nu a veștilor rele și auditarea firmei de către un auditor care să aparțină sau nu grupului *Big 4*.

Pornind de la modelul propus de Basu (1997), cu ajutorul analizei de regresie liniare se testează influența ritmului de creștere a cursului bursier asupra ritmului de creștere a elementelor considerate din situațiile financiare (a se vedea *Tabelul 1*), în condițiile apariției pe piață a veștilor bune sau rele și a apartenenței auditorului (sau nu) la grupul *Big 4*. Astfel, în studiu se propun spre testare următoarele modele de regresie liniară:

$$RA_t = \beta_0 + \beta_1 \cdot RP + \beta_2 \cdot News + \beta_3 \cdot News \cdot RP + \varepsilon \quad (1)$$

$$RD_t = \beta_0 + \beta_1 \cdot RP + \beta_2 \cdot News + \beta_3 \cdot News \cdot RP + \varepsilon \quad (2)$$

$$RC_{pr} = \beta_0 + \beta_1 \cdot RP + \beta_2 \cdot News + \beta_3 \cdot News \cdot RP + \varepsilon \quad (3)$$

$$RR_{net} = \beta_0 + \beta_1 \cdot RP + \beta_2 \cdot News + \beta_3 \cdot News \cdot RP + \varepsilon \quad (4)$$

$$RA_t = \beta_0 + \beta_1 \cdot RP + \beta_2 \cdot News + \beta_3 \cdot News \cdot RP + \delta_1 \cdot Big4 + \delta_2 \cdot News \cdot Big4 \cdot RP + \varepsilon \quad (5)$$

$$RD_t = \beta_0 + \beta_1 \cdot RP + \beta_2 \cdot News + \beta_3 \cdot News \cdot RP + \delta_1 \cdot Big4 + \delta_2 \cdot News \cdot Big4 \cdot RP + \varepsilon \quad (6)$$

$$RC_{pr} = \beta_0 + \beta_1 \cdot RP + \beta_2 \cdot News + \beta_3 \cdot News \cdot RP + \delta_1 \cdot Big4 + \delta_2 \cdot News \cdot Big4 \cdot RP + \varepsilon \quad (7)$$

$$RR_{net} = \beta_0 + \beta_1 \cdot RP + \beta_2 \cdot News + \beta_3 \cdot News \cdot RP + \delta_1 \cdot Big4 + \delta_2 \cdot News \cdot Big4 \cdot RP + \varepsilon \quad (8)$$

unde β_1 măsoară influența variației RP asupra variației elementelor din situațiile financiare (ESF); β_2 măsoară influența apariției veștilor rele asupra variației ESF ; β_3 măsoară influența variației RP asupra variației ESF , în cazul apariției veștilor rele; δ_1 măsoară influența apartenenței firmei la un auditor membru din *Big 4* asupra variației ESF ; δ_2 măsoară influența variației RP asupra variației ESF , în cazul apariției veștilor rele la firmele care sunt auditate de către un auditor membru din *Big 4*.

Analiza datelor s-a realizat cu ajutorul softului statistic SPSS 20.0.

Discuții asupra rezultatelor

Pe baza ipotezelor de lucru formulate și a obiectivelor de cercetare propuse, principalele rezultate obținute în urma analizei datelor vizează estimarea statisticilor descriptive pentru variabilele propuse în analiză, la nivelul întregului eșantion, dar și în funcție de tipul veștilor care pot să apară pe piață sau în funcție de apartenența auditorului la grupul *Big 4*.

În funcție de tipul veștilor care pot să apară la BVB, bune sau rele (reflectate printr-o diminuare sau creștere a cursului bursier de la o perioadă la alta), în *Tabelul 2* sunt prezentate o serie de statistici descriptive.

În *Tabelul 2* sunt prezentate mediile indicatorilor utilizați în analiză, calculați pe baza principalelor elemente din situațiile financiare. La nivelul eșantionului analizat se poate observa că în funcție de veștile primite de pe piața bursieră (*bune*: creșteri ale cursului bursier sau *rele*: scăderi ale cursului), indicatorii utilizați în analiză înregistrează valori diferite ale mediilor pe fiecare categorie în parte. Însă, la nivelul tuturor firmelor cotate la bursă, veștile bune sau rele transmise de piață au o influență semnificativă doar asupra variației nivelului activelor totale și datoriiilor totale. Se poate aprecia că firmele reacționează la informațiile transmise de piața bursieră doar prin modificări semnificative ale nivelului activelor și datoriiilor totale, nivelul capitalurilor proprii și al rezultatului net fiind neschimbat. Firmele care primesc vești bune înregistrează o creștere a nivelului activelor (cu 5,7106%) și al datoriiilor (cu 35,0923%), iar firmele care primesc vești rele înregistrează diminuări ale activelor (cu 1,4191%) și creșteri ale datoriiilor (cu 9,3459%).

În funcție de apartenența auditorului financiar la grupul de firme din *Big 4*, în *Tabelul 3* sunt prezentate statisticile

Tabel 2. Statistici descriptive privind elementele din situațiile financiare, pe total eșantion și în funcție de tipul veștilor care pot să apară la BVB

Simbol	Medie (%)			Testare diferență vești bune/rele	
	Eșantion	Pentru vești bune	Pentru vești rele	Valoare test F	Sig.
RA_t	1,5233	5,7106	-1,4191	2,745	0,103*
RD_t	19,9714	35,0923	9,3459	1,861	0,177*
RC_{pr}	-10,6381	-6,6769	-13,4216	0,320	0,574
RR_{net}	-90,8032	-79,2538	-98,9189	0,037	0,848

*diferență semnificativă pentru un risc de 10%; **diferență semnificativă pentru un risc de 20%
Sursă: Prelucrări proprii în SPSS 20.0

Tabel 3. **Statistici descriptive privind elementele din situațiile financiare, pe total eşantion şi în funcţie de apartenenţa auditorului la grupul Big 4**

Simbol	Medie (%)			Testare diferenţă Big4/Non Big 4	
	Eşantion	Auditor Big 4	Auditor non Big 4	Valoare test F	Sig.
RA_t	1,5233	2,0363	1,2847	0,026	0,872
RD_t	19,9714	19,2700	20,2977	0,003	0,960
RC_{pr}	-10,6381	-20,8300	-5,8977	1,425	0,237
RR_{net}	-90,8032	-127,0600	-73,9395	0,242	0,624

*diferenţă semnificativă pentru un risc de 25%

Sursă: Prelucrări proprii în SPSS 20.0

descriptive aferente variaţiei principalelor elemente din situațiile financiare, pe total eşantion şi pe cele două categorii de firme (auditate de Big 4/ auditate de alţi auditori).

Pe baza datelor din *Tabelul 3* se poate observa că la nivelul eşantionului analizat există diferenţe între mediile variaţiilor principalelor elemente din situațiile financiare, pentru firmele care au auditori din grupul Big 4 şi firmele care sunt auditate de alţi auditori. Însă, prin inferenţă statistică, se poate estima, cu o încredere de 75%, că la nivelul tuturor firmelor cotate BVB există diferenţe semnificative doar la nivelul variaţiei capitalurilor proprii, în cazul firmelor auditate de auditori din Big 4 şi al celor care sunt auditate de alţi auditori. Astfel, firmele auditate de auditori din Big 4 înregistrează diminuări mult mai mari ale nivelului capitalurilor proprii faţă de firmele auditate de către alţi auditori. Ştiind că situațiile financiare vor fi auditate de auditori din Big 4,

acest lucru poate fi explicat printr-o prudenţă mult mai ridicată a firmelor din prima categorie faţă de cele din cea de-a doua categorie, transpuse într-o subevaluare a veniturilor şi o supraevaluare a cheltuielilor.

Pentru a testa măsura în care firmele cotate BVB utilizează principiul prudenţei în raportarea financiară, cu ajutorul modelelor (1),..., (4) se estimează reacţia acestora la informaţiile transmise de piaţa bursieră, prin veştile bune (creşteri ale cursului bursier) sau rele (descreşteri ale cursului bursier).

Pe baza datelor din *Tabelul 4* se poate trage concluzia că firmele româneşti cotate BVB reacţionează la informaţiile transmise de piaţă doar la nivelul datoriilor totale şi al activelor totale. Cu o încredere de 90%, o diminuare a cursului bursier, ca urmare a apariţiei unor veşti nefavorabile, conduce la o creştere a nivelului datoriilor totale, ceea ce caracterizează utilizarea de către firme a

prudenţei în raportarea financiară. Acelaşi fapt poate fi observat şi în cazul variaţiei activelor totale. O diminuare a cursului bursier, care indică o serie de veşti nefavorabile pe piaţa bursieră, conduce la o diminuare semnificativă a nivelului activelor prin eventuale deprecieri sau ajustări, ca urmare a utilizării prudenţei în raportarea financiară.

Pentru celelalte elemente din situațiile financiare care au fost supuse analizei se poate observa că nu sunt afectate de eventualele informaţii oferite de piaţa bursieră, modelele (3) şi (4) nefiind valide din punct de vedere statistic.

În ceea ce priveşte influenţa auditorului asupra măsurii în care firmele aplică în mod corespunzător principiul prudenţei în raportarea financiară, în *Tabelul 5* sunt prezentate rezultatele obţinute în urma estimării parametrilor pentru modelele (5),..., (6).

În urma analizei modelelor de regresie (5),..., (8), se poate aprecia că există o influenţă a auditorului asupra raportării financiare realizate de către firmele cotate la BVB doar la nivelul datoriilor şi capitalurilor proprii [modelele (6) şi (7)]. Astfel, în ceea ce priveşte variaţia nivelului datoriilor totale în condiţiile variaţiei cursului bursier se poate observa că o diminuare a cursului bursier conduce la o creştere a nivelului datoriilor totale. Acest lucru presupune utilizarea prudenţei în raportarea financiară, atunci când piaţa bursieră transmite firmelor o serie de veşti nefavorabile. Mai mult decât atât, indiferent de apartenenţa sau nu a auditorului la grupul

Tabel 4. **Estimarea parametrilor modelelor de evaluare a utilizării prudenţei în raportarea financiară**

Model	Simbol Y	Valoare estimări parametri								Testare model	
		β_0	Sig.	β_1	Sig.	β_2	Sig.	β_3	Sig.	R ²	Sig. ANOVA
(1)	RA_t	8,488	0,100	-0,104	0,476	-5,629	0,414	0,279	0,184***	0,073	0,212
(2)	RD_t	73,321	0,001	-1,432	0,024**	-73,254	0,014**	1,052	0,239	0,116	0,062
(3)	RC_{pr}	-15,015	0,287	0,312	0,436	17,405	0,358	0,335	0,559	0,055	0,337
(4)	RR_{net}	-125,529	0,306	1,733	0,619	110,52	0,501	1,702	0,733	0,020	0,749

*Y = variabila dependentă; **valoare semnificativă pentru un risc de 5%; ***valoare semnificativă pentru un risc de 25%

Sursă: Prelucrări proprii în SPSS 20.0

Tabel 5. Estimarea parametrilor modelelor de evaluare a utilizării prudenței în raportarea financiară, în funcție de tipul auditorului (*Big 4* / *Non Big 4*)

Model	Y	Valoare estimată parametri								Testare model					
		β_0	Sig.	β_1	Sig.	β_2	Sig.	β_3	Sig.	δ_1	Sig.	δ_2	Sig.	R ²	Sig. ANOVA
(5)	RA _t	7,791	0,158	-0,103	0,488	-5,667	0,419	0,258	0,253	2,469	0,685	0,072	0,780	0,976	0,467
(6)**	RD _t	77,311	0,001	-1,438	0,025	-74,062	0,015	1,327	0,165***	-14,144	0,583	-0,972	0,372	0,128	0,155
(7)	RC _{pr}	-17,182	0,232	0,316	0,415	19,512	0,288	-0,068	0,908	7,683	0,630	1,441	0,036	0,145	0,102
(8)	RR _{net}	-130,74	0,317	1,742	0,621	117,57	0,480	0,433	0,935	18,485	0,898	4,550	0,458	0,033	0,852

*Y = variabila dependentă; **model valid pentru un risc de 20%; ***valoare semnificativă pentru un risc de 20%

Sursă: Prelucrări proprii în SPSS 20.0

Big 4, firmele cotate la BVB utilizează în aceeași măsură principiul prudenței în raportarea financiară. În acest caz, firmele cotate la BVB, știind că vor fi supuse auditării, respectă aplicarea principiului prudenței.

La nivelul capitalurilor proprii se poate observa că pentru firmele cotate BVB care sunt auditate de către auditori aparținând grupului *Big 4*, în cazul apariției la bursă a veștilor nefavorabile, o diminuare a cursului bursier determină o diminuare a valorii capitalurilor proprii, mult mai mare față de cele care nu sunt auditate de către auditori din *Big 4*. Se poate aprecia faptul că auditorii din *Big 4* impun cu o strictețe mai mare aplicarea prudenței în recunoașterea pierderilor și încorporarea acestora în capitalurile proprii, la categoria rezultat reportat.

Concluzii

În urma rezultatelor obținute, se poate trage concluzia că ipotezele cercetării au fost parțial validate, cel puțin pentru o parte din principalele elemente raportate în situațiile financiare. Se poate aprecia că firmele românești utilizează, cu precădere, principiul prudenței în raportarea elementelor de activ și de datorii.

Astfel, în cazul în care sunt semnalate o serie de evenimente nefavorabile (care conduc la diminuarea cursului bursier), firmele românești cotate la bursă răs-

pund printr-o diminuare a nivelului activelor, ca urmare a înregistrării unor eventuale ajustări de depreciere. Impactul veștilor nefavorabile asupra datoriei poate fi apreciat printr-o creștere suplimentară a nivelului acestora. În cazul capitalurilor proprii și al rezultatului se poate observa că informațiile furnizate de piața bursieră nu afectează maniera de raportare a acestor elemente.

Influența auditorului asupra măsurii în care firmele aplică principiul prudenței în raportarea financiară a putut fi observată doar la nivelul datoriei și al capitalurilor proprii. În funcție de apartenența auditorului la grupul *Big 4*, se poate trage concluzia că experiența și notorietatea acestuia pot contribui semnificativ la maniera de utilizare a prudenței în raportarea financiară.

Pentru cazul datoriei, se poate aprecia că, indiferent de apartenența auditorului sau nu la grupul *Big 4*, firmele cotate la bursă și supuse auditului financiar tind să utilizeze în aceeași măsură prudența în raportarea financiară. Însă, în cazul

firmelor auditate de către auditori aparținând *Big 4*, în urma semnării unor evenimente nefavorabile pe piața bursieră se poate observa un grad mult mai ridicat de recunoaștere a elementelor care contribuie semnificativ la diminuarea capitalurilor proprii, eventuale pierderi reportate. Se poate trage concluzia că firmele auditate de auditori din *Big 4* sunt mult mai prudente în recunoașterea pierderilor față de cele care sunt auditate de către auditori din afara *Big 4*.

Limitele cercetării provin în principal din dimensiunea relativ redusă a eșantionului și din studierea doar a unui sin-

gur exercițiu financiar. Direcțiile viitoare de cercetare urmăresc extinderea eșantionului, prin selectarea mai multor exerciții financiare și prin includerea în analiză și a obiectului de activitate, pentru a putea studia măsura în care prudența în raportarea financiară este influențată sau nu de un astfel de factor.

Nu în ultimul rând, utilizarea metodelor statistice în cadrul auditului financiar, dar și interconectarea acestuia cu analiza financiară și contabilitatea, poate deschide o direcție nouă de cercetare pe care o numim ipotetic **auditometrie** (*auditometrics*). ●

Acknowledgements

Cercetările au fost finanțate de către Autoritatea de Management pentru Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 prin proiectul „Sistem integrat de îmbunătățire a calității cercetării doctorale și postdoctorale din România și de promovare a rolului științei în societate”: POSDRU/159/1.5/S/133652.

This work was supported by the the European Social Fund in Romania, under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development 2007-2013, through the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.

Bibliografie

- Arens, A., Elder, R., Beasley, M. (2012), *Auditing and assurance services: an integrated approach*, 14th edition, Pearson Education, New Jersey
- Basu, S. (1997), *The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings*, Journal of Accounting & Economics 24, 3-37
- Dănescu, T. (2007), *Audit financiar: convergențe între teorie și practică*, Irecson, București
- Ebondo Wa Mandzila, E. (2006), *La gouvernance de l'entreprise: une approche par l'audit et le contrôle interne*, L'Harmattan, Paris
- Hayes, R., Dassen, R., Schilder, A., Wallage, P. (2005), *Principles of Auditing. An Introduction to International Standards of Auditing*, 2nd edition, Pearson Education
- Jaba, E., Robu, I.-B., Balan, C.-B., Robu, M.-A. (2012), *Folosirea metodei ANOVA pentru obținerea probelor de audit cu privire la efectul domeniului de activitate asupra variației indicatorilor poziției și performanței financiare*, Revista „Audit Financiar” nr. 8, pp. 3-12
- Messier, W.F.Jr., Glover, S.M., Prawitt, D.F. (2008), *Auditing & assurance services: a systematic approach*, 6th edition, McGraw-Hill, New York
- Rousse, F. (1989), *Normalisation comptable, Principes et pratiques*, Collection Méthodologie, Ministère de la Coopération et du Développement, Paris
- Toma, C. (2001), *Conturile anuale și imaginea fidelă în contabilitatea românească – probleme contabile actuale, concepte, analiză și audit*, Junimea, Iași
- Viandier, A., Lauzainghein, Ch. de (1993), *Droit comptable*, 2e édition, Précis Dalloz, Paris
- Watts, R.L., Zimmerman, J.L. (1978), *The demand for and supply of accounting theories: The market for excuses*, The Accounting Review, (April), pp. 273-305
- Whittington, O.R. (2014), *Wiley CPAexcel Exam Review 2014 Study Guide: Auditing and Attestation*, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey
- Camera Auditorilor Financiarilor din România – CAFR (2012), *Ghid pentru un Audit de Calitate*, Print Group, București
- Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate - IASB (2013), *Standardele Internaționale de Raportare Financiară®*, Norme oficiale emise la 1 ianuarie 2013, Partea A, CECCAR, București
- Federația Internațională a Contabililor (*International Federation of Accountants - IFAC*) & Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare (*International Auditing and Assurance Standards Board - IAASB*) (2013), *Manual de reglementări internaționale de control al calității, audit, revizuire, alte servicii de asigurare și servicii conexe*, Ediția 2012, Irecson, București

Facilități Business Intelligence cu aplicații în audit și raportări financiare

Daniel HOMOCIANU*
& Dinu AIRINEI**

Introducere

Prezenta lucrare pornește de la anumite deficiențe sesizate în practica raportării cu specific Business Intelligence. Este vorba în special de analize multidimensionale dinamice (OLAP) insuficient reprezentate. De cele mai multe ori, problemele apar pentru că datele dispuse multiaxial nu atrag automat și nici măcar foarte ușor atenția utilizatorului final asupra unor excepții de la anumite niveluri de reprezentare, detaliate la maximum sau la un anumit nivel de agregare. Aceste lipsuri îngreunează de cele mai multe ori identificarea cauzelor, întârziind și măsurile de intervenție.

Dincolo de aceste aparent banale limitări la nivel de prezentare, tratarea non-șalantă a mecanismelor de raportare poate genera probleme mari la nivelul recepționării, interpretării și gestionării excepțiilor.

Conceptul de raportare care apare încă din titlul acestei lucrări este tratat atât în sens restrâns, cu referire la anumite tehnici concrete, cât și în sens larg.

Aplicabilitatea elementelor teoretice și practice descrise în prezenta lucrare în domeniul auditului și raportărilor financiare este deplin justificată pornind de la câteva exemple simple. Astfel, diversitatea de surse de date și de perspective de analiză necesare adesea în acest context, formatele variate de documente utilizate fizic (hârtie) sau scanat, cu

Abstract

Business Intelligence Facilities with Applications in Audit and Financial Reporting

Getting the performance in audit work currently requires some additional conditions related to the multitude of issues to be analyzed for the same problem, numerous data sources, quality, speed, flexibility, high power of suggestion and automation in reporting activity. This paper presents using both theoretical arguments and practical examples certain facilities particularly concerning last categories. The novelty refers on one hand to complement the detailed examples in the figures with reference to the scenarios developed and captured in video format by the authors and secondly, to describe a technique which combines multidimensional analysis at presentation with the causal one in Business Intelligence dynamic reports. This representation technique symbolically called in this paper work ACCORD / CADRE involves generating georeferenced representations that require data sources in relational format, fully justifying the need for a data processing technique defined and described in a paper published in a previous issue of the journal „Audit Financiar” no.8/2014 namely, S-DOT.

Key words: causal analysis, Business Intelligence, on-line dynamic reporting, ACCORD/CADRE (A/C) technique

JEL Classification: C61,D81,D83,M42

Cuvinte cheie: analiza cauzală, Business Intelligence, raportare dinamică on-line, tehnica ACCORD/CADRE (A/C)

* Cercetător științific, dr., Dep. de Cercetare, FEAA, Universitatea „Al. I. Cuza” Iași, e-mail: dan.homocianu@gmail.com

** Prof. univ. dr., Dep. de Contabilitate, Informatică Economică și Statistică, FEAA, Universitatea „Al. I. Cuza” Iași, e-mail: adinu@uaic.ro

riscuri inerente la preluări manuale sau semiautomate de date, insuficienta standardizare a operațiunilor de prelucrare a datelor, insuficienta preocupare în sensul acceptării semnăturii electronice și a generalizării sistemelor de raportare via Internet¹ sunt doar câteva exemple care motivează preocupările pentru îmbunătățirea mecanismelor de raportare în acest domeniu.

Analiza cauzală și aplicațiile în audit

Întrebarea esențială care se naște atunci când se analizează schimbările din jur este “DE CE?”. Analiza cauzală în management caută să identifice și să facă înțelese motivele pentru o anumită stare a lucrurilor, cu accentuarea activității care produce schimbarea. Principiul esențial al analizei cauzale este găsirea cauzelor de tratat mai degrabă decât tratarea simptomelor. O cauză rădăcină este motivul esențial pentru care se întâmplă ceva anume și se află la o distanță considerabilă de efectul original. Trucul în căutarea cauzelor rădăcină este continuarea căutării. Când ne întrebăm de ce se întâmplă ceva anume vom primi de regulă un răspuns care privește cauza directă de proximitate. Dacă continuăm să ne întrebăm “de ce?” pentru fiecare răspuns consecutiv, vom ajunge în cele din urmă la o cauză de la care vom putea începe să acționăm². Diagrama cauză-efect³ este un instrument ierarhic simplu, folosit pentru a sparge cauza într-o structură arborescentă, care să permită urmărirea unor căi individuale ale unei posibile cauze. Este folosită adesea ca suport pentru

brainstorming-ul posibilelor cauze mai degrabă decât pentru analiza directă a cauzelor reale.

O aplicație a analizei cauzale în sistemele de audit studiată în literatura de profil privește, de exemplu, relația dintre auditul taxelor și conformitatea acestora⁴. Alte aplicații privesc monitorizarea indicatorilor de performanță, prin care auditorii pot identifica erori precum: scopuri incompatibile, lipsă de proceduri sau training neadecvat. Acestea din urmă pot fi scoase în evidență și înlăturate pornind și de la analize cauzale rutiniere⁵.

În statistică⁶, analiza cauzală este legată de concepte precum analiza de regresie și analiza de corelație⁷.

Metodologia cercetării

Datele multidimensionale din studiile on-line în baza cărora s-au continuat testele demonstrative în cadrul acestui material au fost obținute de o organizație de profil, la care ne vom referi succint, prin aplicare de chestionare și analiză cantitativă. Ulterior, acestea au fost prelucrate și mai apoi utilizate de autori în cadrul unei cercetări preponderent aplicative. Acronimul ales pentru tehnica de raportare propusă a implicat un demers de natură exploratorie, cu tatonări și incrementări succesive, finalizat cu o alegere efectivă care a ținut cont

1 <http://www.ccfiscali.ro/content/editoriale/editorial%20nr%2020.pdf>

2 http://changingminds.org/disciplines/change_management/diagnosing_change/causal_analysis.htm

5 http://syque.com/quality_tools/tools/TOOLS03.htm

4 Ebimobowei, A., *A Causality Analysis between Tax Audit and Tax Compliance in Nigeria*, European Journal of Business and Management, Vol.5, No.2, 2013 - <http://www.iiste.org/Journals/index.php/EJBM/article/download/3934/3992>

5 Fraser, L., E., *Public Sector Audit - Business Integration and Causal Analysis*, Quality Audit Conference, February 26-27, 1998, Louisville, KY, vol.7 - <http://asq.org/qic/display-item/?item=10989>

6 Reynolds, H., T., *Correlation and Causation* - <http://Www.Udel.Edu/Htr/Statistics/Notes/Class16.Html>

7 Bolboacă, S., D., *Corelația și regresia liniară* - <http://sorana.academicdirect.ro/pages/doc/MV2012/MVRom06.pdf>

**Rapoartele tradiționale
sunt o fotografie a
informațiilor la un moment
dat, generând mai multe
întrebări decât răspunsuri.
Fiecare întrebare nouă
determină nevoia
decidentului de a solicita
un nou raport, ciclul
reluându-se de un număr
limitat de ori.
Prin comparație, analiza
în timp real anulează acest
ciclul prin plasarea
decidentului la curent
cu informația**

inclusiv de puterea de sugestie a cuvintelor la care se reduce acronimul.

Raportarea de la clasic la on-line

Istoric vorbind, rapoartele operaționale au fost legate de începuturile raportării, departamentele IT cheltuiind majoritatea resurselor pentru programarea și întreținerea sistemelor operaționale. La ora actuală, aceste sisteme sunt mai totdeauna achiziționate sub formă de pachete de aplicații *software* integrate, incluzând de obicei capabilități de raportare foarte importante pentru executarea de analize economice. Principalele limitări ale acestora se referă la: 1) folosirea preponderentă a surselor proprii, neputând combina date și structuri din

alte sisteme; 2) obținerea dificilă a unui set larg de măsurători și indicatori de performanță (*Key Performance Indicators* - KPIs), specifici viziunii strategice; 3) suport insuficient pentru analizele multidimensionale, care, în context, sunt prea lente, puțin intuitive și destul de inflexibile.

Mai mult, chiar, în sfera aplicațiilor din cadrul sistemelor de asistare a deciziilor (*DSS*) și de *Business Intelligence* (pentru cele două există multe părți comune însă și câteva diferențe⁸) se consideră adesea că rapoartele tradiționale pur și simplu dispar atunci când se pune informație on-line în timp real la dispoziția tuturor⁹. Ideea este însă una dusă la extrem, din moment ce rapoartele continuă să fie valoroase pentru activitatea economică chiar și în condițiile trendului ascendent al aplicațiilor anali-

tice în timp real. Ceea ce trebuie reținut este că rapoartele tradiționale sunt o fotografie a informațiilor la un moment dat, generând mai multe întrebări decât răspunsuri. Fiecare întrebare nouă determină nevoia decidentului de a solicita un nou raport, ciclul reluându-se de un număr limitat de ori. Prin comparație, analiza în timp real anulează acest ciclu prin plasarea decidentului la curent cu informația.

În continuare sunt disponibile câteva detalii legate de o serie de formate uzuale de raportare on-line și export utilizate curent de cele mai multe aplicații on-line și site-uri web, disponibile, fie prin utilizarea funcționalității lor intrinseci, fie prin accesarea opțiunilor browser-ului.

Cunoscut și sub denumirea de *MIME* (*Multipurpose Internet Mail Extension*¹⁰) *HTML* sau arhivă web, acesta este un standard introdus în 1999, care oferă avantajul integrării tuturor componentelor externe unui raport *HTML* - fișiere cu imagini sau sunet - împreună cu codul acestuia, într-un singur fișier capabil să păstreze inclusiv elemente de interactivitate. Practic, prima parte este un fișier *HTML* obișnuit, după care urmează resursele adiționale propriu-zise identificate prin adresele URL (*Uniform Resource Locator*) originale. Utilitatea pe care acest format de fișiere o poate prezenta pentru utilizatorii unui sistem de asistare a deciziilor se referă mai ales la partea de analiză și raportare, prin posibilitatea de a stoca elementele dinamice ale rapoartelor multidimensionale reprezentate în acest format.

Parte a acronimului *AJAX* - *Asynchronous Java script and XML*, care desemnează o tehnologie *web* relativ recentă folosită pentru interfețe *web* mai rapide și mai performante, *XML*

8 Kopáčková, H., Škrobáčková, M., *Decision Support Systems or Business Intelligence: What can help in decision making?*, http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/32436/1/CL585.pdf?origin=publication_detail, p.102, fig.2

9 Rasmussen, N., H., Goldy, P., S., Solli, P., O., *Financial Business Intelligence - Trends, Technology, Software Selection and Implementation*, John Wiley and Sons, Inc., New York, 2002, p.98-99

10 <http://www.cryer.co.uk/glossary/m/mhtml.html>

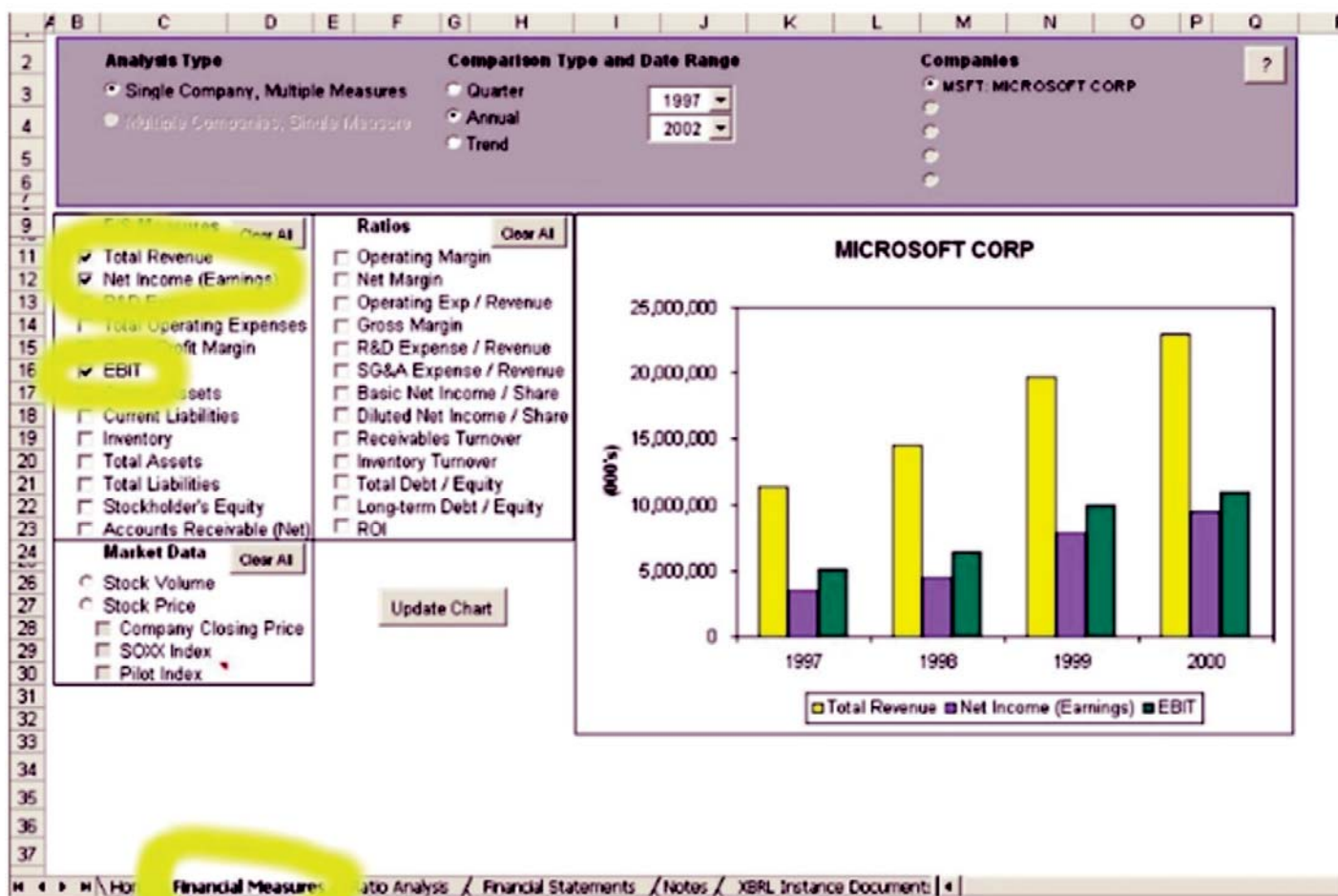
(*Extensible Markup Language*) este o specificație de uz general și în același timp un limbaj extensibil, permițând utilizatorilor definirea propriilor elemente¹¹. Scopul său primar rămâne însă acela de a servi la partajarea datelor între sisteme informaționale diferite - în particular, *via* Internet¹². Dincolo de recomandările făcute de W3C (World Wide Web Consortium), XML este un standard deschis, scutit de orice taxe și care beneficiază de o serie de avantaje¹³, și anume: A1) este independent de plat-

formă; A2) este bazat pe text; A3) suportă standardul *Unicode*; A4) poate reprezenta structuri de date dintre cele mai diverse – înregistrări, liste, arbori; A5) are o structură ierarhică potrivită pentru cele mai multe tipuri de documente; A6) este deja utilizat pe scară largă pentru stocarea și procesarea documentelor atât *on-line*, cât și *off-line*. Pentru utilizatorii sistemelor de asistare a deciziilor, avantajele reale țin mai ales de posibilitatea partajării conținutului modelelor decizionale și a rapoartelor,

pornind de la specificațiile acestui standard. În plus, programele de calcul tabelar, considerate multă vreme un instrument specific decidentului, oferă în prezent facilități de import și conversie XML.

Extensible Business Reporting Language (XBRL) sau Limbajul Extensibil de Raportare Economică este un standard deschis, care suportă modelarea informațiilor și exprimarea înțelesului semantic cerut adesea în raportarea economică.

Figura 1. Exemplu de analiză financiară utilizând XBRL și serviciile web

Sursa: <http://www.trinity.edu/rjensen/xbrlandolap.htm>

11 Bray, T., Paoli, J., Sperberg-McQueen, C., M., Maler, E., Yergeau, F., *Extensible Markup Language (XML) 1.0 (Fourth Edition) - Origin and Goals* - <http://www.w3.org/TR/2006/REC-xml-20060816/>

12 Sun Microsystems, *Java Look and Feel Design Guidelines*, Addison Wesley, 1999, în Homocianu, D., *AJAX or the new standard for faster web interfaces*, vol. "Teoria și Practica Economică în Societatea Cunoașterii", coordonatori: Ion Pohoacă, Andreea Iacobuță, Editura Sedcom Libris, Iași, 2007, p.301

13 <http://www.w3.org/TR/NOTE-xml-ql/>

În condițiile în care folosește sintaxa XML și tehnologiile specifice precum: schema XML, legăturile (*x-links*) și căile de acces (*x-path*), respectiv spațiile de nume, XBRL poate fi considerat un subset XML dezvoltat special pentru a simplifica accesarea și transferul informațiilor economice între aplicații diferite. În timp ce definiția formală a XBRL poate fi considerată și aceea de limbaj electronic standard pentru informații economice, rapoarte financiare și analize¹⁴, structura unui document XBRL presupune faptele economice de raportat și o colecție de taxonomii care definesc metadatele acestor fapte, cum ar fi înțelesul lor și modul în care relaționează. De aici, o serie întreagă de avantaje¹⁵ ale XBRL cum ar fi: 1) accesul rapid la informații externe; 2) ușurința integrării cu alte documente sau sisteme; 3) salvarea costurilor și a timpului de dezvoltare; 4) anularea unor erori prin eliminarea intrărilor manuale de date. Aplicația pilot Nasdaq Stock Market, creată de PricewaterhouseCoopers și Microsoft, demonstrează modul în care XBRL poate fi combinat cu serviciile web (Figura 1). Astfel, utilizând XBRL ca format al datelor, o foaie de calcul Excel ca utilitar de analiză și serviciile Web care furnizează rapoarte financiare formate cu XBRL, investitorii pot accesa și analiza instantaneu date reprezentative dintr-un eșantion de companii Nasdaq.

Programele de calcul tabelar, ca instrument de raportare în timp real

La origini, Microsoft Excel poate fi descris ca un program de calcul tabelar

destinat prelucrărilor automate de date dispuse în tabele. Treptat a căpătat și alte utilizări: filtrări și sortări, reprezentări grafice și formatare condiționate, includere de module predefinite cu algoritmi de rezolvare automată a unor probleme de optimizare, module pentru calcule statistice, analize multidimensionale cu tabele și grafice pivot, conectivitate cu formate variate de fișiere, cu baze de date și depozite de date.

Una dintre funcționalitățile mult apreciate de autorii acestei lucrări ține și de ușurința de utilizare a VBA (Visual Basic for Applications) ca limbaj de macro-uri în Microsoft Office și în particular în programul de calcul tabelar Microsoft Office Excel. În plus, au fost apreciate foarte mult și o serie de facilități pentru raportări și analize:

1. posibilitățile de prelucrare a datelor tip: reuniune de valori (concatenare), autocompletare (autofill), extragere de subșiruri de caractere în funcție de poziția anumitor separatori;
2. posibilitatea memorării oricărei succesiuni de transformări ca secvență de macroinstrucțiuni (macro);

3. accesul la funcțiile de agregare din spatele reprezentărilor multidimensionale cu tabele pivot;
4. accesul la regulile de formatare automată – control praguri de valori pentru apariția simbolurilor;
5. accesul la opțiunile de georeferențiere a datelor din versiunea Office 2013 Professional Plus;

Mergând la extrem, Microsoft Excel poate folosi ca motor grafic¹⁶ pentru aplicații media de tip jocuri și simulări tridimensionale.

Experiența utilizatorilor obișnuiți cu Microsoft Excel și ușurința de folosire a acestuia ca instrument tip interfață de afișare (Front-End) pentru date din baze de date relaționale, respectiv pentru date multidimensionale gestionate în depozite de date (Microsoft SQL Server – Business Intelligence Development Studio, respectiv Management Studio: Analysis Services) a fost un alt motiv determinant pentru a ne orienta către această aplicație.

Prin urmare, am găsit suficiente motive solide pentru a alege Excel ca instrument de referință pentru raportări cu specific Business Intelligence, mai mult chiar decât recomandările din literatura și practica de specialitate¹⁷.

Raportări dinamice îmbogățite cu tehnica ACCORD/CADRE

Facilitățile de generare de analize multidimensionale din aplicațiile curente cu specific (programe de calcul tabelar, sisteme de gestiune a bazelor de date, aplicații on-line) combinate cu facilitățile de generare de tablouri de bord și tabele de scoruri cu formatare dinamice

¹⁴ <http://www.xbrl.org/gettingstarted>

¹⁵ <http://www.xbrl.org/benefits-and-uses>

¹⁶ Williams, D., M., *Microsoft Excel used as RPG game engine*, <http://www.itwire.com/reviews/games/59460-microsoft-excel-used-as-rpg-game-engine>

¹⁷ <http://olap.com/how-to-automate-reports-and-perform-analytics-in-excel/>

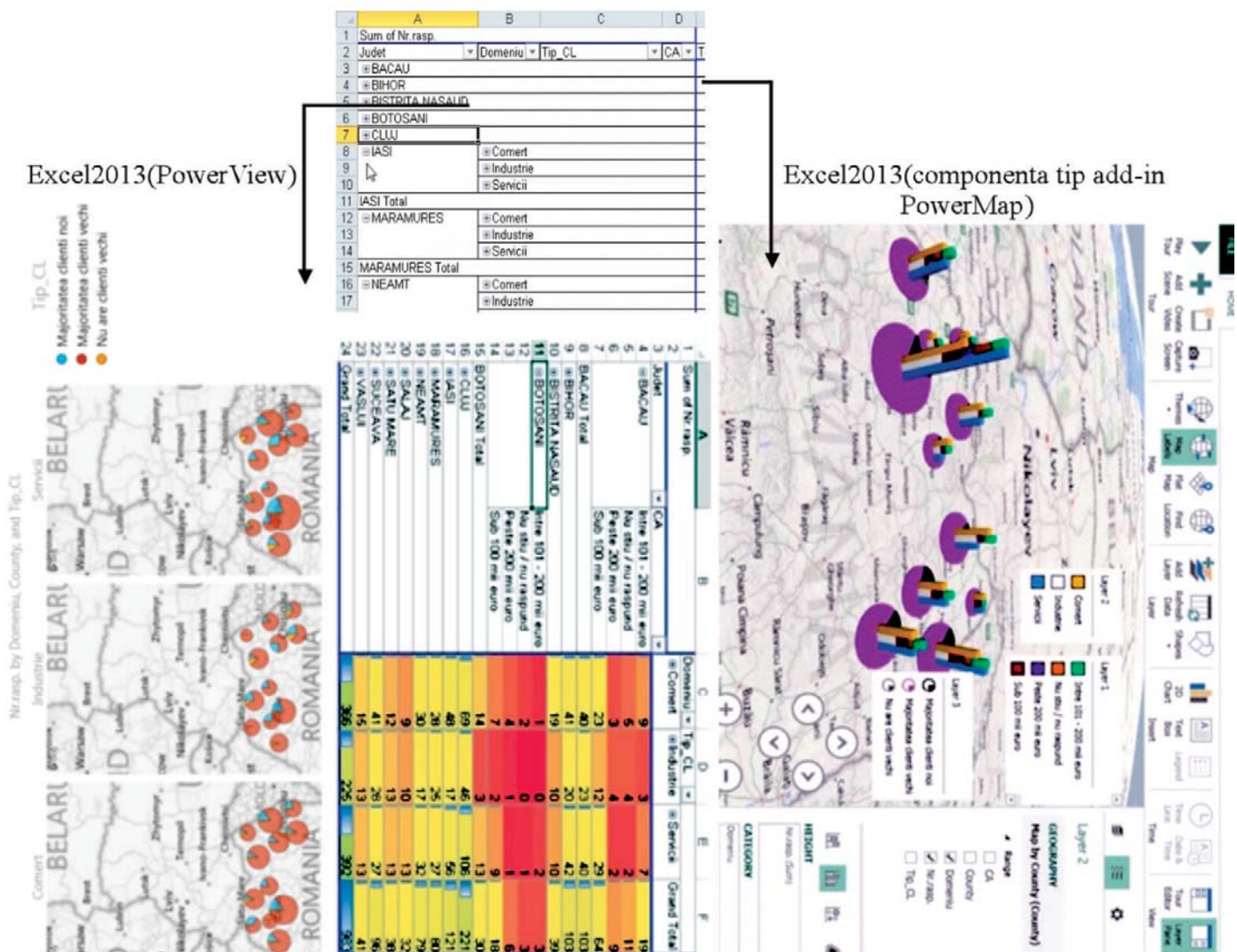
(reprezentări cu nuanțe de culori, bare de intensitate și indicatori de alertă), respectiv de grafice cu georeferențieri constituie specificul raportărilor curente de tip Business Intelligence.

Am avut în vedere o anumită tehnică, pentru care o denumire posibilă a fost CADRE (Causal Analysis in Dynamic Reporting Environments), deși inițial ne propusesem ACCORD (Analysis of Causes Completely Oriented to Reports in Dynamics). Așa a ieșit în final

ACCORD/CADRE (A/C). Aceasta se fundamentează pe tehnica S-DOT¹⁸ (Static to Dynamic Output Technique – Figura 3) descrisă într-un alt articol publicat în revista „Audit Financiar”¹⁹, respectiv pe specificul arhitecturilor software actuale, care permit construcții dinamice de tip OLAP îmbogățite cu indicatori de alertă, reprezentări grafice ad-hoc și georeferențiere, specifice mediilor de raportare de tip Business Intelligence (Figura 2). Folosind această tehnică, vom putea ajunge la repre-

zentări dinamice foarte sugestive într-un număr minim de pași de urmat. Denumirea la care se reduce a doua parte a acronimului poate trimite cu gândul și la „cadre metalice sau de beton armat”, profund legate în structuri care conferă flexibilitate de compartimentare și rezistență prin adaptare la dinamica tectonică. O altă conotație pentru CADRE este cea care privește ansamblul de circumstanțe materiale și non-materiale definit adesea și prin: ambianță, climat, mediu, anturaj²⁰. O ultimă

Figura 2. De la un raport dinamic (S-DOT¹⁸) la un raport dinamic îmbogățit folosind tehnica A/C²³

18 playlist S-DOT: www.youtube.com/watch?v=W0KxGvSIIjY&list=PLkA3hbHQQQUByhORQVbjtwwU150MN09n

19 Homocianu, D., Airinei, D., *Consolidating source data in audit reports*, Revista „Audit Financiar” nr.8/2014

20 <http://dexonline.ro/definitie/cadre>

conotație sesizată de noi pentru expresia în ansamblu pornește de la traducerea sa în română, însă după înlocuirea „/” cu un spațiu, și anume: „acord cadru”²¹ sau o înțelegere la nivel general, care servește drept cadru pentru convorbiri / discuții / demersuri ulterioare²².

Pentru o descriere pe larg a tehnicii ACCORD/CADRE propuse, vom avea în vedere un nou scenariu de lucru creat, captat, editat video de autori și publicat on-line²³. Scenariul complet include și tehnica S-DOT¹⁸ și pornește de la o aplicație OLAP bazată pe web, cu care s-a configurat în prealabil o analiză multidimensională on-line (Figura 3), cu un mic inconvenient la export (foaie de calcul statică). Ulterior, datele multidimensionale on-line exportate static sunt aduse la forma relațională suport pentru raportare dinamică îmbogățită (DER - *Dynamic Enriched*

Reporting). Concret, aceasta din urmă presupune tabele și grafice pivot îmbogățite cu formatare condiționate, având feed-back dinamic la operațiuni OLAP, respectiv cu reprezentări grafice cu geo-referențiere. Astfel, după combinarea și/sau interschimbarea variabilelor pe axe (pivoting, în termeni OLAP), avem posibilitatea de a adăuga alerte bazate pe simboluri sau pe paleta de culori și bare de intensitate cu comportament specific aplicațiilor de tip Business Intelligence, prin adaptare la operațiuni de detaliere și sintetizare (*drill-down*, respectiv *roll-up*, în termeni OLAP). În felul acesta, se pot obține automat reprezentări grafice de valori la un anumit nivel de detaliere. Detalierea și sintetizarea pot avea suport în ierarhii naturale de variabile (TIMP: an, luna, zi), cu valori reprezentate pe câte o axă de reprezentare, prin pivotare. La fel de ușor însă, se pot baza pe ierarhizări mai

mult sau mai puțin subiective sau pe dispunerea pe câte o axă a mai multor variabile cu câte un singur nivel de ierarhizare, fapt ce poate conduce la întrebări serioase legate de aplicabilitatea și calitatea reprezentărilor multidimensionale astfel obținute.

În Figura 4 descriem, în cadrul tehnicii ACCORD/CADRE, felul în care, fără a interveni prin formatare la nivelul setului de date detaliat, reușim să creăm într-un interval de timp foarte scurt suportul necesar pentru generarea rapidă a unei dinamici grafice sinteză-detaliu și invers la nivel de raport.

Variabilele care figurează în raport sunt la origine parte dintr-un studiu demonstrativ publicat pe web și bazat pe o cercetare cantitativă realizată de o firmă românească²⁴ de marketing și cercetări de piață, prin aplicarea a 1000 de chestionare²⁵.

Figura 3. Sursa primară și cea relațională derivată - suport pentru rapoarte dinamice îmbogățite¹⁸

DESCRIPTION

TABULATION

ANALYSIS

Home

Contact

Dataset: InceptionStudy

CIFRA AFACERI: Categories

DOMENIU ACTIVITATE: Categories

JUDET: Categories

TIP CLIENT: Categories

Type: Raw numbers

JUDET		BACAU			BIHOR			BISTRITA NASI	
TIP CLIENT		Nu are clienti vechi	Majoritatea clienti noi	Majoritatea clienti vechi	Nu are clienti vechi	Majoritatea clienti noi	Majoritatea clienti vechi	Nu are clienti vechi	Majoritatea clienti noi
CIFRA AFACERI	DOMENIU ACTIVITATE								
Sub 100 mii euro	Comert	2	2	19	1	2	11	0	1
	Industrie	2	2	8	0	0	10	0	1
	Servicii	0	2	27	2	2	22	0	1
Intre 101 -	Comert	0	1	8	0	0	9	0	0
	Industrie	0	0	3	0	0	4	0	0

	A	B	C	D	E
1	CA	Domeniu	Judet	Tip_CL	Nr. rasp.
2	Sub 100 m	Comert	BACAU	Nu are cli	2
3	Sub 100 m	Comert	BACAU	Majoritate	2
4	Sub 100 m	Comert	BACAU	Majoritate	19
5	Sub 100 m	Comert	BIHOR	Nu are cli	1
6	Sub 100 m	Comert	BIHOR	Majoritate	2
7	Sub 100 m	Comert	BIHOR	Majoritate	11
8	Sub 100 m	Comert	BISTRITA	Nu are cli	0
9	Sub 100 m	Comert	BISTRITA	Majoritate	1
10	Sub 100 m	Comert	BISTRITA	Majoritate	7
11	Sub 100 m	Comert	BOTOSAN	Nu are cli	1
12	Sub 100 m	Comert	BOTOSAN	Majoritate	0
13	Sub 100 m	Comert	BOTOSAN	Majoritate	6
14	Sub 100 m	Comert	CLUJ	Nu are cli	0
15	Sub 100 m	Comert	CLUJ	Majoritate	6
16	Sub 100 m	Comert	CLUJ	Majoritate	36
17	Sub 100 m	Comert	IASI	Nu are cli	1
18	Sub 100 m	Comert	IASI	Majoritate	3
19	Sub 100 m	Comert	IASI	Majoritate	22
20	Sub 100 m	Comert	MARAMUR	Nu are cli	2
21	Sub 100 m	Comert	MARAMUR	Majoritate	2
22	Sub 100 m	Comert	MARAMUR	Majoritate	12
23	Sub 100 m	Comert	NEAMT	Nu are cli	0
24	Sub 100 m	Comert	NEAMT	Majoritate	2
25	Sub 100 m	Comert	NEAMT	Majoritate	15
26	Sub 100 m	Comert	SALAJ	Nu are cli	0
27	Sub 100 m	Comert	SALAJ	Majoritate	0
28	Sub 100 m	Comert	SALAJ	Majoritate	6
29	Sub 100 m	Comert	SATU MAI	Nu are cli	0
30	Sub 100 m	Comert	SATU MAI	Majoritate	3
31	Sub 100 m	Comert	SATU MAI	Majoritate	4

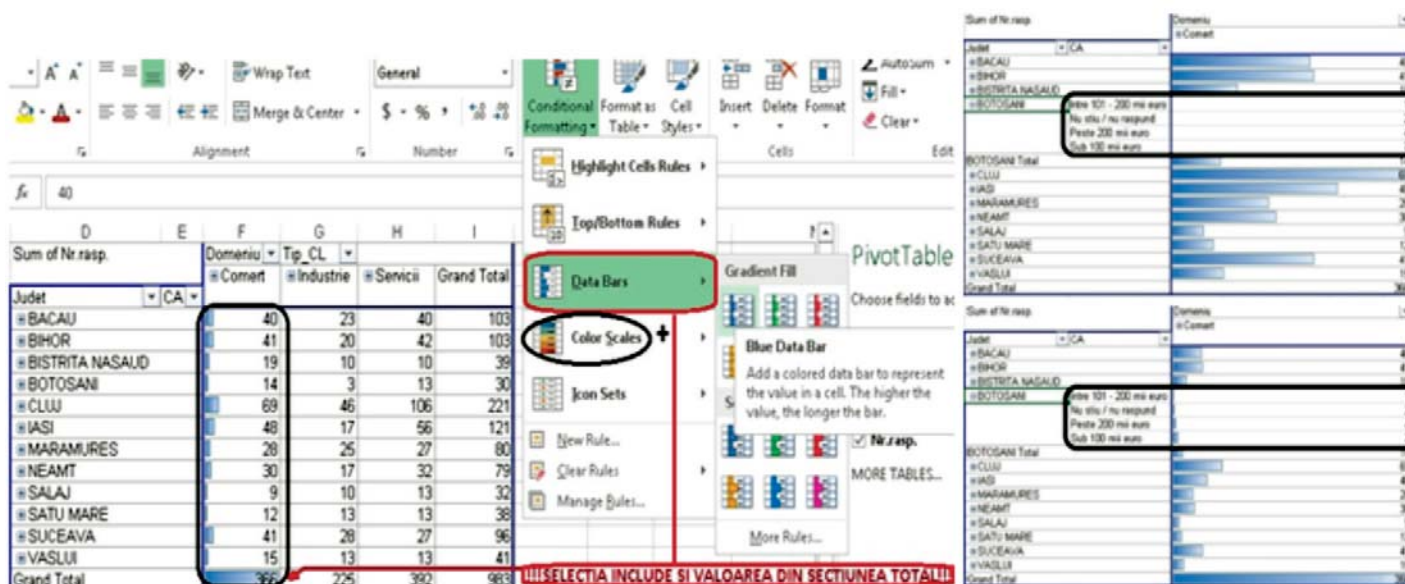
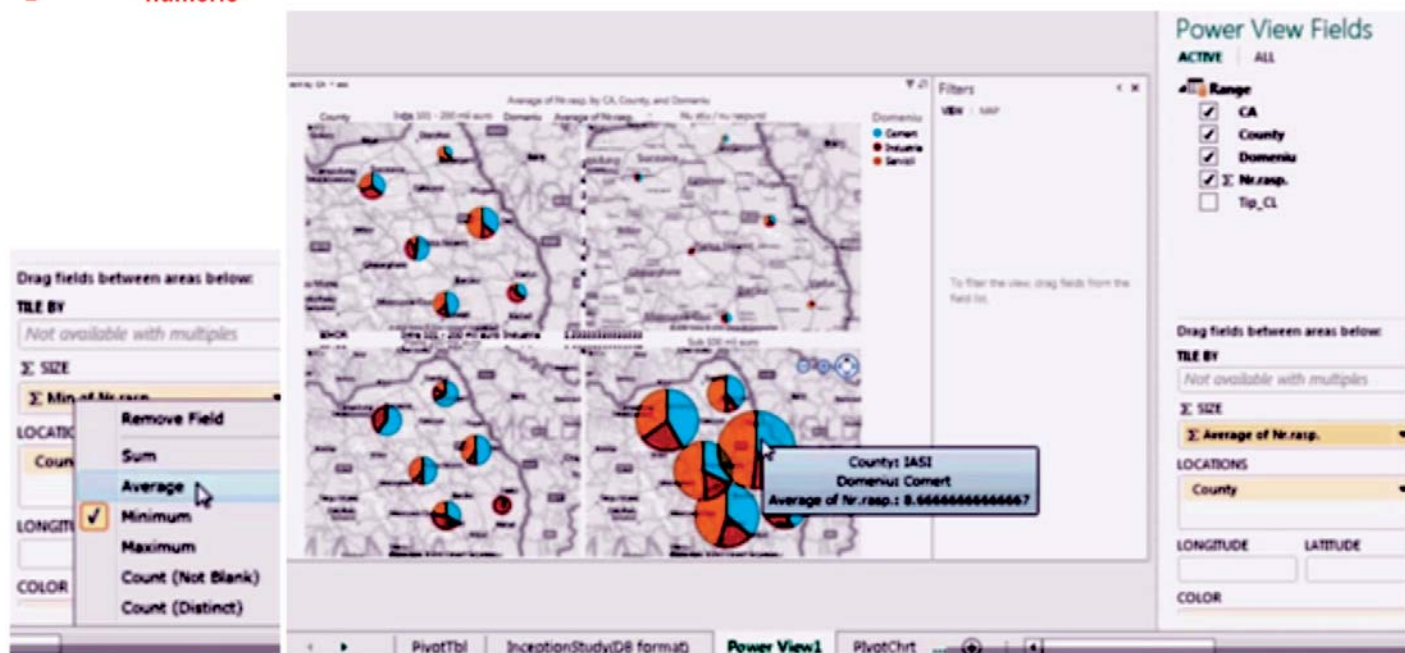
21 <https://translate.google.com/#en/ro/accord%20cadre>

22 <http://dexonline.ro/definitie/acord%20cadru> (căutare avansată în toate sursele și în tot textul definițiilor)

23 playlist A/C: www.youtube.com/watch?v=ImQIQ_D3qiY&list=PLkA3hbHQGQUBrth2OIXUQZdZZ9wQ3KlvG

24 <http://www.operationsresearch.ro/about.htm>

25 http://www.cityaudit.ro/webview/files/Rezumat_Proiect_Cityaudit.pdf

Figura 4. Formatarea condiționată a datelor agregate - reprezentare dinamică utilă în analiza cauzală²⁶Figura 5. Schimbarea agregării (min -> medie) în Excel 2013 Power View²⁷ și actualizarea geo-reprezentării indicatorului numeric²⁸

De fapt, exemplul din Figura 4 arată în detaliu de ce anume e nevoie pentru ca formatarea grafică automată să se comporte dinamic la operații specifice

OLAP. De cele mai multe ori, deși sugestivă și ușor de reținut, operațiunea este realizată incomplet (nu se au în vedere și valorile din secțiunea de total),

iar comportamentul formătărilor grafice nu va mai fi cel așteptat (dinamic). Dacă pentru reprezentarea datelor sub formă de grafice localizate pe hărți (car-

²⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=oy9W0Xgr3vM&index=3&list=PLkA3hbHQQGQUByhORQVbjwU150MN09n>

²⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=NPR3a6JCHZ0&index=3&list=PLkA3hbHQQGQUBtrh2OIXUQZdZZ9wQ3KlvG>

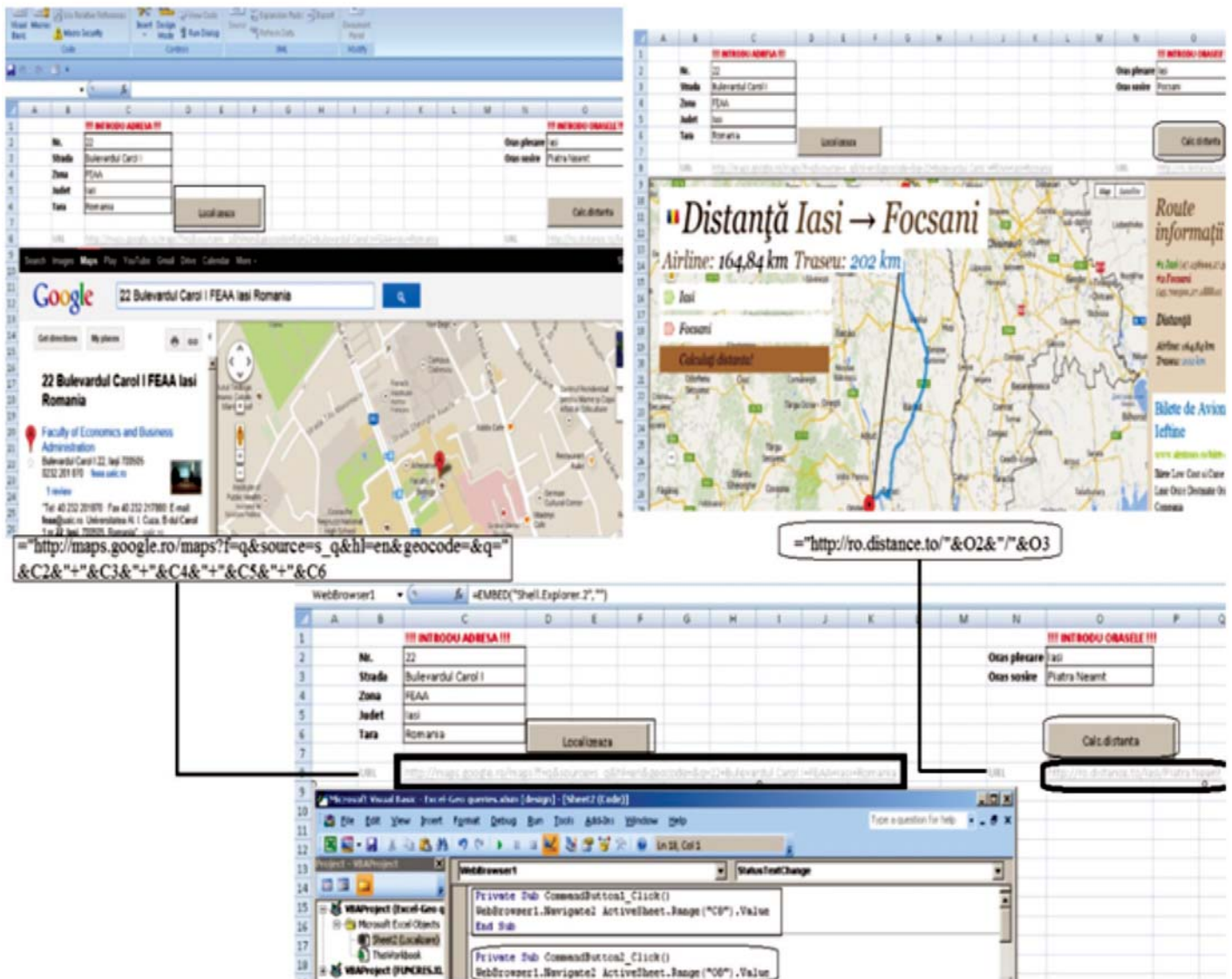
²⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=W0KxGvSHIjY&index=1&list=PLkA3hbHQQGQUByhORQVbjwU150MN09n>

todiagrame) sau pentru localizare și calcul de distanțe, Excel, în versiunile Office 2007 & 2010, solicită un oarecare efort, programatic²⁹ sau nu³⁰ via aplicații dedicate tip GIS (Geographical Information Systems) de la Microsoft³¹

/ prin alte aplicații GIS (de ex.: Google Maps via Google Drive, în testele autorilor³²) / cu module interne ce apelează aplicații on-line, exploatându-le transparența la nivel de URL^{33,21} prin valorile variabilelor (aici de georeferen-

țiere – ex. cu doar 2 linii de cod pentru actualizarea stării a 2 componente web care referă 2 aplicații geografice on-line distincte, în Figura 6), Excel 2013 în versiunea Professional Plus aduce preinstalată componenta de tip add-in

Figura 6. Localizare și calcul distanțe în Excel 2007 & VBA³³

29 Airinei, D., Homocianu, D., *A BI and GIS Based DSS from Interface to Reports*, The proceedings of the 9-th European Conference: E-Comm-Line, IPA Publishing House, Bucharest, 2008, ISBN: 978-973-1704-11-1, <http://papers.ssrn.com/abstract=2382549>

30 Airinei, D., Homocianu, D., *GIS and BI or a Location-Based Business Intelligence Solution for Higher Education Management*, The Proceedings of The International Conference AMIS 2007, ASE Publishing House, Bucharest, 2007, Journal of Accounting and Management Information Systems, supplement 2007, ISSN: 1583-4387, p.382-391, <http://papers.ssrn.com/abstract=2382566>

31 Microsoft MapPoint este un produs-program tip GIS testat de autori pt. cele 2 articole de mai sus - referințele nr. 29 și 30

32 https://www.youtube.com/watch?v=GMDb0d6E8CI&index=63&list=PLkA3hbHQGQUBzNLNkAza_7FcXuqxNyb

https://www.youtube.com/watch?v=SJLAoHDn9eA&list=PLkA3hbHQGQUBzNLNkAza_7FcXuqxNyb&index=73

33 <https://sites.google.com/site/excel4location/download>

Power View (cu opțiuni de agregare la nivelul indicatorilor de reprezentat - **Figura 5**), care simplifică efortul propriu-zis cel puțin pentru primul dintre cele 3 obiective amintite. Reprezentarea multistrat în Excel 2013, folosind componenta *Power Map* (**Figura 2** – zona din dreapta-jos), presupune o reprezentare grafică tridimensională și georeferențiată a unui / aceluiași indicator numeric din mai multe perspective (de regulă, variabile cu valori discrete și nu continue) simultan. Exemplul testat de noi a presupus adăugarea succesivă de straturi cu configurări independente și în final combinarea vizualizării a 3 componente grafice (aici histogramă simplă, histogramă de structură și diagramă disc de structură) pentru fiecare unitate/valoare a variabilei geografice sau de georeferențiere Județ (Country). Aceasta din urmă a presupus și o prealabilă modificare³⁴ (reeditare în engleză) a titlului câmpului aferent din sursa relațională de date derivată cu tehnica S-DOT, din rațiuni de compatibilitate

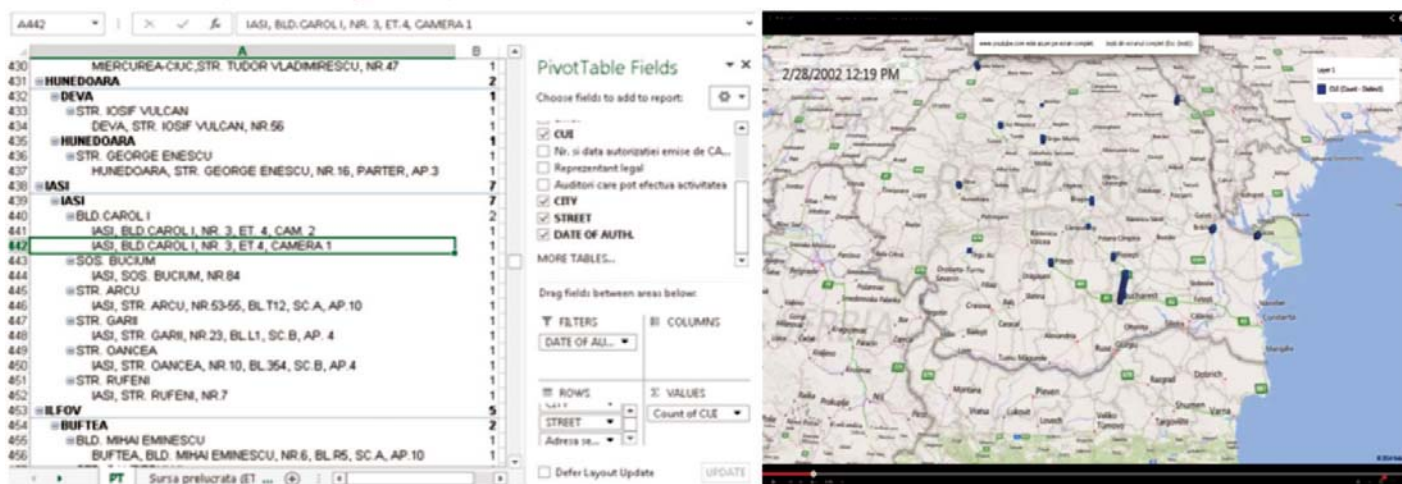
cu datele geografice ale celor 2 componente de tip add-in (*Power View* și *Power Map*). Este evident că aceste tipuri de reprezentări sunt definitorii pentru tehnica ACCORD/CADRE, prin simplul argument că analiza și reprezentarea dinamică multi-perspectivă (multi-dimensională) favorizează identificarea relațiilor de cauzalitate la nivelul unui set de variabile, în primul rând prin flexibilitatea configurării variabilelor, cu feed-back grafic imediat și în al doilea rând prin flexibilitatea, complexitatea și puterea de agregare a reprezentărilor, posibil de plasat într-un context sau chiar într-o dinamică geo-temporală.

Pentru a evidenția posibilitățile pe care le oferă tehnica ACCORD/CADRE, am considerat necesar cel de-al doilea exemplu, în care, plecând de la o altă sursă de date on-line, de această dată privind auditorii financiari persoane juridice³⁵, s-a reușit: (1) obținerea cu Excel de câmpuri derivate (oraș³⁵ și stradă³⁷ din adresă, respectiv data_au-

torizare³⁸ din nr_si_data_autorizare), în formate adaptate la specificul solicitat pentru analize tip OLAP (un exemplu de ierarhie spațială - **Figura 7**, cu toate cele 4 niveluri: județ, oraș, stradă, adresă, dispuse pe aceeași axă, dintre care doar primul și ultimul câmp sunt prezente ca atare în sursa de date originală), (2) georeferențierea lor, concomitent cu (3) crearea suportului pentru reprezentări geo-temporale (distribuție geografică și evoluție în timp) și generare de clip-uri de simulare în timp³⁹.

Pentru derivarea câmpurilor, specifică aplicațiilor tip ETL (Extraction, Transforming and Loading), s-au folosit în Microsoft Excel 2013 funcțiile LEFT, RIGHT și MID în combinație cu SEARCH, din rațiuni de dinamică a adaptării extragerii, respectiv cu DATE, din rațiuni de compatibilizare a formulului datei, pentru recunoașterea ei de către modulul de georeferențiere (tutorialele din referințele 36, 37 & 38 - **Figura 8**).

Figura 7. Exemplu de ierarhie cu 4 niveluri la nivelul dimensiunii spațiale într-o analiză OLAP⁴⁰ completată cu o reprezentare geo-temporală⁴¹

34 https://www.youtube.com/watch?v=ImQIq_D3qiY&list=PLkA3hbHQQUBtrh2OIXUQZdZZ9wQ3KlvG&index=1

35 <http://www.asfromania.ro/index.php/supraveghere/supraveghere-capital/auditori-financiari-liste-rapoarte-capital-consumatori>

36 <http://www.youtube.com/watch?v=8cdYJSaPQ8c&index=5&list=PLkA3hbHQQUBtrh2OIXUQZdZZ9wQ3KlvG>

37 <http://www.youtube.com/watch?v=XipmMu-EO-U&index=8&list=PLkA3hbHQQUBtrh2OIXUQZdZZ9wQ3KlvG>

38 <http://www.youtube.com/watch?v=xvwJjCivhHU&index=6&list=PLkA3hbHQQUBtrh2OIXUQZdZZ9wQ3KlvG>

39 <https://www.youtube.com/watch?v=PD8xltOtw&list=PLkA3hbHQQUBtrh2OIXUQZdZZ9wQ3KlvG&index=9>

40 <https://www.youtube.com/watch?v=tQ0omezDooE&list=PLkA3hbHQQUBtrh2OIXUQZdZZ9wQ3KlvG&index=10>

41 <https://www.youtube.com/watch?v=QDQYizQOX5Q&list=PLkA3hbHQQUBtrh2OIXUQZdZZ9wQ3KlvG&index=7>

Figura 8. Funcții specifice aplicațiilor ETL disponibile și folosite în Microsoft Excel în modul utilizator

K3

În plus, pentru tratarea semi-automată a excepțiilor pentru valorile câmpurilor derivate cu funcțiile de mai sus, generate de omisiuni și inconsistențe la nivelul valorilor atributelor sursă (de obicei, omisiuni de separator) s-au realizat filtre după erori numerice⁴² sau de tipul

„câmpul conține textul”⁴³ (Figura 9). Microsoft Excel ne-a obișnuit cu ideea că majoritatea prelucrărilor pot fi înregistrate sub formă de script VBA sau macroinstrucțiuni. Vom testa și detalia pentru un alt articol dacă și pentru aceste noi componente de reprezentare

(add-in-urile cu georeferențiere *Power View* și *Power Map*) lucrurile stau la fel. Rămâne de apreciat și măsura flexibilității de a genera programatic rapoarte cu georeferențiere folosind cele două componente. Evident, nu excludem ideea conform căreia tehnica

⁴² <https://www.youtube.com/watch?v=XipmMu-EO-U&index=8&list=PLkA3hbHQGQUBtrh2OIXUQZdZZ9wQ3KlvG>

⁴³ <https://www.youtube.com/watch?v=tQ0omezDooE&index=10&list=PLkA3hbHQGQUBtrh2OIXUQZdZZ9wQ3KlvG>

Figura 9. Tratarea excepțiilor generate de probleme în sursele câmpurilor derivate

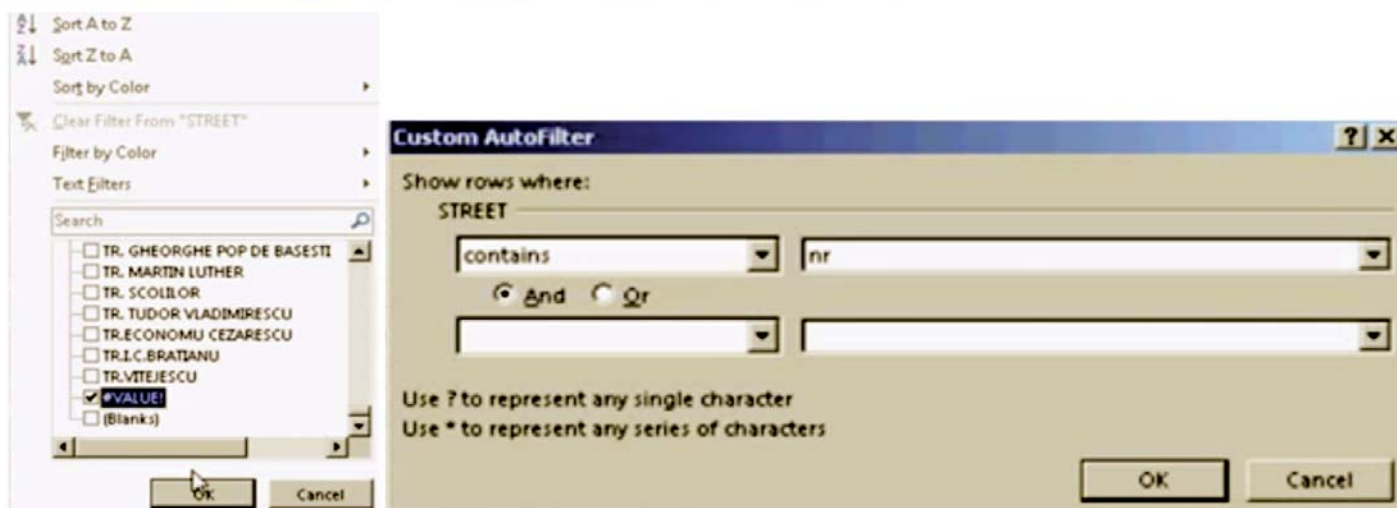
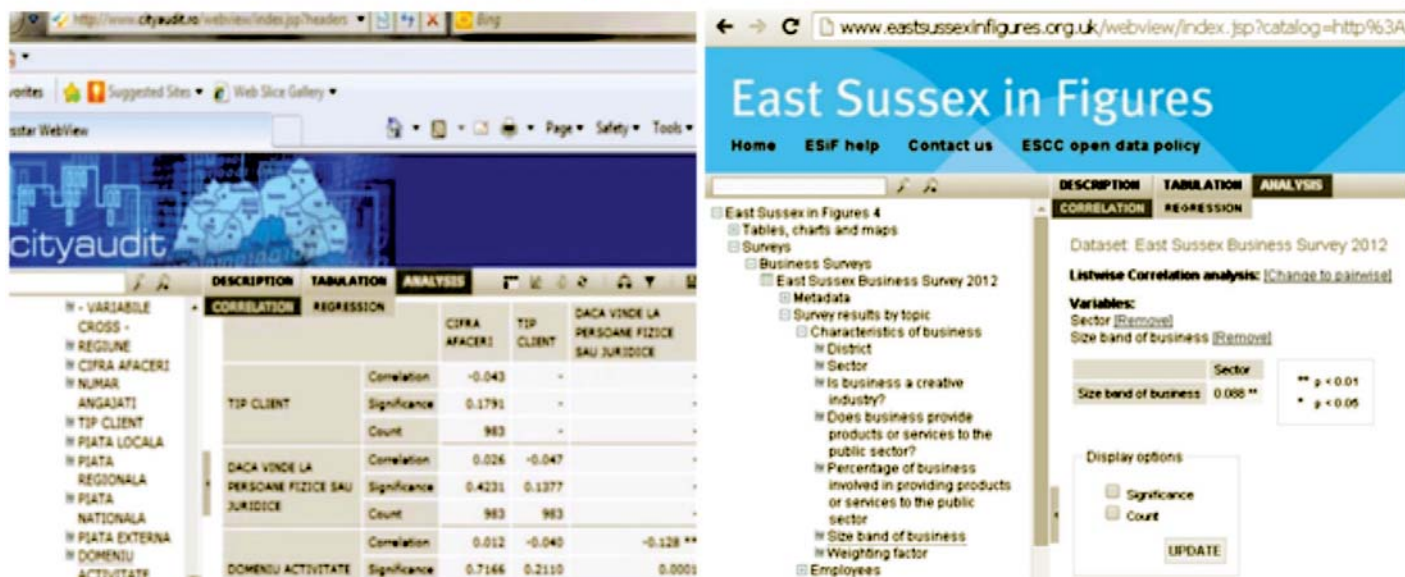

Figura 10. Analiza OLAP pe web - facilități de testare prealabilă a corelației^{44,45} și regresiei la nivelul variabilelor unei analize multidimensionale potențiale

ACCORD/CADRE ar putea fi îmbogățită cu argumente de ordin statistic pentru construirea ierarhiilor sau chiar doar pentru dispunerea argumentată a variabilelor pe axele de reprezentare cu operații de pivotare, din moment ce o

simplă operație de detaliere sugerează, în termenii analizei cauzale, trimiterea la o potențială cauză. Acest lucru este simplificat folosind anumite platforme OLAP bazate pe web, precum cele care au implementat deja tehnologia

Nesstar⁴⁶ (www.cityaudit.ro, www.eastsussexinfigures.org.uk – **Figura 10**). Mai mult, prezentarea implicațiilor cauzalității circulare⁴⁷ (o cauză poate produce un efect care reacționează în timp asupra cauzelor sale) în folosirea cu

44 https://www.youtube.com/watch?v=7suH8mnYtbE&index=24&list=PLkA3hbHOGQUBzNLNkAzia_7FcXuquXnYb

45 <http://www.eastsussexinfigures.org.uk/webview/index.jsp?v=2&c=V2&c=V6®Mod=corr&analysismode=regression>

&study=http%3A%2F%2F10.128.25.249%3A80%2Fobj%2Fstudy%2F2012ABS%21ESCC%21V1&gs=21&mode=regression&top=yes

46 <http://www.nesstar.com/about/customers.html>

47 <http://www.asecib.ase.ro/BCIB/CAPITOLUL-5.pdf>

succes a acestei tehnici ar putea face diferența între utilizarea sa limitată și cea pe scară largă. Toate aceste proiecții vor constitui fundamentul unei lucrări viitoare.

Concluzii

Mai mult decât exemplele concrete de lucru cu aplicații software care oferă și opțiuni avansate de prelucrare și reprezentare a datelor, din categoria celor furnizate de instrumentele de Business Intelligence, lucrarea oferă și fundamentul teoretic pentru o tehnică rapidă

de reprezentare complexă sub formă de rapoarte multidimensionale îmbogățite cu formatare dinamice suport pentru analize cauzale și reprezentări grafice cu georeferențieri.

Scenariile de lucru la care se face trimitere folosesc două tipuri de seturi de date primare disponibile on-line. Primele menționate în lucrare sunt direct exportabile on-line doar în format multidimensional static, necesitând operații specifice tehnicii de prelucrare S-DOT, detaliată într-o lucrare anterioară. Celelalte sunt în format relațional nativ, sim-

plificând descrierea tehnicii de reprezentare ACCORD/CADRE, din acest articol.

Capturile de ecran, menite să determine înțelegerea tehnicii prezentate sunt îmbogățite cu legături la tutorialele video suport, create, editate și publicate on-line de autorii lucrării.

În ansamblu, considerăm că lucrarea reușește să detalieze particularități de dorit privind calitatea, viteza, flexibilitatea și complexitatea în raportarea datelor, ca activatori ai performanței în raportări financiare și auditare. ●

Referințe bibliografice

- Airinei, D., Homocianu, D., GIS and BI or a Location-Based Business Intelligence Solution for Higher Education Management, The Proceedings of The International Conference AMIS 2007, ASE Publishing House, Bucharest, 2007, Journal of Accounting and Management Information Systems, supplement 2007, ISSN: 1583-4387, <http://papers.ssrn.com/abstract=2382566>
- Airinei, D., Homocianu, D., A BI and GIS Based DSS from Interface to Reports, The proceedings of the 9-th European Conference: E-Comm-Line, IPA Publishing House, Bucharest, 2008, ISBN: 978-973-1704-11-1, <http://papers.ssrn.com/abstract=2382549>
- Bolboaca, S., D., Corelația și regresia liniară, <http://sorana.academicdirect.ro/pages/doc/MV2012/MVRom06.pdf>
- Bray, T., Paoli, J., Sperberg-McQueen, C., M., Maler, E., Yergeau, F., Extensible Markup Language (XML) 1.0 (Fourth Edition) - Origin and Goals, <http://www.w3.org/TR/2006/REC-xml-20060816/>
- Ebimobowei, A., A Causality Analysis between Tax Audit and Tax Compliance in Nigeria, European Journal of Business and Management, Vol.5, No.2, 2013, <http://www.iiste.org/Journals/index.php/EJBM/article/download/3934/3992>
- Fraser, L., E., Public Sector Audit - Business Integration and Causal Analysis, Quality Audit Conference, February 26-27, 1998, Louisville, KY, vol.7 - <http://asq.org/qic/display-item/?item=10989>
- Homocianu, D., Airinei, D., Consolidating source data in audit reports, Revista „Audit Financiar” nr. 8/2014
- Kopáčeková, H., Škrobáčková, M., Decision Support Systems or Business Intelligence: What can help in decision making?, http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/32436/1/CL585.pdf?origin=publication_detail playlist A/C:http://www.youtube.com/watch?v=ImQIq_D3qiY&list=PLkA3hbHQQQUBtrh2OIXUQZdZZ9wQ3KlvGplaylist-S-DOT:<http://www.youtube.com/watch?v=WOKxGvSIIjY&list=PLkA3hbHQQQUByhORQVbjwU150MN09n>
- Rasmussen, N., H., Goldy, P., S., Solli, P., O., Financial Business Intelligence - Trends, Technology, Software Selection and Implementation, John Wiley and Sons, Inc., New York, 2002
- Reynolds, H., T., Correlation and Causation, <http://Www.Udel.Edu/Htr/Statistics/Notes/Class16.Html>
- Williams, D., M., Microsoft Excel used as RPG game engine- <http://www.itwire.com/reviews/games/59460-microsoft-excel-used-as-rpg-game-engine>
- Sun Microsystems, Java Look and Feel Design Guidelines, Addison Wesley, 1999, în Homocianu, D., AJAX or the new standard for faster web interfaces, vol. “Teoria și Practica Economică în Societatea Cunoașterii”, coordonatori: Ion Pohoăț, Andreea Iacobuță, Editura Sedcom Libris, Iași, 2007
- http://changingminds.org/disciplines/change_management/diagnosing_change/causal_analysis.htm
- <http://dexonline.ro/definitie/acord%20cadru>
- <http://dexonline.ro/definitie/cadre>
- <http://olap.com/how-to-automate-reports-and-perform-analytics-in-excel/>
- http://syque.com/quality_tools/tools/TOOLS03.htm
- <http://www.asecib.ase.ro/BCIB/CAPITOLUL-5.pdf>
- <http://www.asfromania.ro/index.php/supraveghere/supraveghere-capital/auditori-financiar-liste-rapoarte-capital-consumatori>
- <http://www.ccfiscali.ro/content/editoriale/editorial%20nr%2020.pdf>
- http://www.cityaudit.ro/webview/files/Rezumat_Proiect_Cityaudit.pdf
- <http://www.cryer.co.uk/glossary/m/mhtml.htm>
- <http://www.eastsussexinfigures.org.uk/webview/index.jsp?v=2&c=V2&c=V6®Mod=corr&analysismode=regression&study=http%3A%2F%2F10.128.25.249%3A80%2Fobj%2FStudy%2F2012ABS%21ESCC%21V1&gs=21&mode=regression&to p=yes>
- <http://www.nesstar.com/about/customers.html>
- <http://www.operationsresearch.ro/about.htm>
- <http://www.w3.org/TR/NOTE-xml-ql/>
- <http://www.xbrl.org/benefits-and-uses>
- <http://www.xbrl.org/gettingstarted>
- <http://sites.google.com/site/excel4location/download>
- <http://translate.google.com/#en/ro/accord%20cadre>
- http://www.youtube.com/watch?v=7suH8mnYtbE&index=24&list=PLkA3hbHQQQUBzNLNkAzia_7FcXuquXnYb
- http://www.youtube.com/watch?v=Gmdb0d6E8CI&index=63&list=PLkA3hbHQQQUBzNLNkAzia_7FcXuquXnYb
- http://www.youtube.com/watch?v=SJLAoHDn9eA&list=PLkA3hbHQQQUBzNLNkAzia_7FcXuquXnYb&index=73

Controverse în auditarea estimărilor contabile la valoarea justă a activelor financiare

Tatiana DĂNESCU* &
Ovidiu SPĂȚĂCEAN**

Introducere

În opinia unor autori¹, „capacitatea realizării unei evaluări corecte este în fapt cheia succesului în domeniul serviciilor financiare, deoarece pentru a putea cumpăra sau vinde un instrument financiar este imperativ necesară cunoașterea valorii acestuia”. Alți autori² au arătat că „valoarea justă împarte cu imaginea fidelă același palier al exactității contabile, [...] ambele sunt într-o continuă mișcare, influențându-se reciproc”. Motivații de aceste opinii exprimate în literatura de specialitate, demersurile noastre de cercetare sunt orientate în direcția investigării evaluărilor la valoarea justă a activelor financiare. Scopul este de a identifica unele controverse și limitări inerente care creează dileme în aplicarea raționamentului profesional solicitat pentru auditarea valorii juste a activelor financiare. Entitățile care se poziționează în arealul cercetării sunt investitori instituționali relevanți pentru piața românească de capital, respectiv cele cinci societăți de investiții financiare și Fondul Proprietatea. Prin natura operațiunilor realizate, aceste entități se remarcă sub aspectul portofoliilor de active financiare administrate. **Metodologia cercetării** a avut în vedere: (i) revizuirea unor referințe relevante din literatura internațională și națională de specialitate; (ii) examinarea situațiilor financiare întocmite potrivit Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) și a reglementărilor

Abstract

Controversies in Auditing Fair Value Accounting Estimates for Financial Assets

Fair value measurement used for reporting financial assets is a sensitive issue in the context of increasing the extent and complexity of financial assets traded in international capital markets. This area supplies current extensive research whose results may be the subject of real controversy. This paper aims to capture some particularities regarding the use of different measurement bases of financial assets managed by investment companies, in their capacity as institutional investors operating on the Romanian capital market. In examining the accounting estimates used for reporting financial assets at fair value, including related disclosures, some controversies may be generated by bias, controversies that fuel serious challenges for auditors involved in providing reasonable assurance regarding the accuracy, integrity and reliability of financial information. Assessing the impact of different measurement bases used for financial assets upon financial performance measured by NAV indicator is another major objective assumed in the investigative steps that have supported the research.

Key words: fair value, accounting estimates, financial assets, institutional investors, audit approach

JEL Classification: M 42

Cuvinte cheie: valoare justă, estimări contabile, active financiare, investitori instituționali, abordarea auditului

* Prof. univ. dr., Universitatea “Petru Maior” Târgu Mureș, e-mail: tatiana.danescu@gmail.com

** Lector univ. dr., Universitatea “Petru Maior” Târgu Mureș, e-mail: ovidiu.spatacean@ea.upm.ro

1 Bonaci C. G., *Fundamente teoretice și practice ale contabilității instrumentelor financiare*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009, p. 210.

2 Vilcu V., *Contabilitatea și gestiunea instrumentelor financiare*, Editura Istros a Muzeului Brăilei, Brăila, 2008, p. 72.

naționale de contabilitate (RAS), inclusiv a rapoartelor specifice solicitate de alte reglementări aplicabile, disponibile în perioada 2011-2013; (iii) analiza rapoartelor de audit aferente raportărilor financiare, în aceeași perioadă; (iv) cuantificarea impactului pe care diferite baze de evaluare a activelor financiare îl generează asupra indicatorului Valoarea Activului Net Unitar (VUAN). Ne fundamentăm eforturile de cercetare pe prezumția că utilizarea unor baze diferite de evaluare a activelor financiare, prescrise atât de cadrul de raportare financiară, cât și de alte reglementări aplicabile, pot cauza ajustări ale performanțelor financiare pentru entitățile investigate, cu impact asupra percepției investitorilor și implicit asupra prețurilor de tranzacționare.

Valoarea justă a activelor financiare - controverse și limitări

IFRS sunt destinate să promoveze și să explicitizeze opțiuni, tratamente și soluții contabile a căror transpunere în practica raportărilor financiare autohtone este strâns corelată cu exercitarea raționamentelor profesionale și a judecăților de valoare, greu încorsetabile sub aspect reglementar.

TRANZIȚIA CĂTRE MODELUL CONTABIL BAZAT PE VALOAREA JUSTĂ

Reconsiderarea modelului contabil de evaluare bazat pe principiul costului istoric s-a bucurat de o largă susținere în contextul creșterii importanței conceptului de valoare justă. Această revo-

luție contabilă este destinată „să promoveze și să explicitizeze opțiuni, tratamente și soluții contabile, a căror transpunere în practica raportărilor financiare autohtone este strâns corelată cu exercitarea raționamentelor profesionale și a judecăților de valoare, greu încorsetabile sub aspect reglementar”³. Asemenea demersuri sunt cel mai bine justificabile pe fondul amplificării tendințelor de globalizare a tranzacțiilor pe piețe financiare, având ca obiect active financiare de o complexitate considerabil sporită. Pornind de la această premisă, apreciem că tranziția de la modelul contabil bazat pe măsurarea activelor financiare la cost istoric, la modelul de evaluare bazat pe valoarea

justă, se impune ca o necesitate menită să răspundă cerințelor de raportare a unor valori fidele realității din perioada de raportare, care să ofere utilizatorilor o bază rezonabilă de fundamentare a deciziilor de investiții. Mai mult decât atât, ne exprimăm convingerea că selecția unui model contabil de evaluare a activelor financiare la valoarea justă poate avea implicații semnificative asupra volatilității performanței financiare măsurate prin rezultatul global, în circumstanțele în care ponderea activelor financiare este majoritară

în total active raportate. Acesta este cazul investitorilor instituționali, în calitate lor de entități care operează în industria administrării investițiilor, precum societăți de investiții financiare, fonduri mutuale sau firme de investiții.

AVANTAJE ȘI CRITICI ADUSE MODELULUI CONTABIL BAZAT PE VALOAREA JUSTĂ

Utilizarea valorii juste ca bază de măsurare a activelor, preponderent financiară, comportă unele *avantaje*, printre care în literatura de specialitate sunt redată ca fiind relevante⁴: (i) asigurarea raportării unor situații financiare cu un grad ridicat de relevanță informațională, credibilitate, neutralitate și fiabilitate; (ii) oferirea unei mai bune comparabilități privind performanțele trecute, prezente și viitoare ale entității; (iii) facilitarea atenuării diferențelor dintre valoarea contabilă a unui instrument financiar și prețul său de tranzacționare; (iv) oferirea unui plus de coerență în gestiunea riscurilor financiare. Cu toate acestea, nu pot fi ignorate unele *critici* aduse modelului de măsurare a activelor financiare la valoarea justă, fundamentate pe ipoteza potrivit căreia utilizarea valorii juste nu se circumscrie neapărat în perimetrul unei „revoluții contabile” cât mai degrabă reflectă o evoluție a modelului contabil. Pornind de la această abordare, suntem adepții unui raționament profesional prudent, bazat pe scepticism profesional, acceptând teoria conform căreia unele inconsistențe în măsurarea valorii juste ar pune sub semnul credibilității raportarea financiară, cel puțin prin prisma favorizării unor politici contabile cu posibile efecte în cosmetizarea performanțelor financiare. **Tabelul 1** surpinde calități și limite relevante ale uti-

3 Dănescu T., Spătacean O., *Limitări și inadvertențe în procesul de raportare financiară conform IFRS - cazul Societăților de Investiții Financiare*, Revista „Audit Financiar”, nr. 4/2011, p.50.

4 Deaconu A., *Valoarea justă. Concept contabil*, Editura Economică, București, 2009, pp. 104 – 108.

Tabel 1. **Controverse privind valoarea justă**

Calităţi ale valorii juste	Limite ale valorii juste
<i>Previzibilitatea</i> - permite estimarea fluxurilor de trezorerie viitoare, aspect foarte apreciat de către investitori	<i>Volatilitatea</i> - estimările pot afecta credibilitatea informaţiei oferite. În cazul folosirii lor, intervine subiectivitatea, iar interpretarea diferită a factorilor luaţi în calcul poate avea drept efect mascarea unor greşeli deliberate şi manipularea cifrelor
<i>Simplitatea</i> - pentru unele active financiare (cum ar fi cele cotate) determinarea valorii juste este foarte simplă	<i>Complexitatea</i> - cele mai multe instrumente financiare nu au pieţe active, în aceste condiţii, evaluarea lor se realizează prin intermediul unor tehnici destul de complexe. Acestea necesită recurgerea la raţionamentul profesional, ceea ce poate avea ca efect creşterea impreciziei evaluării
<i>Comparabilitatea</i> - evaluând elementele similare în aceeaşi manieră, valoarea justă asigură examinarea informaţiilor contabile în scopul stabilirii asemănărilor şi deosebirilor	<i>Variabilitatea</i> - în cazul folosirii tehnicilor de evaluare, ipotezele şi alte elemente luate în calculul valorii juste pot diferi de la o entitate la alta, ceea ce afectează negativ comparabilitatea
<i>Neutralitatea</i> - utilizând date din surse externe (preţurile pieţei), valoarea justă este independentă de deciziile conducerii sau de data tranzacţiilor	<i>Părtinirea</i> - doar valorile stabilite pe baza preţurilor de piaţă sunt neutre şi obiective. Deşi considerată mai puţin subiectivă decât costul istoric, valoarea justă nu conferă o protecţie totală împotriva tehnicilor contabilităţii creative folosite în exces, cu influenţe semnificative asupra tratamentului contabil şi a evaluării ulterioare a structurilor bilanţiere.

Sursă: Prelucrare după Huian M.C., 2008, p.172

lizării valorii juste în raportarea financiară.

O sinteză a *principalelor neajunsuri* relaţionate cu măsurarea şi raportarea valorii juste a activelor financiare este redată în continuare: (i) valoarea justă nu oferă întotdeauna o informaţie fiabilă, mai ales în cazul entităţilor necotate pentru care nu este disponibil un preţ de tranzacţionare pe o piaţă activă; (ii) determinarea valorii juste ridică serioase controverse în circumstanţele utilizării unor modele de evaluare subiective, bazate pe estimări şi ipoteze greu verificabile (de exemplu, modelul *Discounted Cash Flows*, bazat pe actualizarea fluxurilor viitoare de numerar; (iii) măsurarea activelor financiare la valoarea justă ar putea fi de natură să genereze unele dificultăţi în determinarea rezultatului distribuibil, având în vedere volatilitatea preţurilor de tranzacţionare căreia i se asociază unele câştiguri (plusvalori) latente; (iv) adoptarea unei politici contabile de raportare a activelor financiare la valoarea justă oferă o viziune pe termen scurt asupra poziţiei şi performanţelor financiare ale entităţii, focalizată

temporal asupra circumstanţelor existente la data estimării şi supuse unor potenţiale modificări care ar putea avea un efect semnificativ pe termen mediu sau lung; (iv) orientarea modelului contabil către valoarea justă ar putea fi percepută ca un factor de favorizare a intereselor unei clase distincte de utilizatori ai informaţiei financiare, respectiv investitorii actuali şi potenţiali.

POZIȚIA ORGANISMELOR INTERNAȚIONALE DE STANDARDIZARE

Asimilarea conceptului de valoare justă în măsurarea şi raportarea activelor financiare a fost şi rămâne un demers supus unor ample provocări şi controverse, alimentate pe fondul modificărilor semnificative survenite cu precădere după anul 2008 în ceea ce priveşte volatilitatea preţurilor şi a volumelor de tranzacţionare pe pieţele financiare internaţionale. Această asumptie justifică identificarea principalelor orientări conceptuale utilizate ca bază în definirea noţiunii de valoare justă în cazul activelor financiare:

a. Valoarea justă în accepţiunea organismului internaţional de standardizare IVSC

Potrivit Standardului Internaţional de Aplicaţie în Evaluare (IVA) 1 denumit *Evaluarea pentru raportarea financiară*, valoarea justă nu este în mod necesar sinonimă cu valoarea de piaţă. În accepţiunea normalizatorului internaţional în domeniul evaluării (IVSC), valoarea de piaţă este „suma estimată pentru care o proprietate poate fi schimbată, la data evaluării, între un cumpărător decis şi un vânzător hotărât, într-o tranzacţie cu preţ determinat obiectiv, după o activitate de marketing corespunzătoare, în care părţile implicate au acţionat în cunoştinţă de cauză, prudent şi fără constrângere”⁵. Analizând definiţia valorii de piaţă, constatăm un grad ridicat de aplicabilitate în cadrul tranzacţiilor cu instrumente financiare derulate pe o piaţă reglementată de capital, unde investitorii acţionează în scopul maximizării câştigurilor, într-o manieră liberă şi transparentă, iar autoritatea de reglementare (Autoritatea de Supraveghere Financiară) supraveghează derularea tranzacţiilor în mod ordonat, sancţio-

5 Standarde Internaţionale de Evaluare, *IVS 1 Valoarea de piaţă – bază de evaluare*, Ediţia a şaptea (2005), p.82.

nând practicile ilegale de abuz de piață și garantând protecția investitorilor.

Despre valoarea justă se arată că definiția sa se regăsește în Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS), termenul fiind în general compatibil cu cel de valoare de piață, deși unele diferențe conceptuale există. În mod concret, *valoarea justă este un concept mai larg, care se utilizează cu precădere pentru raportarea financiară a valorii de piață, dar și a valorilor nebazate pe piață. În cazul instrumentelor financiare, dacă valoarea de piață este una observabilă direct din tranzacțiile realizate pe o piață activă (reglementată), valoarea nebazată pe piață este una obținabilă prin tehnici de evaluare general acceptate, atunci când valoarea de piață nu poate fi direct măsurabilă sau nu este relevantă. Spre exemplu, o valoare de piață nu este relevantă în circumstanțele în care, deși există tranzacții în legătură cu un anumit instrument financiar, numărul de tranzacții, frecvența sau amploarea acestora nu satisfac cerințele pentru asigurarea unei piețe active. Acesta poate fi cazul unui instrument financiar cu un grad foarte scăzut de lichiditate.*

b. Valoarea justă în accepțiunea organismului internațional de standardizare IASB

Organismul internațional de standardizare în materie de raportare financiară (IASB) a admis faptul că „*unele consecvențe regăsite în dispozițiile IFRS privind evaluările la valoarea justă și prezentările de informații aferente au contribuit la diversitatea practicilor și au redus comparabilitatea informațiilor raportate în situațiile financiare*”⁶.

Această constatare a constituit un argument esențial pentru publicarea IFRS 13 *Evaluarea la valoarea justă*, cu aplicabilitate pentru perioadele anuale care încep la 1 ianuarie 2013 sau ulterior acestei date. IFRS 13 *Evaluarea la valoarea justă*

reprezintă rezultatul activității realizate de IASB și FASB pentru a elabora dispoziții comune privind evaluarea valorii juste și privind prezentarea de informații aferente, în conformitate cu IFRS și principiile contabile general acceptate din Statele Unite (GAAP). Dispozițiile IFRS 13 *Evaluarea la valoarea justă* se aplică atunci când un alt IFRS prevede sau permite evaluări la valoarea justă sau prezentări de informații aferente.

IFRS 13 *Evaluarea la valoarea justă* definește valoarea justă drept „*prețul care ar fi încasat pentru vânzarea unui activ [...] într-o tranzacție reglementată între participanții de pe piață, la data evaluării*” (paragraf 9) sau un „*preț de ieșire, la data evaluării, din perspectiva unui participant de pe piață care deține activul (paragraf 2)[...] și care acționează pentru a obține un beneficiu economic maxim (paragraf 22), [...] indiferent dacă respectivul preț este direct observabil sau este estimat utilizând o altă tehnică de evaluare*” (paragraf 24). Această definiție accentuează faptul că *valoarea justă este o evaluare bazată pe piață*, din perspectiva unui participant care deține activul financiar, nu o evaluare specifică entității, fiind utilizate ipotezele pe care participanții de pe piață le-ar utiliza în determinarea prețului unui activ, în *condiții curente (actuale) de piață*, inclusiv ipotezele privind riscul. Mai mult decât atât, este clarificat faptul că prețul de evaluare este acel preț observat într-o *tranzacție ipotetică*, la data evaluării, denumit în mod obișnuit drept un „*preț de ieșire*”. Prin urmare, intenția unei entități de a păstra un activ nu este relevantă pentru evaluarea valorii juste.

Adaptat la particularitățile deținerii și tranzacționării activelor financiare, o evaluare la valoarea justă presupune ca tranzacția de vânzare a activului financiar să se realizeze fie pe *pieța principală* (piața pe care entitatea ar încheia în mod normal tranzacția având în vedere

cele mai ridicate volume de tranzacționare sau cel mai intens nivel de activitate), fie pe *cea mai avantajoasă piață, în lipsa unei piețe principale (paragraf 16)*. În relație cu aceste piețe, entitatea trebuie să aibă acces și capacitatea de a vinde activul financiar respectiv (paragrafe 19 și 20). De asemenea, *tehnicele de evaluare utilizate trebuie să fie corespunzătoare circumstanțelor și să fie fundamentate pe date suficiente, maximizând utilizarea datelor de intrare observabile relevante și minimizând utilizarea datelor de intrare neobservabile (paragraf 61)*. În legătură cu activele financiare, cele mai des întâlnite tehnici de evaluare sunt⁷:

- ➔ *abordarea bazată pe piață*: utilizează prețuri sau alte informații relevante generate de tranzacții pe piață care implică active financiare identice sau comparabile;
- ➔ *abordarea bazată pe venit*: presupune convertirea unor sume viitoare (fluxuri de numerar sau câștiguri) într-o singură sumă prezentă (valoare actualizată). Evaluarea se bazează pe valoarea indicată de așteptările curente de piață în legătură cu acele fluxuri viitoare de numerar. Standardele americane de contabilitate emise de FASB oferă principii generale care guvernează tehnica de evaluare la valoarea prezentă⁸: (i) fluxurile de numerar și ratele de actualizare ar trebui să reflecte ipotezele pe care le-ar folosi participanții la piață și ar trebui să țină cont doar de factorii atribuiți acelor active financiare evaluate; (ii) ratele de actualizare ar trebui să reflecte ipoteze care sunt consecvente cu cele care sunt inerente fluxurilor de numerar, pentru a evita omisiunea factorilor de risc; (iii) ipotezele privind fluxurile de numerar și ratele de actualizare trebuie să fie consecvente cu factorii

6 Standardele Internaționale de Raportare Financiară (2013), Partea A *Cadrul general conceptual și dispoziții*, IFRS 13 *Evaluarea la valoarea justă*, paragraf IN6-IN9.

7 AICPA Audit Guide *Auditing Derivative Instruments, Hedging Activities, and Investments in Securities*, New York, 2009, p. 5.

8 AICPA Audit and Accounting Guide, *Investment Companies*, New York, 2009, p. 15.

economici fundamentali, care pot afecta valutele în care activele sunt denominate sau care surprind efectele inflației.

Pentru a îmbunătăți consecvența și comparabilitatea evaluărilor la valoarea justă și ale prezentărilor de informații conexe, IFRS 13 *Evaluarea la valoarea justă* stabilește o *ierarhie a valorii juste*, care clasifică pe trei niveluri datele de intrare pentru tehnicile de evaluare utilizate în determinarea valorii juste. În această ierarhie, *nivelul prioritar* îl ocupă prețurile cotate (neajustate) observate pe piețele active deoarece acestea oferă cea mai fiabilă dovadă a valorii juste, *nivelul intermediar* este reprezentat de date de intrare care sunt observabile direct sau indirect, iar *cel mai scăzut nivel* de prioritate este cel al datelor de intrare neobservabile (paragraf 72). Pentru exemplificare, apreciem că, în cazul unui instrument financiar: prețurile cotate pe o piață reglementată unde se tranzacționează respectivul activ constituie date de intrare de nivel 1; prețurile de tranzacționare observabil direct sau indirect pentru un activ financiar similar (emis de o entitate din același domeniu) constituie date de intrare de nivel 2, iar valorile activelor nete ajustate în raport cu un anumit procent de deținere în capitalul emitentului și în conformitate cu un anumit model de evaluare prescris de reglementări aplicabile⁹ ar putea fi clasificate drept date de intrare de nivel 3.

În concluzie, acceptăm opinia potrivit căreia¹⁰ nu există o singură metodă pentru estimarea valorii juste cu bună credință deoarece această valoare depinde de factori și circumstanțe specifice fiecărei determinări. Metodele de evaluare pot fi fundamentate pe multiplicatori de câștiguri, prime sau discount-uri de piață, observate pentru active tranzacționabile emise de aceeași entitate, pe un câștig până la maturitate în cazul

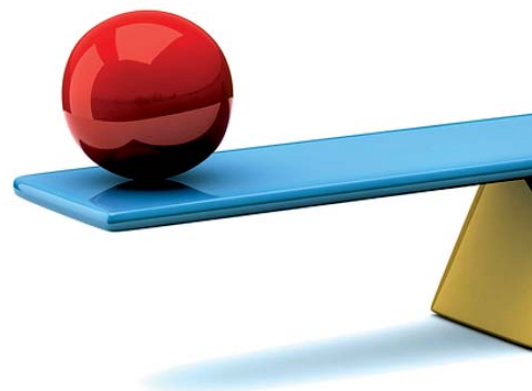
instrumentelor de datorie sau pe o combinație între aceste variabile. În mod suplimentar, alți factori ar trebui luați în considerare, precum volatilitatea, rate de dobândă, cursuri de schimb valutar sau maturitatea (scadența). Oricare ar fi abordarea, persoanele responsabile cu guvernarea ar trebui să se declare satisfăcute cu privire la metoda utilizată pentru estimarea cu bună credință a valorii juste, în sensul în care această metodă este rezonabilă și adecvată, iar rezultatele evaluării sunt reprezentative pentru valoarea justă.

Cerințe în raportarea activelor financiare la valoarea justă

CATEGORII DE ACTIVE FINANCIARE MĂSURATE LA VALOAREA JUSTĂ

Potrivit referențialului IASB, în clasificarea, recunoașterea și evaluarea activelor financiare valoarea justă primează, în măsura în care aceasta se poate stabili într-o manieră credibilă și adecvată. Astfel, în acord cu cerințele IFRS 9 *Instrumente Financiare*, un activ financiar trebuie clasificat ca fiind evaluat la valoarea justă, cu excepția cazului în care acesta este evaluat la cost amortizat (paragraf 4.1.4).

Examinând dispozițiile IFRS 9 *Instrumente Financiare*, deducem că există *donă clase de active* financiare recunoscute inițial și măsurate ulterior la valoarea justă: active financiare recunoscute la valoarea justă *prin profit sau pierdere* (este cazul activelor financiare deținute în scopuri de tranzacționare, inclusiv derivatele financiare) și active financiare măsurate la valoarea justă *prin alte elemente ale rezultatului global* (este cazul activelor financiare clasificate drept instrumente de capitaluri proprii care

nu sunt deținute în vederea tranzacționării). De asemenea, utilizând opțiunea valorii juste, o entitate poate proceda la desemnarea unui activ financiar ca fiind măsurat la valoarea justă prin profit sau pierdere, în circumstanțele în care se elimină sau se reduce semnificativ o inconsecvență de evaluare. Desemnarea este irevocabilă (paragraf 4.1.5), producând efecte și în cazul activelor financiare măsurate la valoarea justă prin alte elemente ale rezultatului global (paragraf 5.7.5).

PREZENTĂRI DE INFORMAȚII

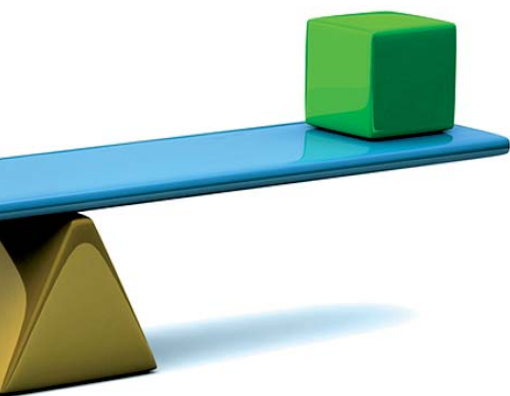
Potrivit IFRS 7 *Instrumente Financiare: informații de furnizat* entitatea trebuie să realizeze următoarele *prezentări generale* de informații în legătură cu deținerea sau tranzacționarea activelor financiare măsurate la valoarea justă:

a. privind *poziția financiară*:

- „valoarea contabilă a activelor evaluate la valoarea justă prin profit sau pierdere, cu indicarea distinctă a celor desemnate astfel la recunoașterea inițială și a celor evaluate obligatoriu la valoarea justă” (paragraf 8);
- „valoarea contabilă a activelor financiare evaluate la valoarea justă prin alte elemente ale rezultatului global” (paragraf 8);

⁹ Regulament CNVM nr. 15/2004 privind *autorizarea și funcționarea societăților de administrare a investițiilor, a organismelor de plasament colectiv și a depozitarilor*, art. 202, alin. (3), completat de Dispunerea de Măsură CNVM 23/2012.

¹⁰ AICPA Audit and Accounting Guide, *Investment Companies*, New York, 2009, p. 32.

- „expunerea maximă la riscul de credit, diminuări ale expunerii și modificări în valoarea justă atribuite riscului de credit pentru active desemnate la valoarea justă, care altfel ar fi fost evaluate la cost amortizat” (paragraf 9);
- „investițiile în instrumente de capitaluri proprii desemnate la valoarea justă prin alte elemente ale rezultatului global, motivele desemnării, valoarea justă la finalul perioadei de raportare, dividente recunoscute pe parcursul perioadei, inclusiv toate transferurile câștigului sau pierderii cumulat(e) din capitalurile proprii pe parcursul perioadei, inclusiv motivele care stau la baza acestor transferuri” (paragraf 11A);
- „valoarea justă a investițiilor, inclusiv câștigul sau pierderea cumulat(ă) în urma cedării, în cazul investițiilor în instrumente de capitaluri proprii desemnate la valoarea justă prin alte elemente ale rezultatului global care au fost derecunoscute, inclusiv informații referitoare la motivele derecunoașterii” (paragraf 11B);
- „valoarea justă a activelor financiare reclasificate în categoria celor evaluate la cost amortizat, inclusiv valoarea justă a câștigului sau pierderii care ar fi fost recunoscut(ă) în profit sau pierdere pe parcursul perioadei de raportare, dacă activele nu ar fi fost reclasificate” (paragraf 12D).

b. în ceea ce privește *performanțele financiare*:

- „câștigurile sau pierderile nete generate de active financiare evaluate la valoarea justă prin profit sau pierdere, cu indicarea distinctă a celor desemnate astfel la recunoașterea inițială și a celor evaluate obligatoriu la valoarea justă” (paragraf 20);
- „câștigurile sau pierderile nete generate de active financiare evaluate la valoarea justă prin alte elemente ale rezultatului global” (paragraf 20);
- „valoarea oricărei pierderi din depreciere pentru fiecare clasă de active financiare” (paragraf 20).

c. referitor la *natura și amploarea riscurilor*:

- „informații calitative: expuneri la risc și modul în care acestea au apărut; obiective, politici, metode și procese de evaluare și gestionare a riscurilor; modificări față de perioada anterioară” (paragraf 33);
- „informații cantitative: rezumatul datelor cantitative și evaluări privind concentrarea riscurilor” (paragraf 34).

IFRS 7 *Instrumente Financiare: informații de furnizat* conține unele *cerințe specifice*, aplicabile în mod distinct prezentărilor de informații relaționate cu activele financiare măsurate la valoarea justă. Astfel, „cu excepția situației în care valoarea contabilă reprezintă o aproximare rezonabilă a valorii juste, entitatea trebuie să prezinte pentru fiecare clasă de active financiare valoarea justă a respectivei clase de active într-un mod care să permită compararea cu valoarea sa contabilă” (paragraf 25). Mai mult decât atât, în cazurile în care valoarea justă nu este probată de un preț cotel pe o piață activă pentru un activ identic (de nivel 1) și nici nu se bazează pe o tehnică de evaluare care utilizează doar date de intrare observabile (de nivel 2), entitatea trebuie să prezinte informații despre:

- „politica contabilă proprie de recunoaștere în profit și pierdere a diferenței dintre valoarea justă la recunoașterea inițială și prețul tranzacției, pentru a reflecta o modificare a factorilor de care ar ține cont participanții de pe piață;
- diferența agregată care rămâne de recunoscut în profit sau pierdere la începutul și finalul perioadei și o reconciliere a modificărilor;
- motivul pentru care entitatea a decis că prețul tranzacției nu este cea mai bună dovadă a valorii juste, inclusiv o descriere a dovezii prin care se probează valoarea justă” (paragraf 28).

Suplimentar cerințelor de prezentare a informațiilor solicitate de IFRS 7

Instrumente Financiare: informații de furnizat, IFRS 13 *Evaluarea la valoarea justă* conține unele dispoziții referitoare la următoarele informații de prezentat în situațiile financiare (paragraf 91), respectiv:

- „tehnicile de evaluare și datele de intrare utilizate în realizarea evaluărilor aferente activelor financiare evaluate la valoarea justă în mod recurent sau nerecurent;
- efectul evaluărilor asupra profitului sau pierderii, sau asupra altor elemente ale rezultatului global în perioada de raportare, pentru evaluările la valoarea justă efectuate în mod recurent pe baza unor date de intrare neobservabile (nivel 3) semnificative.”

PERSPECTIVA EUROPEANĂ

Cadrul de raportare financiară național (RAS) aplicabil entităților care au constituit obiect al acestei cercetări nu conferă o poziție privilegiată valorii juste atribuită ca bază pentru evaluarea instrumentelor financiare. Dovadă în acest sens stă faptul că evaluarea la valoarea justă a instrumentelor financiare, inclusiv a derivatelor financiare, reprezintă mai degrabă o opțiune derogatorie de la regulile generale de evaluare, fiind

folosită exclusiv în cazul întocmirii situațiilor financiare anuale consolidate (articolul 129, alineatul 1 din Regulamentul CNVM nr. 4/2011)¹¹. Valoarea justă utilizată ca bază în raportarea instrumentelor financiare se determină prin referire la:

- ➔ „valoarea de piață, pentru acele instrumente financiare pentru care se poate identifica cu ușurință o piață credibilă. Dacă valoarea de piață nu se poate identifica cu ușurință pentru un instrument, dar poate fi identificată pentru componentele sale sau pentru un instrument similar, valoarea de piață poate fi derivată din cea a componentelor sale sau a instrumentului similar; sau
- ➔ o valoare determinată cu ajutorul unor modele și tehnici de evaluare general acceptate, pentru instrumentele pentru care nu se poate identifica cu ușurință o piață credibilă. Astfel de modele și tehnici asigură o aproximare rezonabilă a valorii de piață și trebuie testate periodic (și revizuite, dacă este cazul) prin compararea valorilor furnizate cu prețurile tranzacțiilor efective observabile sau pe baza oricăror informații de piață disponibile” (articolul 130 din Regulamentul CNVM nr. 4/2011).

Atunci când un instrument financiar se evaluează la valoarea justă, *modificarea valorii juste* se include în contul de profit și pierdere. Totuși, o astfel de modificare se include direct în capitalul propriu, într-o rezervă de valoare justă, dacă:

- ➔ „instrumentul contabilizat este un instrument de acoperire împotriva riscurilor conform unui sistem de contabilizare a acoperirii riscului care permite ca unele sau toate modificările de valoare să nu fie înregistrate în contul de profit și pierdere; sau

- ➔ modificarea de valoare se referă la o diferență de schimb valutar apărută la un element monetar care face parte dintr-o investiție netă a entității într-o entitate străină” (articolul 131 din Regulamentul CNVM nr. 4/2011).

În legătură cu evaluarea la valoarea justă a instrumentelor financiare, *prezentările de informații* din notele explicative fac referire la :

- ➔ „ipotezele semnificative care stau la baza modelelor și tehnicilor de evaluare utilizate pentru determinarea valorii juste;
- ➔ pentru fiecare categorie de instrumente financiare, valoarea justă, modificările de valoare incluse direct în contul de profit și pierdere, precum și modificările incluse în rezerva de valoare justă;
- ➔ pentru fiecare clasă de instrumente financiare derivate, informații privind aria și natura instrumentelor, inclusiv termenii și condițiile semnificative care pot afecta valoarea, momentul și certitudinea fluxurilor viitoare de numerar; și
- ➔ un tabel care să prezinte modificările rezervei de valoare justă în cursul exercițiului financiar” (articolul 133 din Regulamentul CNVM nr. 4/2011).

Demersuri în auditarea valorii juste a activelor financiare

Obiectivul general al auditorului este acela de a obține suficiente probe de audit adecvate care să susțină aserțiunile managementului relaționate cu valoarea justă a instrumentelor financiare măsurate și prezentate la valoarea justă. În

atingerea acestui obiectiv, considerăm relevante următoarele demersuri:

ÎNȚELEGEREA PROCESULUI PRIN CARE ENTITATEA DETERMINĂ VALOAREA JUSTĂ

Auditorul trebuie să obțină o înțelegere adecvată și suficientă a procesului prin care entitatea realizează evaluările la valoarea justă și prezentările de informații aferente, implicit a controalelor relevante, pentru a fi în măsură să proiecteze o abordare de audit eficientă. O astfel de abordare ar putea face referire cel puțin la evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă, în scopul de a determina natura, proiecția în timp și amploarea procedurilor de audit suplimentare. În unele situații, evaluarea la valoarea justă poate fi simplă și de încredere. Spre exemplu, conducerea ar putea fi în măsură să facă referire la prețuri de cotaie publice, disponibile într-o piață activă, pentru a determina valoarea justă a instrumentelor financiare tranzacționabile. Cu toate acestea, unele evaluări la valoarea justă sunt în mod inerent mult mai complexe decât altele și implică unele incertitudini referitoare la apariția și rezultatele unor evenimente viitoare, motiv pentru care ipotezele pe care se fundamentează pot implica nevoia de utilizare a raționamentului profesional ca parte a procesului de evaluare.

Atunci când auditorul obține o înțelegere asupra procesului utilizat de entitate în determinarea evaluărilor la valoarea justă și a prezentărilor de informații aferente vor fi avute în vedere cel puțin următoarele aspecte¹²:

- ➔ „controale asupra procesului utilizat pentru determinarea evaluărilor la valoarea justă, inclusiv controale asupra datelor utilizate și asupra segregării responsabilităților între părțile care angajează entitatea în

¹¹ Regulamentul CNVM nr. 4/2011 privind *Reglementările contabile conforme cu Directiva IV-a a Comunităților Economice Europene aplicabile entităților autorizate, reglementate și supravegheate de Comisia Națională a Valorilor Mobiliare*

¹² AICPA Audit Guide *Auditing Derivative Instruments, Hedging Activities, and Investments in Securities*, New York, 2009, p. 90 - 91.

tranzacții și părțile responsabile de efectuarea evaluărilor;

- ➔ expertiza și experiența acelor părți care determină evaluările la valoarea justă;
- ➔ rolul pe care tehnologia informațională îl deține în cadrul procesului;
- ➔ tipurile de conturi sau tranzacții care necesită evaluări la valoarea justă sau prezentări de informații (de exemplu, dacă acele conturi sunt implicate în înregistrarea unor tranzacții de rutină sau recurente, respectiv dacă apar din tranzacții neobișnuite sau fără rutină);
- ➔ amploarea pe care, procesul stabilit de entitate, se bazează asistanța unei organizații prestatoare de servicii care furnizează evaluări la valoarea justă sau date care sprijină acele evaluări;
- ➔ măsura în care entitatea angajează sau utilizează specialiști în determinarea evaluărilor la valoarea justă și a prezentărilor aferente;
- ➔ ipotezele semnificative utilizate de conducere în determinarea valorii juste, inclusiv documentația care sprijină aceste asumptii;
- ➔ procesul conceput pentru a dezvolta și aplica ipotezele conducerii, inclusiv dacă au fost utilizate informații de piață disponibile pentru a dezvolta acele ipoteze;
- ➔ procesul conceput pentru a monitoriza modificări în ipotezele utilizate de conducere;
- ➔ integritatea controalelor și procedurilor de securitate utilizate pentru modelele de evaluare și sistemele informaționale relevante, inclusiv procesele de autorizare (aprobare);
- ➔ controale referitoare la consistența, acuratețea și credibilitatea datelor utilizate în modelele de evaluare.”

Obținerea unei înțelegeri adecvate și suficiente asupra procesului de determinare a valorii juste constituie o premisă esențială, dar nu suficientă, pentru a asigura o bază pentru identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă pentru estimările contabile, după cum solicită ISA 540 *Auditarea estimărilor contabile, inclusiv a estimărilor contabile la valoarea justă și a prezentărilor aferente* (paragraf 8).

REVIZUIREA MODELULUI DE EVALUARE

Metoda utilizată pentru determinarea valorii juste poate fi specificată de către principiile contabile general acceptate (cadru de raportare financiară aplicabil) și poate să difere în raport cu industria în care entitatea își desfășoară activitatea sau cu natura entității. Astfel de diferențe ar putea afecta aprecierile auditorului în legătură cu aspecte precum: prețuri de cotaie observate pe piețe inactive, reduceri semnificative de preț pentru instrumente financiare cu grad redus de lichiditate, prime de control, comisioane și alte costuri implicate în vânzarea instrumentelor financiare. Auditorul analizează în ce măsură cadrul de raportare financiară aplicabil specifică o metodă care trebuie utilizată pentru determinarea valorii juste și examinează dacă determinarea valorii juste este consecventă cu metoda de evaluare specificată¹³.

Pentru aprecierea gradului de adecvare și rezonabilitate atribuit modelului utilizat de entitate pentru evaluarea la valoarea justă, auditorul poate recurge la următoarele proceduri de audit¹⁴:

- ➔ „identificarea controalelor implementate pentru prepararea estimărilor la valoarea justă și a datelor suport care ar putea fi utile pentru evaluarea rezultatelor;

- ➔ identificarea surselor de date și factori pe care conducerea le utilizează în formarea ipotezelor și analiza măsurii în care astfel de date sunt relevante, credibile și suficiente;
- ➔ determinarea dacă există factori cheie adiționali sau ipoteze alternative în legătură cu factorii identificați;
- ➔ evaluarea gradului în care ipotezele și raționamentele utilizate se coroborează și sunt consecvente cu datele suport, cu datele istorice relevante și cu datele disponibile din sectorul de activitate. În mod deosebit, auditorul va acorda atenție acelor indicii care ar putea sugera posibile părtiniri ale conducerii în determinarea valorii juste, cu impact semnificativ asupra poziției și performanțelor financiare;
- ➔ analiza datelor istorice folosite în construirea ipotezelor pentru a evalua dacă acestea sunt comparabile și consecvente cu datele relevante pentru perioada auditată și a examina dacă acestea din urmă sunt suficient de credibile pentru scopul evaluării;
- ➔ examinarea dacă unele modificări în modelul de afaceri sau sectorul de activitate pot cauza alți factori care sunt semnificativi pentru ipotezele formulate;
- ➔ revizuirea documentației disponibile în legătură cu ipotezele utilizate pentru dezvoltarea estimărilor contabile și interviuarea în legătură cu orice alte planuri, orientări și obiective ale entității, urmată de examinarea relației cu ipotezele formulate;
- ➔ utilizarea activității unui specialist în legătură cu anumite ipoteze. Atunci când planifică utilizarea muncii unui specialist în auditarea evaluării

13 AICPA Audit Guide *Auditing Derivative Instruments, Hedging Activities, and Investments in Securities*, New York, 2009, p. 117.

14 AICPA Audit Guide *Auditing Derivative Instruments, Hedging Activities, and Investments in Securities*, New York, 2009, p. 120, completat de unele dispoziții preluate din ISA 540 *Auditarea estimărilor contabile, inclusiv a estimărilor contabile la valoarea justă și a prezentărilor aferente*.

lor la valoarea justă, auditorul trebuie să determine măsura în care înțelegerea specialistului asupra definiției valorii juste și asupra metodei utilizate în obținerea valorii juste este consecventă cu cea a conducerii și cu principiile contabile acceptate;

- ➔ testarea calculelor folosite de conducere pentru a transpune ipotezele și factorii cheie în estimări contabile.”

EVALUAREA CONTROALELOR PROIECTATE ÎN LEGĂTURĂ CU ESTIMĂRILE CONTABILE LA VALOAREA JUSTĂ

ISA 540 *Auditarea estimărilor contabile, inclusiv a estimărilor contabile la valoarea justă și a prezentărilor aferente* solicită auditorilor să testeze eficacitatea operațională a controalelor asupra modului în care conducerea a realizat estimarea contabilă.¹⁵ Testarea este obligatorie atunci când:

- ➔ „evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă la nivelul afirmației include o așteptare cu privire la funcționarea eficientă a controalelor asupra procesului;
- ➔ procedurile de fond, singure, nu furnizează suficiente probe adecvate de audit la nivelul afirmației” (paragraf A85).

Obiectivele primare relaționate cu controlul intern asupra evaluărilor la valoarea justă și a prezentărilor de informații aferente, vizează determinarea măsurii în care: (i) valoarea justă este fiabilă ca bază utilizată în măsurarea activelor financiare; (ii) valoarea contabilă a activelor financiare măsurate la valoarea justă este ajustată la acea valoare justă care este credibilă; (iii) modificările în valoarea justă sunt corect determinate și

contabilizate în acord cu cerințele cadrului de raportare financiară aplicabil; și (iv) prezentările de informații sunt adecvate și consecvente cu cerințele cadrului de raportare financiară aplicabil. În atingerea acestor obiective, conducerea ar trebuie să proiecteze și să implementeze unele activități de control adiacente, precum¹⁶:

- ➔ „personalul de supraveghere revizuieste periodic informațiile privind valoarea justă atribuită instrumentelor financiare și investighează diferențele semnificative față de valorile așteptate (proгноzate);
- ➔ personalul de supraveghere monitorizează câștigurile sau pierderile realizate în legătură cu deținerea sau tranzacționarea instrumentelor financiare, pentru a determina dacă sumele reclasificate din alte elemente acumulate ale rezultatului global sunt adecvate.”

Ca răspuns la riscurile de denaturare semnificativă asociate estimărilor contabile la valoarea justă atribuită instrumentelor financiare, auditorul proiectează și efectuează teste ale controalelor pentru a răspunde obiectivelor primare identificate în paragraful precedent. Astfel de teste ale controalelor pot include, spre exemplu¹⁷:

- ➔ „inspectarea documentației de revizuire elaborată de personalul de supraveghere în legătură cu valoarea justă atribuită instrumentelor financiare și testarea unui eșantion al diferențelor semnificative investigate pe parcursul acelor revizui;
- ➔ inspectarea documentației de monitorizare elaborată de personalul de supraveghere în legătură cu câștigurile sau pierderile realizate și testarea unui eșantion de câștiguri sau pierderi revizuite pentru a determi-

na dacă sumele reclasificate din categoria altor elemente acumulate ale rezultatului global sunt adecvate.”

Având în vedere că evaluările la valoarea justă implică deseori raționamente subiective din partea conducerii, inclusiv posibilitatea ca managementul să evite controalele implementate, auditorul trebuie să ia în considerare limitările inerente care apar în astfel de circumstanțe.

Provocările auditorului în examinarea estimărilor contabile la valoarea justă – rezultate empirice

Coordonatele demersurilor de cercetare sunt ancorate în problematica examinării estimărilor contabile la valoarea justă utilizate în raportarea instrumentelor financiare gestionate de cele cinci Societăți de Investiții Financiare și Fondul Proprietatea. Preocupările noastre au fost de asemenea orientate și în direcția revizuirii prezentărilor de informații solicitate de cadrul de raportare financiară aplicabil în legătură cu deținerea și tranzacționarea instrumentelor financiare. Baza de documentare a rezultatelor cercetării include situații financiare RAS și IFRS publicate de aceste entități în perioada 2011-2013, rapoarte specifice industriei de administrare a investițiilor, precum și rapoarte de audit emise asupra situațiilor financiare prezentate în aceeași perioadă. Prezentăm în continuare rezultatele empirice relevante obținute din cercetarea efectuată.

15 IAASB, *Manual de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe*, Ediția 2012, Vol. I (traducere), București, 2013 – ISA 540 *Auditarea estimărilor contabile, inclusiv a estimărilor contabile la valoarea justă și a prezentărilor aferente*, paragraf 13 (c).

16 AICPA Audit Guide *Auditing Derivative Instruments, Hedging Activities, and Investments in Securities*, New York, 2009, p. 99.

17 AICPA Audit Guide *Auditing Derivative Instruments, Hedging Activities, and Investments in Securities*, New York, 2009, p. 101.

EXAMINAREA VALORII JUSTE

ATRIBUITE ACTIVELOR FINANCIARE

Un prim obiectiv de cercetare relaționat cu demersul de examinare a valorii juste atribuite activelor financiare a vizat cuantificarea impactului potențial pe care diferite baze de evaluare îl comportă în relație cu indicatorul VUAN. În acest scop, determinările noastre au vizat valoarea totală a activelor financiare administrate de entitățile investigate, după cum aceasta a fost raportată în: (i) Bilanțul contabil întocmit potrivit RAS (Regulament CNVM 4/2011); (ii) Situația Poziției Financiare pregătită în conformitate cu IFRS; (iii) Situația Activelor Nete prezentate în acord cu cerințele reglementărilor specifice (Regulament CNVM 15/2004), și (iv) Note Explicative la Situațiile Financiare Anuale întocmite potrivit RAS. Păstrând ca referință valoarea totală a activelor financiare raportate potrivit Situației Activelor Nete care stă la baza determinării indicatorului VUAN, am determinat două categorii de ajustări la valoarea justă: (i) *ajustări pozitive*, ca diferență între valoarea maximă a activelor financiare și valoarea din Situația Activelor Nete, și (ii) *ajustări negative*, ca diferență între

valoarea minimă a activelor financiare și valoarea din Situația Activelor Nete. Efectul net al celor două categorii de ajustări a fost utilizat ca bază în cuantificarea impactului asupra indicatorului VUAN, prin raportare la numărul de acțiuni emise de către fiecare entitate. Aplicând efectul ajustărilor, am determinat variația potențială a indicatorului VUAN ajustat, față de nivelul raportat de fiecare entitate, la finele perioadelor de raportare 2012 și 2013. Rezultatele empirice sunt sumarizate în **Tabelul 2**.

Analizând sumarul rezultatelor empirice prezentate în Tabelul 2, se constată că impactul unor potențiale ajustări la valoarea justă a cauzat variații negative în indicatorul VUAN, cu excepția entității SIF4 Muntenia (2012). S-a observat că aceste variații au o amploare semnificativ mai intensă în anul 2013 comparativ cu 2012, cu excepția entității SIF5 Oltenia. Analizând variația indicatorului VUAN ca efect al potențialelor ajustări la valoarea justă a activelor financiare, remarcăm: (i) corecții majore în cazul entităților SIF5 Oltenia (media -43%), SIF2 Moldova (media -35%) și FP Fondul Proprietatea (media -22%); (ii) corecții semnificative în cazul entităților SIF1 Banat Crișana (media -17%) și

SIF3 Transilvania (media -14%), respectiv (iii) corecție nesemnificativă în cazul entității SIF4 Muntenia (media -8%). Aceste ajustări potențiale indică faptul că indicatorul VUAN raportat conform Situației Activelor Nete ar putea fi supraevaluat, iar utilizarea altor baze de evaluare decât cele care stau la baza acestei raportări ar putea rezulta în corecții cu impact negativ asupra disconturilor de tranzacționare și percepției investitorilor.

Al doilea obiectiv de cercetare a fost orientat în direcția examinării credibilității bazei de evaluare la valoarea justă a activelor financiare, prin raportare la datele de intrare utilizate de cele șase entități. Din raportările financiare IFRS în perioada 2011-2013 au fost prelucrate informații privind clasificarea activelor financiare pe cele trei nivele utilizate în ierarhia valorii juste. **Tabelul 3** sumarizează ponderile relevante obținute pentru valorile juste totale atribuite celor două clase majore de active financiare, respectiv cele măsurate la valoarea justă prin profit sau pierdere (deținute în scopuri de tranzacționare) și cele măsurate la valoarea justă prin alte elemente ale rezultatului global (disponibile pentru vânzare).

Tabel 2. **Impactul ajustărilor la valoarea justă asupra VUAN**

Specificație/Entitatea	SIF 1		SIF 2		SIF 3	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Ajustări la valoarea justă, net (mii lei)	(117.210)	(404.768)	(310.866)	(526.047)	(125.281)	(183.534)
VUAN raportat (lei)	2,4006	2,9006	2,1007	2,4566	1,0441	0,9844
Impactul ajustărilor asupra VUAN (lei)	(0,2136)	(0,7375)	(0,5989)	(1,0134)	(0,1147)	(0,1680)
VUAN ajustat (lei)	2,1870	2,1631	1,5018	1,4432	0,9294	0,8164
Variație VUAN	-8,90%	-25,43%	-28,51%	-41,25%	-10,99%	-17,07%

Specificație/Entitatea	SIF 4		SIF5		FP	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Ajustări la valoarea justă, net (mii lei)	79.594	(252.805)	(581.495)	(713.347)	(2.687.701)	(3.780.580)
VUAN raportat (lei)	1,3189	1,3150	2,4695	2,7647	1,1371	1,2436
Impactul ajustărilor asupra VUAN (lei)	0,0986	(0,3133)	(1,0023)	(1,2296)	(0,2040)	(0,3132)
VUAN ajustat (lei)	1,4175	1,0017	1,4672	1,5351	0,9331	0,9304
Variație VUAN (%)	+7,48%	-23,82%	-40,59%	-44,47%	-17,94%	-25,18%

Sursă: Proiecția autorilor

Tabel 3. Ierarhia valorii juste

Entitatea	Perioada	Nivel 1 (%)	Nivel 2 (%)	Nivel 3 (%)	Entitatea	Perioada	Nivel 1 (%)	Nivel 2 (%)	Nivel 3 (%)
SIF Banat Crișana (SIF1)	2012	78,17	2,47	19,36	SIF Muntenia (SIF4)	2012	100,00	0,00	0,00
	2011	58,13	21,78	20,09		2011	52,96	12,02	0,00
SIF Moldova (SIF2)	2013	99,60	0,00	0,40	SIF Oltenia (SIF5)	2013	55,63	7,88	36,48
	2012	97,85	1,59	0,56		2012	55,25	5,56	39,19
SIF Transilvania (SIF3)	2012	75,81	0,00	24,19	Fondul Proprietatea	2013	58,28	0,00	41,72
	2011	76,47	0,00	23,53		2012	100,00	0,00	0,00

Sursă: Proiecția autorilor

Analiza rezultatelor obținute susține afirmația potrivit căreia datele de intrare de nivel 1 sunt preponderent utilizate în estimarea valorii juste, ponderile relevante calculate la valoarea medie fiind regăsite în intervalul 55% (SIF5 Oltenia) și 99% (SIF Moldova). Pentru entitățile din cadrul acestui interval, am constatat o concentrare a valorilor medii în jurul proporției de 75%, ceea ce reflectă o acuratețe satisfăcătoare privind estimările la valoarea justă.

Cu toate acestea, evaluările la valoarea justă ar putea face obiectul unor prezentări controversate, în măsura în care utilizarea celorlalte date de intrare (nivel 2 și nivel 3) devine semnificativă (considerăm un prag de 10% ca fiind semnificativ). Este cazul entității SIF1 Banat Crișana, pentru care datele de intrare de nivel 2 au permis estimarea valorii juste pentru active financiare în proporție de 21,78% (2011), în timp ce datele de intrare de nivel 3 au permis estimarea valorii juste pentru active financiare în proporție de 20% (medie). De asemenea, pentru entitățile SIF3 Transilvania, SIF5 Oltenia și FP Fondul Proprietatea datele de intrare de nivel 3 au sprijinit estimarea valorii juste pentru active financiare cu ponderi (medii) în total portofoliu care s-au situat în intervalul 20% (FP) și 38% (SIF%). Considerăm că aceste ponderi sunt semnificative și ar putea fi sursa unor posibile corecții în indicatorul VUAN, în acord cu rezultatele obținute în legătură cu precedentul obiectiv de cercetare.

REVIZUIREA PREZENTĂRII DE INFORMAȚII

Prezentările de informații din notele explicative sunt menite să ajute utilizatorii în înțelegerea ipotezelor formulate și a metodelor utilizate în estimarea valorii juste atribuite activelor financiare. Atenția noastră a fost orientată către cele mai recente situații financiare IFRS prezentate de entitățile analizate. Motivația selecției situațiilor financiare IFRS, în detrimentul celor prezentate conform RAS, ține de faptul că referențialul IASB este mult mai bogat în dispoziții referitoare la prezentările de informații, inclusiv cele privind estimarea la valoarea justă. Au fost examinate

prezentări de informații care să răspundă obiectivelor descrise în Tabelul nr. 4, care sumarizează rezultatele investigațiilor efectuate. Valoarea 1 (unu) a fost atribuită pentru o descriere adecvată, iar valoarea 0 (zero) a fost utilizată în cazul lipsei prezentărilor sau al unor prezentări considerate inadecvate.

Rezultatele obținute susțin un grad ridicat de conformare față de dispozițiile IFRS referitoare la prezentările de informații relevante în legătură cu valoarea justă atribuită activelor financiare. Cu toate acestea, unele omisiuni sau prezentări inadecvate au fost identificate pentru emitentul SIF3 Transilvania, acestea făcând obiectul modificării opiniei exprimate de auditori

Tabel 4. Prezentări de informații

Natura informației solicitate	SIF 1	SIF 2	SIF 3	SIF 4	SIF 5	FP	Total
Clasificarea activelor financiare	1	1	1	1	1	1	6
Valoarea Contabilă și Valoarea Justă	1	1	0	1	1	1	5
Câștiguri sau Pierderi din Cedare	1	1	1	1	1	1	6
Transfer Câștiguri și Pierderi	0	0	0	0	0	0	0
Pierderi din Depreciere	1	1	1	1	1	1	6
Expuneri la Risc (cantitativ și calitativ)	1	1	0	1	1	1	5
Ierarhia Valorii Juste	1	1	1	1	1	1	6
Tehnici de Evaluare a Valorii Juste	1	1	1	1	1	1	6
Modificarea Valorii Juste	1	1	0	1	1	1	5
Total	8	8	5	8	8	8	45

Sursă: Proiecția autorilor

rul statutar. De asemenea, am constatat lipsa informațiilor privind transferul de câștiguri sau pierderi în rezultatul perioadei, aferent activelor financiare măsurate la valoarea justă prin alte elemente ale rezultatului global, care au fost derecunoscute pe parcursul perioadei de raportare. Aceste evaluări se regăsesc doar la nivelul Situației Rezultatului Global (Tabelul 4).

ANALIZA OPINIILOR DE AUDIT

Examinarea tipului de opinie exprimată de auditorii statuari ai celor șase entități, completează demersurile noastre de cercetare. Obiectivul nostru a vizat identificarea unor posibile modificări ale opiniei de audit în legătură cu măsurarea la valoarea justă a activelor financiare. Au fost examinate rapoartele de audit care au însoțit situațiile financiare RAS și IFRS prezentate pentru perioada 2012-2013. Aferent perioadei de raportare 2013, unele rapoarte de audit nu sunt încă disponibile, în lipsa situațiilor financiare IFRS pentru entitățile SIF1 Banat Crișana, SIF3 Transilvania și SIF4 Muntenia. Rezultatele obținute sunt sintetizate în Tabelul 5.

Din cele 21 de rapoarte de audit examinate, 12 au fost aferente situațiilor financiare RAS și 9 au vizat situații financiare IFRS, în perioada 2012-2013. Analizând tipul opiniei de audit s-a constatat că un număr de 20 de rapoar-

te de audit erau nemodificate (opinie fără rezerve) și un singur raport de audit exprima o opinie cu rezerve (SIF3 Transilvania, 2012). Baza opiniei cu rezerve face referire la:

- ➔ lipsa recunoașterii ajustărilor pentru pierderi din depreciere în cazul investițiilor în entități pentru care nu sunt disponibile valori de piață;
- ➔ neconcordanța metodelor utilizate pentru evaluarea unor investiții în entități necotate, cu prevederile IFRS;
- ➔ lipsa consecvenței cu cerințele IAS 1 și IAS 8 privind efectul retratării retroactive în cazul unor prezentări de informații comparative privind o anumită categorie de rezerve;
- ➔ lipsa unor prezentări de informații în note explicative, conform cerințelor IFRS 7 (valoarea câștigurilor sau pierderilor reclasificate din alte elemente ale capitalurilor proprii în rezultatul perioadei, modul de determinare a valorii juste corespunzătoare fiecărei clase de active financiare și informații privind analiza cantitativă și calitativă de gestionare a riscurilor).

Deși majoritatea rapoartelor de audit au fost nemodificate, au fost identificate unele paragrafe de observații inserate în rapoartele de audit în conformitate cu prevederile ISA 706. Aceste paragrafe

au vizat în esență următoarele aspecte, care pot avea impact asupra evaluării la valoarea justă a activelor financiare:

- ➔ litigii în desfășurare și alte riscuri juridice care decurg din reglementările aplicabile;
- ➔ incertitudine economică alimentată de o puternică volatilitate a piețelor de capital, existând posibilitatea ca activele financiare să nu poată fi recuperate la valoarea contabilă în cursul normal al activității, cu un impact asupra profitabilității care nu poate fi estimat credibil;
- ➔ evaluarea investițiilor financiare în entități necotate s-a realizat, pentru majoritatea entităților din portofoliu, pe baza raportărilor financiare interimare (semestriale), acestea fiind cele mai recente situații financiare disponibile la data raportării;
- ➔ utilizarea modelului de evaluare a activelor financiare prescris de reglementările aplicabile (Regulament CNVM 15/2004), în scopul determinării indicatorului VUAN;
- ➔ includerea în capitaluri proprii a ajustărilor pentru pierderi de valoare aferente imobilizărilor financiare, în conformitate cu reglementările contabile (Regulament CNVM 4/2011);

Tabel 5. **Natura opiniilor de audit**

Raportarea RAS	Perioada	SIF 1	SIF 2	SIF 3	SIF 4	SIF 5	FP
Tipul opiniei de audit	2013	Nemodificată	Nemodificată	Nemodificată	Nemodificată	Nemodificată	Nemodificată
	2012	Nemodificată	Nemodificată	Nemodificată	Nemodificată	Nemodificată	Nemodificată
Paragrafe de observații	2013	N/A	✓	N/A	✓	N/A	✓
	2012	✓	✓	N/A	✓	N/A	✓
Raportarea IFRS	Perioada	SIF 1	SIF 2	SIF 3	SIF 4	SIF 5	FP
Tipul opiniei de audit	2013	N/A	Nemodificată	N/A	N/A	Nemodificată	Nemodificată
	2012	Nemodificată	Nemodificată	Cu rezerve	Nemodificată	Nemodificată	Nemodificată
Paragrafe de observații	2013	N/A	✓	N/A	N/A	N/A	✓
	2012	✓	✓	✓	N/A	N/A	✓

Sursă: Proiecția autorilor

➔ înregistrarea în profit și pierdere a ajustărilor pentru pierderi de valoare aferente imobilizărilor financiare. În perioada de raportare 2013, această politică contabilă a fost schimbată de entitatea vizată, în sensul adoptării opțiunii de include-re în capitaluri proprii a ajustărilor respective.

Concluzii

Măsurarea și raportarea activelor financiare la valoarea justă constituie o reală provocare, deopotrivă pentru părțile responsabile de întocmirea și prezentarea situațiilor financiare, cât și pentru auditorii financiari care emit o opinie în legătură cu respectivele situații financiare. În cazul entităților care administrează active financiare pe o bază continuă, astfel de provocări cresc semnificativ în intensitate.

Calitatea datelor de intrare utilizate, ipotezele formulate și metodele de evaluare utilizate sunt factori decisivi în realiza-

rea unor estimări credibile la valoarea justă, în mod deosebit în cazul investițiilor financiare care sunt expuse unor volatilități semnificative ale prețurilor și volumelor de tranzacționare. Rezultatele empirice obținute în urma cercetărilor efectuate au validat ipoteza potrivit căreia utilizarea unor baze diferite de măsurare a activelor financiare poate antrena ajustări în valoarea justă și, implicit, corecții semnificative în indica-

torul VUAN. Mai mult decât atât, efectele se pot propaga sub forma unei presiuni asupra prețurilor și discounturilor de tranzacționare având în vedere percepția negativă a investitorilor în condițiile ajustării indicatorului VUAN care reprezintă o expresie sintetică a performanțelor obținute din activitatea de gestiune a portofoliilor de active financiare. ●

Bibliografie

- Bonaci C. G., *Fundamente teoretice și practice ale contabilității instrumentelor financiare*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, 2009.
- Dănescu T., Spătăcean O., *Limitări și inadvertențe în procesul de raportare financiară conform IFRS - cazul Societăților de Investiții Financiare*, Revista „Audit Financiar” nr. 4/2011, p.50.
- Deaconu A., *Valoarea justă. Concept contabil*, Editura Economică, București, 2009.
- Vîlcu V., *Contabilitatea și gestiunea instrumentelor financiare*, Editura Istros a Muzeului Brăilei, Brăila, 2008.
- AICPA Audit and Accounting Guide, *Investment Companies*, New York, 2009.
- AICPA Audit Guide, *Auditing Derivative Instruments, Hedging Activities, and Investments in Securities*, New York, 2009.
- Dispunerea de Măsură CNVM nr. 23/20.12.2012 privind evaluarea activelor O.P.C. autorizate / avizate de CNVM, www.cnvmr.ro, accesat în data de 27 iunie 2014.
- IAASB, *Manual de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexce*, Ediția 2012, Vol. I (traducere), CAFR, București, 2013.
- IFRS Foundation, *Standardele Internaționale de Raportare Financiară IFRS. Partea A: Cadrul general conceptual pentru raportarea financiară, Prefața la IFRS și textul integral al IFRS, emise la 1 ianuarie 2013*, Editura CECCAR (traducere), București, 2013.
- IVSC, Standarde Internaționale de Evaluare, *IVS 1 Valoarea de piață – bază de evaluare*, Ediția a șaptea, 2005.
- Regulament CNVM nr. 15/2004 privind autorizarea și funcționarea societăților de administrare a investițiilor, a organismelor de plasament colectiv și a depozitarilor, aprobat prin Ordin nr. 67/23.12.2004, modificat prin Ordin nr. 13/25.03.2005, Publicat în Broșură din 29/12/2004, www.cnvmr.ro, accesat în data de 27 iunie 2014.
- Regulamentul CNVM nr. 4/2010 privind înregistrarea la Comisia Națională a Valorilor Mobiliare și funcționarea Societății Comerciale “Fondul Proprietatea” – S.A., precum și tranzacționarea acțiunilor emise de aceasta, aprobat prin Ordin nr. 8/03.03.2010, publicat în Monitorul Oficial Partea I nr. 161 din 12/03/2010.
- Regulamentul CNVM nr. 4/2011 privind Reglementările contabile conforme cu Directiva IV-a a Comunităților Economice Europene aplicabile entităților autorizate, reglementate și supravegheate de Comisia Națională a Valorilor Mobiliare, aprobat prin Ordin 13/2011, Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 185bis din 16/03/2011.
- www.sif1.ro, www.sifm.ro, www.transif.ro, www.sifmuntenia.ro, www.sifolt.ro, www.fondulproprietatea.ro, accesate în perioada 07-15 iunie 2014.

Studiu privind raportarea non-financiară conform Directivelor Europene în cadrul societăților românești

Ionel-Alin IENCIU*, Victor MULLER**, Irimie POPA***
& Carmen BONACI****

Introducere

Abstract

Study on Non-Financial Reporting in Accordance with European Directives in the Case of Romanian Companies

The purpose of the study is to reflect the importance of non-financial reporting in companies through the literature and European regulations. This paper brings forward the requirements of the European Directive regarding the obligation of European Union companies that are publicly exposed and have over 500 employees to report non-financial information and analyzes, in particular, the current level of non-financial reporting within Romanian companies in comparison with the European Directive. Analyzing how companies from Romania currently report these non-financial information set out in the European Directive, the paper concludes a very low degree of similarity, companies from Romania are not correlated with European and international requirements regarding environmental, social and employees non-financial reporting.

Key words: European Directive, non-financial reporting, environment, social, employees, Romanian companies

JEL Classification: M49

Cuvinte cheie: Directive Europene, raportare non-financiară, mediu, social, angajați, societăți românești

Raportările oferite de către sistemul financiar tradițional sunt insuficiente pentru a reflecta imaginea clară și completă a impactului entității asupra mediului, drept urmare sunt necesare mecanisme sau modalități care să completeze lipsa de informare din cadrul contabilității financiare cu privire la aspectele sociale și de mediu.

Aceste mecanisme sunt reprezentate de raportările non-financiare, care sprijină și completează raportările financiare și ale căror avantaje sunt (Association of Chartered Certified Accountants, 2003):

➔ creează oportunități pentru comunitatea locală, permițând entităților cu performanță socială și de mediu ridicată să se diferențieze, să crească în credibilitate și relevanță în fața investitorilor, comunităților locale, furnizorilor, clienților și a altor utilizatori;

* Lect.univ.dr., cercetător, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Cluj-Napoca, alin.ienciu@econ.ubbcluj.ro

** Lect.univ.dr., cercetător, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Cluj-Napoca, victor.muller@econ.ubbcluj.ro

*** Conf.univ.dr., cercetător, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Cluj-Napoca, irimie.popa@econ.ubbcluj.ro

**** Conf.univ.dr., cercetător, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Cluj-Napoca, carmen.bonaci@econ.ubbcluj.ro

- ➔ minimizează riscul de intervenție a organismelor de reglementare;
- ➔ permite entităților să informeze investitorii și creditorii cu privire la riscul de poluare a mediului și la angajamentul entității față de mediu și societate;
- ➔ impune stabilirea și publicarea standardelor de performanță, motivând entitățile să-și îmbunătățească performanța socială și de mediu, să recunoască dimensiunea sustenabilă ca fiind parte importantă a strategiei economice.

Raportările non-financiare privind aspectele sociale și de mediu din cadrul unei entități presupun costuri directe sau indirecte precum:

- ➔ costuri directe de implementare, de instruire a personalului, costuri cu personalul specializat și auditorii interni, plata redevențelor unor verificatori externi, costuri privind distribuirea și raportarea informațiilor etc.;
- ➔ în cazul entităților cu performanță socială și de mediu scăzută există o serie de costuri indirecte cauzate de scăderea profitului entității față de competitori, de posibile pierderi ale investitorilor sau clienților.

Plecând de la aceste aspecte, scopul principal al acestui studiu este de a analiza importanța raportărilor non-financiare, respectiv impactul Directivei Europene privind obligativitatea marilor societăți de a raporta anual o serie de aspecte non-financiare. Studiul este structurat în două părți: prima parte prezintă importanța raportărilor non-financiare prin prisma literaturii de specialitate și a teoriilor existente, iar partea a doua aduce în prim plan Directiva Europeană privind obligativitatea marilor societăți de a raporta anual o serie de aspecte non-financiare, analizând potențialul impact asupra entităților din România.

Analiza literaturii de specialitate

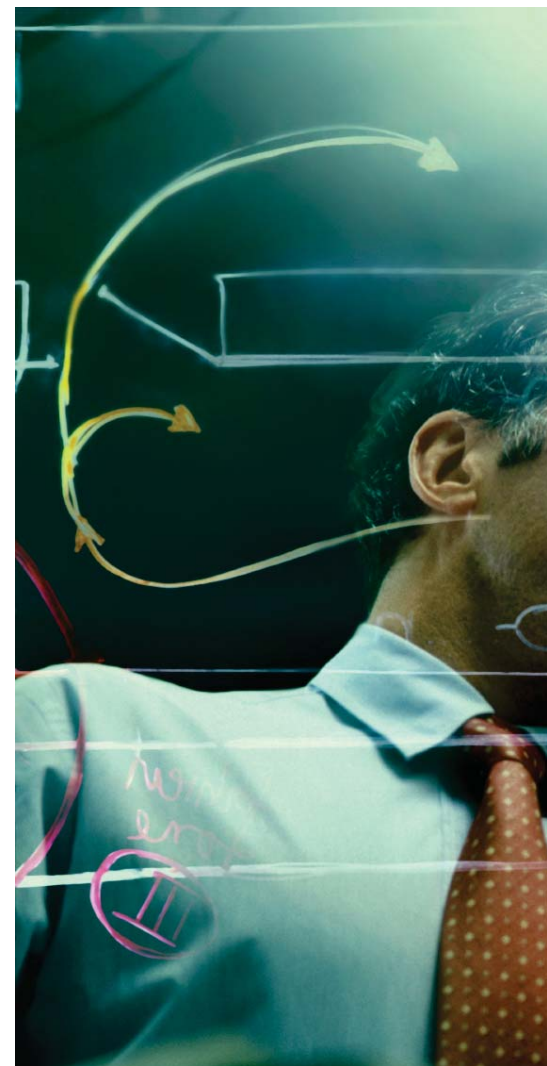
Gray et al. (1996) consideră că raportările financiare din cadrul unei entități, inclusiv raportările non-financiare sociale și de mediu, precum și contabilitatea financiară, ar trebui încadrate într-un tipar de responsabilitate (modelul de responsabilizare) în conformitate cu reglementările existente. Primii pași sugerați de către aceștia în dezvoltarea unui astfel de sistem de raportări sociale și de mediu ar fi identificarea grupului țintă, urmat apoi de precizarea modului în care entitatea este capabilă să furnizeze informații. În opinia aceluiași autori, scopul raportului anual care cuprinde raportările financiare și non-financiare este acela de a elibera responsabilitatea asupra societății.

De-a lungul timpului, au existat o serie de studii care au analizat modul în care performanța socială și de mediu, respectiv nivelul raportărilor sustenabile determină performanța economică a entităților, demonstrând faptul că entitățile cu o performanță financiară ridicată prezintă un nivel ridicat al raportărilor sustenabile (Richardson et al., 1999, Murray et al., 2006; Gray și Milne, 2004). Raportările non-financiare sustenabile reprezintă un indicator al unei organizări eficiente, managerii semnalând pieței financiare faptul că entitatea nu se confruntă cu riscuri asociate impactului social și de mediu. Prin urmare, raportările non-financiare sociale și de mediu sunt un instrument de furnizare a informațiilor către utilizatori și de reflectare a performanței sociale și de mediu și a preocupărilor pe care le au entitățile vizavi de societate și de mediu (Shearer, 2002). Chiar dacă raportul cost-beneficiu nu ar motiva o entitate să adopte astfel de raportări suplimentare, ele trebuie adoptate ca o cerință a sustenabilității, a responsabilității sociale a entității față de mediul și societatea în care își desfășoară activitatea.

Metodologia cercetării științifice

În ceea ce privește metodologia abordată, studiul utilizează în prima parte o cercetare calitativă, fundamentală, bazată pe documentare și pe analiza principalelor abordări teoretice privind raportările non-financiare, urmând ca, în partea a doua, să se efectueze o cercetare practică, aplicativă, care prezintă principalele aspecte legislative privind raportările non-financiare, respectiv evoluția acestora, în cadrul societăților din România cotate la Bursa de Valori București.

Astfel, eșantionul utilizat în cadrul acestei cercetări include societățile din România cotate la Bursa de Valori București care dețin mai mult de 500 de angajați. Motivațiile alegerii acestui eșantion ca element de referință în cadrul studiului sunt multiple. Fiind

vorba de societăți cotate pe o piață de capital, acestea sunt expuse public și prezintă un interes public semnificativ pentru diverse părți interesate, conducând astfel la creșterea relevanței informațiilor furnizate. Conform Directivei Europene intră în discuție acele societăți expuse public (public exposed) cu un număr de peste 500 de angajați.

De asemenea, în România și nu numai, societățile listate la bursă raportează mai multe informații decât societățile nelistate la bursă din cauza expunerii publice, cerințelor utilizatorilor de informații și în special ale investitorilor de pe piața de capital, interesați de informațiile financiare și non-financiare ale societăților la care pot deveni acționari.

Astfel că relevanța studiului este mai mare în cazul societăților cotate la bursă. Ca atare, luarea în considerare a societăților listate la bursă este justificată.

Teorii privind existența și aplicabilitatea raportărilor non-financiare

În prima parte a studiului sunt expuse, prin prisma literaturii de specialitate, principalele teorii care justifică existența și aplicabilitatea raportărilor non-financiare, precum *teoria „stakeholderilor” (utilizatorilor)*, *teoria agenției*, *teoria legitimității și teoria responsabilității* (Parker, 2005, p. 845).

Teoria „stakeholderilor” (utilizatorilor) stă la baza a numeroase abordări analitice și studii empirice care identifică presiunea exercitată de utilizatori asupra entității (Roberts și Mahoney, 2004). Teoria include responsabilitatea socială în procesul de planificare din cadrul unei entități, încercând să dezvolte strategii corporative care să corespundă cerințelor

formulate de grupurile cheie de utilizatori. În această viziune raportările non-financiare reprezintă răspunsul entității la intensitatea cererii de informare a utilizatorilor, la orientarea strategică a entității înspre responsabilitățile sale sociale și la compromisul între obiectivele economice, sociale și cele legate de mediu ale entității.

Conform *teoriei agenției*, angajamentul unei entități față de mediu și societate poate influența câștigul managementului, determinând astfel apariția unor conflicte sau probleme ale agenției. În mod specific, raportările non-financiare exprimă angajamentul față de societate și mediu (responsabilitatea socială) și poate servi la sporirea gradului de conștientizare a angajaților cu privire la necesitatea de a lua în considerare interesele entității.

Teoria legitimității susține faptul că o entitate este legală/legitimă atunci când sistemul ei de valori este în concordanță

În România și nu numai, societățile listate la bursă raportează mai multe informații decât societățile nelistate la bursă din cauza expunerii publice, cerințelor utilizatorilor de informații și în special ale investitorilor de pe piața de capital, interesați de informațiile financiare și non-financiare ale societăților la care pot deveni acționari

cu sistemul social din care face parte și că, acolo unde există o discordanță, legitimitatea entității este amenințată. Strategiile entității de a asigura, menține și restabili această concordanță, constau în informarea și educarea publicului, încercându-se schimbarea percepțiilor, respectiv a expectanțelor, raportările non-financiare fiind considerate parte a acestor strategii (Gray et al., 1995).

Conform *teoriei responsabilității*, accentul cade pe relațiile dintre indivizi, grupuri și organizații, respectiv pe dreptul la informare în cadrul acestor relații, entitatea având responsabilitatea de a întreține și înregistra anumite acțiuni. Potrivit lui Gray et al. (1997), raportările non-financiare reprezintă datoria de a asigura înregistrarea acțiunilor pentru care o entitate este considerată a fi responsabilă.

Cu excepția teoriei responsabilității, teoriile prezentate anterior prezintă raportările non-financiare ca fiind conduse mai degrabă de rațiuni strategice ale entității decât de un angajament vizavi de responsabilitatea entității și de transparența informației. Astfel că ele reprezintă mecanisme prin care se urmărește în special menținerea sau satisfacerea unor cerințe legate de acționariat, investitori, comunitate, societate sau de alți utilizatori, ignorând aspectele legate de transparență. Singura teorie care face referire la transparența informației este teoria responsabilității, potrivit căreia raportările non-financiare reprezintă responsabilitatea și dreptul la informare a entității față de societate.

Analiza reglementărilor privind raportările non-financiare

Încă de la sfârșitul anilor '80 atât comunitatea academică, prin teoriile și studii-

le abordate, cât și realitatea economică, prin scandalurile financiare legate de falimentul unor societăți, lipsa transparenței, neîncrederea în managementul societăților care au determinat retragerea investitorilor, au scos în evidență importanța raportărilor non-financiare în creșterea transparenței, redefinirea și reconstruirea relațiilor între managementul societății și investitori. Cu toate acestea, reglementările europene privind raportările non-financiare au lăsat de dorit, neexistând la nivel european un cadru care să reglementeze aceste aspecte, fiind lăsate libere, voluntare. În ciuda acestor aspecte, fără să existe un cadru clar stabilit privind ce trebuie raportat și cum trebuie raportat, unele societăți au profitat și au abordat raportările voluntare drept strategii de marketing pentru atragerea investitorilor, care să confere societăților acea imagine a unei „societăți responsabile”, raportând doar acele informații non-financiare pozitive, care le avantajează în relația cu stakeholderii (utilizatorii). Unele țări, precum Australia, Franța, țările nordice și altele, au luat măsuri pentru a elimina aceste dezavantaje și au introdus reglementări privind raportarea informațiilor non-financiare. În studiul abordat în 2009, Ienciu (2009) explică raportările de mediu prin intermediul caracterului obligatoriu al raportărilor, respectiv prin comportamentul etic al entităților, în cazul în care raportările sunt voluntare. Cele două variabile independente explică într-o măsură destul de mare variația raportărilor de mediu în cadrul țărilor din Europa. Factorul determinant al raportărilor de mediu în cadrul entităților dintr-o țară rămâne factorul legal, în timp ce comportamentul etic și responsabil al entităților și legitimitatea acestora față de societatea în care activează explică într-o măsură mai mică nivelul raportărilor de mediu.

Ținând cont de toate aceste aspecte, cercetarea de față prezintă poziția

Parlamentului European în vederea adoptării Directivei de modificare a Directivei 2013/34/EU în ceea ce privește raportarea de informații non-financiare de anumite societăți mari și grupuri de societăți. Sursa de informare utilizată este Poziția Parlamentului European adoptată la 15 aprilie 2014.

În cadrul comunicatului¹ înaintat Parlamentului European, Consiliului, Comitetului Economic și Social European și Comitetului Regional în 13 aprilie 2011, Comitetul European identifică necesitatea creșterii transparenței în ceea ce privește raportarea informațiilor sociale și de mediu în cadrul tuturor sectoarelor din țările statelor membre ale Uniunii Europene. Nevoia de îmbunătățire a nivelului raportărilor de mediu și sociale prin introducerea unei reglementări în domeniu a fost elaborată și transmisă de către Comitetul European, în 25 octombrie 2011, în cadrul unui nou comunicat² înaintat instituțiilor europene.

În documentul final al Conferinței Organizației Națiunilor Unite Rio +20, intitulat “The Future We Want”, se recunoaște importanța raportării sustenabilității corporative și sunt încurajate societățile, acolo unde este cazul, să ia în considerare integrarea informațiilor sustenabile în ciclul lor de raportare. De asemenea, se încurajează industriile, guvernele interesate și părțile interesate să dezvolte modele de bune practici și să faciliteze acțiuni pentru integrarea informațiilor financiare și non-financiare, ținând cont de experiențele și cadrele deja existente.

Astfel, Parlamentul European, în rezoluția sa din 6 februarie 2013, a recunoscut și apreciat importanța raportării informațiilor sustenabile privind factorii sociali și de mediu, concentrându-se în special asupra riscurilor sociale și de mediu și creșterii încrederii investitorilor și clienților. În acest sens,

1 Comunicat intitulat ‘Single Market Act – Twelve levers to boost growth and strengthen confidence – “Working together to create new growth”’

2 Comunicat intitulat ‘A renewed EU strategy 2011-14 for Corporate Social Responsibility’

Parlamentul European a făcut apel Consiliului European pentru propunerea unei directive/măsurii legislative privind raportarea informațiilor non-financiare. S-a considerat necesară stabilirea unor cerințe minime obligatorii privind raportarea informațiilor non-financiare care să fie disponibile publicului și autorităților interesate. Pentru a asigura consistența și comparabilitatea informațiilor în cadrul țărilor Uniunii Europene, societățile ar trebui să întocmească rapoarte/situații non-financiare privind politicile, indicatorii (rezultatele) și riscurile aferente asupra:

- ➔ aspectelor de mediu (detalii cu privire la efectele actuale și previzibile a operațiunilor întreprinderii asupra mediului, precum și, după caz, sănătatea și siguranța, utilizarea energiei regenerabile și / sau non-regenerabile, a emisiilor de gaze cu efect de seră, utilizarea apei și poluarea aerului);
- ➔ aspectelor sociale (măsurile luate pentru a asigura egalitatea între sexe, punerea în aplicare a convențiilor fundamentale ale Organizației Internaționale a Muncii, condițiile de muncă, dialogul social, respectul pentru dreptul angajaților de a fi

informat și consultat, respectarea drepturilor sindicale, sănătatea și siguranța la locul de muncă și dialogul cu comunitățile locale și/sau acțiunile întreprinse pentru a asigura protecția și dezvoltarea acestor comunități);

- ➔ aspectelor legate de angajați, drepturile omului, anti-corupție și mită (informații cu privire la prevenirea abuzurilor împotriva drepturilor omului și/sau instrumente de luptă împotriva corupției și luării de mită).

Cu scopul de a facilita întocmirea situațiilor non-financiare de către societățile din țările U.E., comisia ar trebui să elaboreze orientări, fără caracter obligatoriu, privind indicatorii de performanță non-financiari generali și sectoriali (KPI³).

Pentru întocmirea acestor situații sau raportări non-financiare aferente Directivei Europene⁴, societățile se pot raporta la cadre europene, precum Sistemul de Eco-management și Audit (EMAS), cadre internaționale, precum Organizația Națiunilor Unite (ONU), Principiile Directoare privind Societățile și Drepturile Omului, Organizația pen-

tru Cooperare Economică și Dezvoltare (OCDE), Linii directoare pentru societățile multinaționale, Organizația Internațională de Standardizare ISO 26000, Declarația Organizației Internaționale a Muncii, Global Reporting Initiative sau alte cadre de raportare existente.

Indiferent de cadrul sau modul de raportare ales, statele membre trebuie să se asigure asupra faptului că există proceduri naționale eficiente care să oblige societățile să întocmească situațiile non-financiare în conformitate cu cerințele Directivei Europene.

Domeniul de aplicare propus pentru prezenta Directivă este definit în funcție de mărimea societății, respectiv de numărul mediu de salariați, totalul activelor și cifra de afaceri netă, astfel că aceste cerințe ar trebui să ocolească IMM-urile, aplicându-se numai acelor societăți mari care sunt entități de interes public (cotate la bursă), întreprinderi-mamă ale unui grup de societăți, având un număr mediu de peste 500 angajați.

Se propune, de asemenea, ca auditorii statutari sau firmele de audit să verifice existența situației/raportării non-financiare, existând totodată și posibilitatea ca statele membre să solicite verificarea de către un furnizor independent de servicii de asigurare a conținutului informațiilor incluse în raportările non-financiare.

Introducerea acestor cerințe de informare suplimentare în cazul societăților cotate la bursă având un număr de peste 500 de angajați, respectiv în cadrul grupurilor de societăți pentru situațiile consolidate ar atrage după sine creșterea transparenței informațiilor, dar ar reprezenta eforturi financiare pentru societăți în ceea ce privește implementarea standardelor. În ceea ce urmează vom face o descriere a stadiului de raportare a informațiilor non-financiare în România, analizând impac-

3 Key Performance Indicators

4 Directiva 2013/34/EU

tul potențial al acestei Directive asupra societăților din România cotate la BVB, având peste 500 de angajați.

Analiza raportărilor non-financiare în România

Ienciu (2013) prezintă o analiză a raportărilor non-financiare, în special a raportărilor non-financiare de mediu în cadrul societăților din România cotate la Bursa de Valori București, pentru perioada 2007-2009, scoțând în evidență tendința entităților de a evita prezentarea unor aspecte nefavorabile (precum amenzi, penalități), fiind încălcat astfel principiul transparenței informației. De asemenea, studiul concluzionează faptul că nivelul raportărilor non-financiare de mediu în cazul entităților din România este foarte scăzut, rezultând astfel un interes mic manifestat de entitățile românești față de aceste aspecte. Am putea spune că entitățile din România oferă informații generale privind impactul lor asupra mediului, informații incomplete și irelevante pentru utilizatorii de informații, transparența privind performanța de mediu fiind scăzută.

Prezentul studiu prezintă stadiul actual al raportărilor non-financiare pentru exercițiul 2013 în cadrul firmelor din România cotate la Bursa de Valori București categoria I, II sau III care prezintă la sfârșitul exercițiului financiar 2013 un număr de peste 500 de angajați. De fapt, am urmărit să analizăm gradul în care societățile din România respectă actualmente cerințele Directivei, pentru a putea evalua potențialul impact asupra acestora al noilor reglementări. Pentru determinarea nivelului de raportare a informațiilor non-financiare am avut în vedere următoarele aspecte metodologice:

- a. am cuprins în eșantion doar societățile cotate la Bursa de Valori București, categoria I, II sau III, fiind societățile cu cea mai mare

vizibilitate, cele mai expuse public și cele care raportează după cerințele cele mai exigente existente pe piața de capital din România. Am cuprins în studiu doar societățile sau grupurile de societăți care ar intra sub incidența Directivei și anume cele care au peste 500 de angajați;

- b.** am urmărit dacă societățile selectate raportează sau nu pentru cele trei categorii de factori (1. Factori de mediu; 2. Factori sociali; 3. Factori aferenți angajaților) informații sau indicatori non-financiari privind: A. Politici adoptate sau urmărite; B. Riscuri identificate sau managementul riscului; C. Indicatori de performanță/rezultat (KPI). Aceste informații reprezintă cerințe aferente Directivei Europene;
- c.** De asemenea, am urmărit dacă informațiile non-financiare raportate sunt auditate sau există o asigurare externă privind credibilitatea și relevanța lor.

Astfel, eșantionul a fost format din 15 societăți din categoria I BV B (BRD - GROUPE SOCIETE GENERALE S.A., OMV PETROM S.A., BANCA TRANSILVANIA S.A., S.N.G.N. ROMGAZ S.A., S.N.T.G.N. TRANS-GAZ S.A., OLTCHIM S.A. RM. VÂLCEA, ALRO S.A., C.N.T.E.E.

TRANSELECTRICA, S.N. NUCLEA-
ELECTRICA S.A., CONPET SA
Ploiești, ANTIBIOTICE S.A., BANCA
COMERCIALĂ CARPATICA S.A.,
OIL TERMINAL S.A., ROPHARMA
SA BRAȘOV, ELECTROMAGNETI-
CA SA BUCUREȘTI), *18 societăți din
categoria II BV/B* (COMPA S. A., COS
TÂRGOVIȘTE S.A., AEROSTAR
S.A., ARTEGO SA TG. JIU, TMK -
ARTROM S.A., COMELF S.A.,
VRANCART SA, ROMPETROL
RAFINARE S.A., CONDMAG S.A.,
ELECTROPUTERE S.A., DAFORA
SA, ROMCARBON SA BUZĂU,
TURISM FELIX S.A. BĂILE FELIX,
ALTUR S.A., UZTEL S.A., BOROMIR
PROD SA BUZĂU (SPICUL), UAMT
S.A., CONTED SA DOROHOI), res-
pectiv *o societate din categoria III BV/B*
(UCM REȘIȚA S.A.). Ca sursă de
informare/de raportare am analizat
site-ul societății, raportul anual sau
raportul administratorului, după caz,
concluzionând faptul că nicio societate
dintre societățile analizate nu are întoc-
mită vreo situație de raportare non-
financiară separată. Dintre cele trei
categorii de factori sau aspecte - 1.
Factori de mediu; 2. Factori sociali; 3.
Factori aferenți angajaților - cele mai
multe informații raportate sunt cele pri-
vind factorii de mediu și factorii sociali,
majoritatea informațiilor fiind despre
politicile aplicate și măsurile întreprinse.

Informațiile privind identificarea și gestionarea riscurilor de mediu, sociale și legate de angajați sau indicatori ai performanței de mediu, sociale sau legați de angajați lipsesc din raportările efectuate de societăți. BRD - GROUPE SOCIETE GENERALE S.A., OMV PETROM S.A., BANCA TRANSILVANIA sunt societățile cele mai complexe din punct de vedere al raportărilor efectuate, ele oferind o serie de indicatori de performanță. Privind modul în care se realizează raportarea non-financiară, doar OMV PETROM S.A. specifică faptul că se urmărește un cadru recunoscut internațional (GLOBAL REPORTING INITIATIVE). Privind auditul, asigurarea externă a informațiilor non-financiare prezentate, acesta lipsește cu desăvârșire din cadrul societăților analizate.

Concluzii

Studiul prezintă, prin intermediul literaturii de specialitate și al teoriilor existente, importanța raportărilor non-financiare în ceea ce privește creșterea transparenței informaționale, a recăstigării încrederii investitorilor și a altor părți interesate. Importanța acestor raportări pare a fi sesizată și de către legiuitor în cadrul Uniunii Europene, începând cu 2011, fiind urmate o serie de demersuri care se așteaptă a fi finalizate în 2014 prin intermediul Directivei Europene care prevede obligativitatea raportărilor non-financiare de mediu, sociale și legate de angajați pentru societățile sau grupurile de societăți expuse public, având un număr de peste 500 de angajați. Aceste informații trebuie să cuprindă politicile adoptate sau urmărite, riscurile identificate sau managementul riscului, indicatorii de performanță și/sau informațiile relevante pentru investitori sau alți utilizatori în luarea deciziilor.

Rezultatele obținute la nivelul eșantionului de societăți listate, analizate în cadrul prezentei cercetări, nu sunt satisfăcătoare din perspectiva raportării

non-financiare conform Directivei Europene, motiv pentru care se pune problema relevanței analizei și a unui eșantion de societăți nelistate la bursă, neexpuse public, în cadrul cărora nivelul de raportare este și mai scăzut.

Analizând modul în care societățile din România raportează actualmente aceste informații non-financiare prevăzute în Directiva Europeană, concluzionăm un grad de similitudine foarte scăzut, societățile din România nefiind corelate cu cerințele europene în domeniul raportărilor non-financiare. Considerăm că aplicarea acestei Directive în România ar atrage după sine costuri

mari în cadrul societăților pentru a se menține la standardele de raportare cerute, dar și o creștere a transparenței informaționale. În cazul societăților din România, trecerea la aceste standarde ar fi prea bruscă, presupunând costuri ridicate cu pregătirea personalului, calculul indicatorilor, ceea ce ar putea determina suspendarea de la tranzacționare a unor societăți. Probabil că o trecere progresivă la aceste standarde ar fi mai adecvată, având un necesar de timp pentru asigurarea unui personal de specialitate și crearea unei culturi manageriale și organizaționale privind raportările non-financiare. ●

Bibliografie

- Gray, R. and Milne, M. (2004), *Towards reporting on the triple bottom line: mirages, methods and myths*, in Henriques, A., Richardson, J. (Eds), *The Triple Bottom Line: Does it all Add Up?*, Earthscan, London.
- Gray, R., Dey, C., Owen, D., Evans, R. and Zadek, S. (1997), *Struggling with the praxis of social accounting: stakeholders, accountability, audits and procedures*, Accounting, Auditing and Accountability Journal, Vol. 10, No. 3, pp. 325-64.
- Gray, R., Kouhy, R. and Lavers, S. (1995), *Corporate social and environmental reporting: a review of the literature and a longitudinal study of UK disclosure*, Accounting, Auditing and Accountability Journal, Vol. 8, No. 2, pp. 47-77.
- Gray, R.H., Owen, D. and Adams, C. (1996), *Accounting and Accountability*, Prentice Hall, London.
- Ienciu, I.A. (2009), *Implicațiile problemelor de mediu în contabilitatea și auditul situațiilor financiare*, Editura Risoprint, Cluj Napoca.
- Ienciu, I.A. (2013), *Asigurarea guvernanței economice din perspectiva raportărilor de mediu*, Colecția Cercetare avansată postdoctorală în științe economice, din cadrul proiectului „Performanță și excelență în cercetarea postdoctorală în domeniul științelor economice din România”, Contract POSDRU/89/1.5/S/59184, Editura ASE, București.
- Murray, A., Sinclair, D., Power, D. and Gray, R. (2006), *Do financial markets care about social and environmental disclosure? Further evidence and exploration from the UK*, Accounting, Auditing and Accountability Journal, Vol. 19, No. 2, pp. 228-255.
- Parker, L. (2005), *Social and environmental accountability research. A view from the commentary box*, Accounting, Auditing and Accountability Journal, Vol.18, No. 6, pp. 842-860.
- Richardson, J., Welker, M. and Hutchinson, I. (1999), *Managing capital market reaction to social responsibility*, International Journal of Management Reviews, Vol. 1, No.1, pp. 17-43.
- Roberts R. W. and Mahoney L. (2004), *Stakeholders Conceptions of the Corporation: Their Meaning and Influence in Accounting Research*, Business Ethics Quarterly, Vol. 14, No. 3, pp. 399- 431.
- Shearer, T. (2002), *Ethics and accountability: From for-itself to the for-the-other*, Accounting, Organizations and Society, Vol. 27, No. 6, pp. 541-575.
- Association of Chartered Certified Accountants (2003), *Environmental Reporting Guidelines for Malaysian Companies*, London.
- ***<http://www.bvb.ro>
- ***<http://www.europarl.europa.eu/portal/en>

Studiu privind îmbunătățirea transparenței raportărilor în sectorul public din România

Pavel NĂSTASE*
Șerban TOADER**
Cătălin Nicolae ALBU***
Aurelia ȘTEFĂNESCU****
& Clemente KISS*****

Introducere

Cercetările asupra practicilor de contabilitate în sectorul public s-au desfășurat cu precădere în țările dezvoltate, în principal în cele anglo-saxone. În țările cu mai puțină experiență, în special cele din Europa Centrală și de Est, se observă o înțelegere limitată a acestor aspecte, în ciuda unor eforturi recente (Ilie și Alecu, 2011; Tiron-Tudor, 2014). Cu toate acestea, un sistem eficient de contabilitate publică realizează o mai bună alocare a resurselor și crește transparența în sectorul public, atribute foarte importante în țări cu resurse economice și financiare insuficiente cum sunt piețele emergente. Cercetările legate de dezvoltarea contabilității publice pe piețe care sunt mai puțin deschise către implementarea unor standarde internaționale de raportare sunt de aceea extrem de utile pentru cercetători, practicieni, studenți, public și nu în ultimul rând pentru agenții de finanțare internaționale interesați în consolidarea practicilor în aceste economii. Cu o profesie contabilă al cărei scop declarat este acela de a servi interesul public, aceste evoluții sunt motive serioase pentru efectuarea de studii, iar studiul de față este un răspuns la această nevoie.

Abstract

Survey on the Improvement of the Transparency of Reporting in the Romanian Public Sector

This paper investigates the transparency of reporting by Romanian city and town halls, and the context of the possible application of International Public Sector Accounting Standards (IPSAS) by these institutions. City and town halls play a fundamental role in the management of public funds, and consequently are subject to intense public scrutiny. The study finds significant room for improvement in the transparency of reporting in the Romanian public sector. Only half of the respondents consider that the staff of the entities they are employed are well or very well trained in IPSAS, and most of them believe that IPSAS application would improve the trust in and the transparency of public reporting by these entities. Some of the most important challenges in IPSAS application in Romania identified in this study are the understanding of certain IPSAS concepts, and the choice of the appropriate IPSAS treatment for certain events.

Key words: public accounting, IPSAS, Romania, transparency of reporting

JEL Classification: H83, M41

Cuvinte cheie: contabilitate publică, IPSAS, România, transparența raportărilor

* Prof.univ.dr., Rector al Academiei de Studii Economice din București, e-mail: pavel.nastase@ase.ro

** Senior Partner KPMG în România, e-mail: stoader@kpmg.com

*** Prof.univ.dr., ASE București și KPMG Fellow, e-mail: catalin.albu@cig.ase.ro

**** Prof.univ.dr., ASE București, e-mail: aurelia.stefanescu@cig.ase.ro

***** Dr., Senior Manager Audit KPMG în România, e-mail: clementekiss@kpmg.com

Îmbunătățirea sistemelor de guvernare și responsabilitate corporativă este esențială pentru supraviețuirea organizațiilor orientate spre profit, acestea fiind un subiect major în cercetarea academică la nivel mondial. În ultimul timp însă, atât guvernele, agențiile guvernamentale și non-guvernamentale, cât și unii cercetători au devenit interesați de aceste procese în cadrul entităților publice, cu scopul îmbunătățirii serviciilor oferite publicului și gestionării mai bune a entităților respective. Concepte precum “Noul Management Public” (engl. *New Public Management*), “Noua Guvernare Publică” (engl. *New Public Governance*) și Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (engl. *International Public Sector Accounting Standards – IPSAS*) au devenit subiecte principale în discursurile științifice și mediatice recente.

În particular, IPSAS au devenit un cadru de referință pentru entitățile publice la nivel mondial. Cercetările efectuate pe această temă au indicat atât creșterea comparabilității informațiilor prezentate și sporirea responsabilității și eficacității instituțiilor publice ca urmare a aplicării acestor standarde, cât și provocările în implementarea acestora, precum complexitatea unor subiecte sau dificultăți în selectarea tratamentelor adecvate pentru anumite tranzacții și evenimente. În contextul discuțiilor cu privire la dezvoltarea Standardelor Europene de Contabilitate pentru Sectorul Public, acest subiect prezintă o importanță deosebită pentru țara noastră.

Primăriile de municipiu și de oraș sunt instituții care au un rol fundamental în gestionarea fondurilor publice și sunt în consecință subiectul unei atenții deosebite din partea opiniei publice. România este membră a Uniunii Europene, fapt ce a deschis calea către atragerea de fonduri europene. Responsabilitatea și performanța în gestionarea acestor fonduri sunt condiții cruciale pentru asigurarea fondurilor viitoare, cât și pentru cheltuirea fondurilor contractate până

în prezent. Obiectivul principal al studiului în acest context este acela de a investiga procesul de raportare al primăriilor de municipiu și oraș din România. Cele mai importante aspecte studiate au fost transparența proceselor de raportare, precum și beneficiile, provocările și implicațiile unei potențiale aplicări a IPSAS în țara noastră. În mod specific, intenționăm să răspundem următoarelor întrebări:

- 1) Cât de transparenți sunt factorii decizionali și procesele de raportare în primăriile de municipiu și oraș din România?
- 2) Care este nivelul de pregătire și înțelegere a IPSAS-urilor de către personalul primăriilor de municipiu și oraș din România și cum este atins acest nivel?
- 3) Care sunt posibilele beneficii și provocări ale aplicării IPSAS în primăriile de municipiu și oraș din România?
- 4) Care sunt implicațiile unei posibile aplicări a IPSAS în primăriile de municipiu și oraș din România?

Principalele rezultate ale studiului nostru pot fi regrupate astfel:

1. 95% dintre entități consideră ca important sau foarte important să consulte cetățenii în privința acțiunilor lor;
2. doar 50% din personalul primăriilor de municipiu și oraș din România este bine sau foarte bine pregătit în ceea ce privește IPSAS;
3. 84% din respondenți consideră că IPSAS îmbunătățesc încrederea și transparența raportării publice și totodată îmbunătățesc responsabilitatea și comparabilitatea privind raportarea efectuată de aceste entități în ceea ce privește costurile și performanțele lor financiare.
4. 74% dintre respondenți consideră că aplicarea IPSAS va duce la creșterea relevanței și transparenței raportării instituțiilor lor.

Acest studiu reprezintă primul demers științific conjugat al KPMG în România și ASE București de a investiga practicile de raportare ale entităților publice

din România. Odată cu posibila implementare a IPSAS-urilor și cu creșterea importanței fondurilor europene în sectorul public românesc percepem acest demers ca pe o oportunitate de a ameliora practicile de raportare ale instituțiilor fundamentale din mediul public din țara noastră. În acest sens, subliniem importanța sporită a IPSAS-urilor pentru mediul contabil și profesioniștii contabili din România și sprijinim inițiativele care au drept scop creșterea transparenței și îmbunătățirea conținutului raportărilor entităților din sectorul public din țara noastră.

Articolul continuă cu o trecere în revistă a literaturii de specialitate referitoare la contabilitatea sectorului public, în principal a avantajelor și provocărilor aplicării IPSAS la nivel european și național, urmată de metodologia de cercetare și analiza rezultatelor. În final, prezentăm principalele concluzii și direcții sugerate de cercetare.

Abordări conceptuale privind IPSAS și transparența raportărilor în sectorul public

Aspectele referitoare la IPSAS se circumscriu sferei de interes atât a mediului profesional, cât și a celui academic. În viziunea Consiliului pentru Standarde Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (engl. *International Public Sector Accounting Standards Board* - IPSASB), IPSAS se aplică în țări și jurisdicții eterogene din punct de vedere al sistemelor politice, al formelor de guvernare, al structurilor administrative și instituționale și contribuie la îmbunătățirea semnificativă a calității și transparenței raportării financiare prin creșterea calității informațiilor furnizate pentru gestiunea financiară și procesul decizional din sectorul public (IPSASB, 2014). Printre avantajele aplicării IPSAS, se consideră că acestea

conferă o viziune economică și financiară entităților publice guvernamentale și locale, că asigură calitate și consecvență rapoartelor financiare publice, că reflectă transparența și eficacitatea entităților publice, fiind orientate către o cultură a performanței (Colibert, 2010) sau că îmbunătățesc funcționarea controlului intern și a transparenței în sectorul public, asigură furnizarea de informații complete și mai coerente privind cheltuielile și veniturile și prezentarea unor situații financiare mai coerente și comparabile în timp și între diferite entități. Totuși, costurile generate de adoptarea IPSAS, respectiv, costurile cu formarea profesională, costurile privind consultanța sau investițiile în sistemele informaționale limitează aplicarea acestora de către entități (Bellanca și Vandernoot, 2013).

Din perspectiva României, avantajele adoptării IPSAS sunt: îmbunătățirea continuă a calității situațiilor financiare ale instituțiilor publice pentru a furniza informații relevante, credibile și, totodată, pentru a asigura comparabilitatea între perioadele de raportare, dar și între entitățile publice din țara noastră; asigurarea unui cadru de raportare comparabil la nivel de țară atât pentru mediul privat, cât și pentru cel al instituțiilor publice (Ilie și Alecu, 2011).

Deși avantajele adoptării IPSAS sunt cunoscute, studiile au evidențiat și un grad ridicat de eterogenitate în aplicarea acestora. Astfel, în raport de gradul de adoptare a IPSAS, Robert și Colibert (2008) identifică patru grupe de țări:

- ➔ Grupa 1 include țări care au decis adoptarea IPSAS și care au elaborat un program de reformă a contabilității publice impus sau susținut de Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială sau Comisia Europeană. Țări reprezentative pentru această grupă sunt Albania, Algeria, Argentina, China, Salvador, India, Fiji, Maroc, Slovacia, Uruguay.
- ➔ Grupa 2 include țări care au inițiat programul de adoptare a IPSAS și

au început să-și elaboreze propriile norme inspirate din IPSAS. În această grupă se includ: Afganistan, Azerbaidjan, Ungaria, Liban, Maldive, Norvegia, Cipru, Insulele Cayman, Timorul de Est, Indonezia, Letonia, Mongolia, Pakistan, Vietnam, Olanda.

- ➔ Grupa 3 este reprezentată de țări precum Franța, Italia, Japonia, Israel, care au adoptat încă din anul 2006 noile lor standarde inspirate din IPSAS.
- ➔ Grupa 4 include Noua Zeelandă, Australia, Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, țări ale căror norme de contabilitate publică au fost deja aliniate la IPSAS.

De asemenea, dintre rezultatele studiului realizat de Christiaens et al. (2010) la nivelul a 17 țări membre ale Uniunii Europene (Austria, Belgia, Danemarca, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Lituania, Olanda, Norvegia, Portugalia, Spania, Suedia, Elveția, Regatul Unit al Marii Britanii) amintim faptul că Lituania, Suedia și Marea Britanie aplică IPSAS de o manieră generală atât la nivelul administrației publice centrale, cât și locale; că în Belgia acestea sunt aplicate numai la nivel local, iar Franța și Elveția aplică IPSAS numai la nivel central. Oulasvirta (2014) susține că refuzul Finlandei de a adopta IPSAS se fundamentează pe decizia Consiliului de Standarde Guvernamentale din Finlanda, respectiv pe forțele coercitive și normative, motivată de neadecvarea cadrului conceptual aferent IPSAS, bazat pe cel aferent domeniului privat, pentru sectorul public sau de diferențele majore dintre sectorul public și cel privat, pe care IPSASB le recunoaște, dar nu le abordează.

În concluzie, putem spune că la nivelul Uniunii Europene, numai 15 dintre statele membre și-au corelat contabilitatea sectorului public cu IPSAS, fie prin elaborarea de norme naționale bazate sau aliniate la IPSAS, fie prin referire la

IPSAS și utilizarea acestora în anumite segmente ale administrației publice locale. De asemenea, nici un stat membru nu a adoptat integral IPSAS pentru contabilitatea sectorului public. Rezultatele consultării publice privind adecvarea IPSAS pentru statele membre, realizată de către Comisia Europeană (European Commission, 2012), au evidențiat dificultatea aplicării IPSAS în forma actuală în statele membre, dar și faptul că IPSAS reprezintă un referențial relevant pentru întocmirea conturilor sectorului public armonizate la nivel european (Commission Européenne, 2013). În acest context, Comisia Europeană are în vedere dezvoltarea de norme contabile proprii, denumite Standarde Europene de Contabilitate pentru Sectorul Public (engl. *European Public Sector Accounting Standards* - EPSAS), care să răspundă nevoilor specifice ale sectorului public din statele membre. Inspirat din IPSAS, dar supuse modificărilor, completărilor sau elaborării de norme specifice, EPSAS ar fi adoptate prin reglementări europene și ar deveni singurele norme contabile fundamentate pe drepturi constatate aplicate de toate entitățile semnificative ale administrației publice din Europa (Lequiller, 2014).

În România, interesul pentru IPSAS a început să se manifeste în anul 2005, odată cu adoptarea recomandărilor formulate de Comisia Europeană, Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială pentru dezvoltarea contabilității entităților sectorului public. Din această perspectivă, modificările efectuate la nivelul contabilității sectorului public au vizat adoptarea unor elemente din IPSAS. Deși reglementările contabile naționale pentru sectorul public (OMFP nr. 1917/2005 cu modificările și completările ulterioare) nu prezintă în mod explicit aspecte referitoare la IPSAS, acestea au preluat parțial elemente din următoarele IPSAS: IPSAS 1 *Prezentarea situațiilor financiare*, IPSAS 2 *Situațiile fluxurilor de trezorerie*, IPSAS 4 *Efectele variației cursurilor de schimb valutar*,

IPSAS 5 *Costurile îndatorării*, IPSAS 9 *Venituri din tranzații de schimb*, IPSAS 12 *Stocuri*, IPSAS 17 *Imobilizări corporale*, IPSAS 19 *Provizioane, datorii contingente și active contingente*, IPSAS 23 *Venituri din alte tranzații decât cele de schimb (impozite și transferuri)*, IPSAS 24 *Prezentarea informațiilor privind bugetul în situațiile financiare* (Alec, 2013; Tiron-Tudor, 2013). Elementele esențiale din IPSAS, respectiv contabilitatea de angajamente, conceptele, structura situațiilor financiare, tratamentele contabile, raționamentul profesional, deși incomplete, au fost adoptate pe fondul menținerii unor concepte din vechiul sistem de contabilitate publică. Adicional, incongruențele terminologice generate de utilizarea unor traduceri diferite pentru același conținut și supra-reglementarea limitează relevanța, oportunitatea și transparența informării financiare în sectorul public. În prezent, atenția autorităților naționale de reglementare se focalizează pe aspecte tehnice specifice contabilității sectorului public (OMFP nr. 2021/2013 și OMFP 556/2014 dezvoltă contabilitatea analitică prin adăugarea la conturile sintetice a elementelor: cod sector, sursă de finanțare, clasificare venituri, clasificare funcțională cheltuieli, clasificare economică cheltuieli) care au ca prim obiectiv elaborarea și raportarea într-o manieră unitară de către toate entitățile acestui sector a bilanțului de verificare la nivelul Ministerului Finanțelor Publice.

Metodologia cercetării

Acest studiu a fost realizat printr-un sondaj pe bază de chestionare, distribuite prin fax timp de o săptămână, începând cu data de 26 noiembrie 2013. Chestionarul, care cuprinde 21 de întrebări (4 referitoare la respondent, 4 referitoare la instituție și 13 întrebări specifice de cercetare) a fost distribuit către toate primăriile municipiilor și orașelor din România, considerând că aceste entități au mai multe șanse de a accesa resurse precum sesiuni de pregătire,

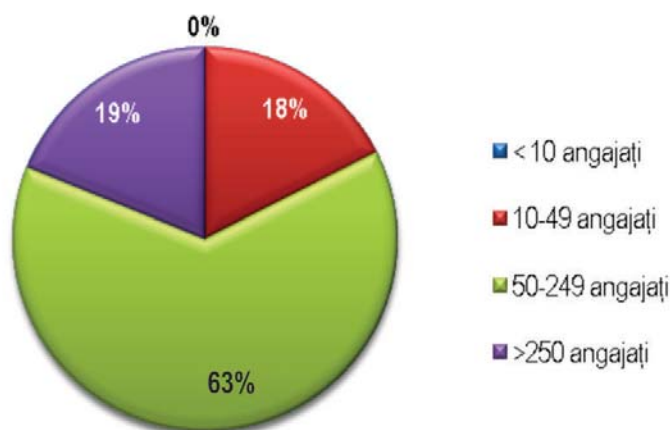
bani și informații decât ar avea alte instituții similare de nivel inferior, cum ar fi comunele.

Chestionarul a fost distribuit către primăriile tuturor celor 219 orașe și 99 de municipii prezente pe website-uri precum <http://judeteonline.ro/primarii/> și <http://www.ghidulprimariilor.ro/> la data de 20 noiembrie 2013. Au fost primite în total 78 de răspunsuri, dintre care 74 au fost utilizabile, oferind o rată totală de răspuns de 23.3%. Au fost folosite 47 răspunsuri de la primării de orașe (21.5% din totalul primăriilor de orașe din România) și 27 răspunsuri de la primării de municipii (27.3% din totalul primăriilor de municipii din România). Distribuția răspunsurilor celor două tipuri de instituții se apropie de distribuția instituțiilor de acest fel din România.

Respondenții noștri au o mare experiență în domeniul contabil. Majoritatea respondenților au peste 50 de ani (38%) și mai mult de două treimi au vârstă de peste 40 de ani. Cei mai mulți respondenți (59%) au între 10 și 25 de ani de experiență în contabilitate, în timp ce 30% dintre ei au mai puțin de 10 ani asemenea experiență. 41% dintre respondenți ocupă o poziție de contabil șef, în timp ce restul ocupă poziții precum director financiar, consilier, administrator sau inspector specialist.

Majoritatea entităților în care lucrează respondenții noștri au între 50 și 249 de angajați (64%), restul fiind egal distribuite între categorii de 10-49 angajați și mai mult de 250 angajați. Nici unul din respondenții noștri nu lucrează în entități cu mai puțin de 10 angajați, lucru ce este în concordanță cu ținta studiului nostru (Figura 1). Respondenții lucrează în entități care au un nivel mediu anual al cheltuielilor între 5 și 50 de milioane euro (64%), iar 90% dintre aceștia lucrează în entități care au un nivel mediu anual al cheltuielilor mai mare de 5 milioane euro. Răspunsurile noastre sunt distribuite în mod egal în întreaga țară.

Figura 1. Distribuția firmelor pe criterii de mărime

Sursa: Proiecția autorilor

Analiza rezultatelor

TRANSPARENȚA RAPORTĂRII PUBLICE ÎN CADRUL PRIMĂRIILOR DE MUNICIPIU ȘI ORAȘ DIN ROMÂNIA

În 2011, Guvernul României a aderat la principiile Parteneriatului pentru o guvernare deschisă (engl. *Open Government Partnership*) și s-a angajat astfel în a promova transparența, utilizarea de noi tehnologii și să lupte împotriva corupției în scopul de a îmbunătăți guvernarea și comunicarea cu cetățenii (<http://www.opengovpartnership.org/country/romania>). Cele mai importante măsuri ale planului național pentru 2012-2014 includ:

1. Creșterea accesului public la datele deschise;
2. Îmbunătățirea furnizării de servicii publice în format electronic;
3. Creșterea participării cetățenilor în procesul de luare a deciziilor.

Inițiativa Guvernului României răspunde, de asemenea, semnalului puternic dat în decembrie 2011 de către Comisia Europeană prin prezentarea pachetului de date deschise. Pachetul conține un comunicat al Comisiei adresat Parlamentului European, Consiliului European, Comitetului European Economic

și Social și Comitetului Regiunilor, numit „Date deschise - Un motor pentru inovație, creștere și guvernare transparentă”, conform căruia „Publicarea datelor va facilita participarea cetățenilor în viața politică și socială și va contribui la anumite zone politice precum mediul înconjurător”.

Un număr de 71 din cele 74 de primării de municipiu și oraș incluse în studiul nostru respectă cerințele legale de publicare pe site-ul propriu a tuturor informațiilor cu privire la raportul de activitate al entității, documentele referitoare la transparența decizională, achizițiile publice, fundamentarea politicilor bugetare și bugetul cheltuielilor publice. De asemenea 95% din entitățile din eșantionul nostru consideră că este important și foarte important să se consulte cu cetățenii cu privire la acțiunile lor (medie de 1.61 pe o scală Likert de 5 puncte, unde 1 este foarte important și 5 cel mai puțin important) - **Figura 2**.

Cu toate acestea, numai una din două entități care au răspuns sondajului nostru au desemnat o persoană responsabilă cu publicarea informațiilor în cadrul parteneriatului privind datele publice deschise (engl. *Open Data*) și doar 45% dintre acestea au identificat setul de documente disponibile pentru a fi afișat în format deschis. Restul de peste 50%

dintre respondenți fie nu sunt familiarizați cu termenii parteneriatului, fie nu știu cum să răspundă acestei întrebări ori declară că în cadrul entității pe care o reprezintă nu a fost desemnată o persoană cu această responsabilitate.

Aceste constatări relevă existența oportunităților de îmbunătățire a transparenței entităților publice din România. De asemenea, constatările noastre pot indica o lipsă a presiunii pentru aceste entități de a publica astfel de informații pe site-urile proprii.

Indicatorii de performanță non-financiară au devenit un punct central de atenție în ultima vreme atât în instituțiile publice, cât și în cele private (**Figura 3**). Cei mai mulți din respondenții noștri (62%) consideră că publicarea acestor indicatori ar contribui la o mai bună înțelegere a raportării performanței instituțiilor lor. Exemple de asemenea indicatori pot fi legate de satisfacția utilizatorilor serviciilor prestate de instituțiile publice, precum timpul de așteptare pentru prestarea serviciilor, numărul de erori în furnizarea acestora sau eficiența raportărilor entităților publice.

NIVELUL DE PREGĂTIRE ȘI CUNOAȘTERE A IPSAS

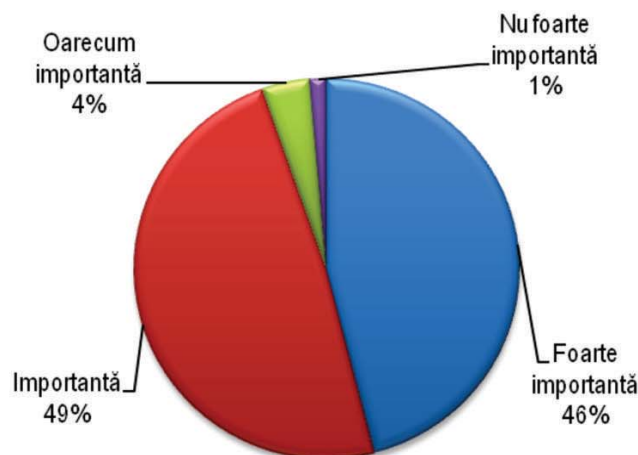
Specialiștii cu competențe de contabilitate incluși în studiul nostru par să nu fie foarte familiarizați cu prevederile IPSAS (**Figura 4**). Acest fapt se corelează cu alocarea de resurse limitate pentru creșterea nivelului de cunoaștere și înțelegere a IPSAS-urilor de către personalul entităților incluse în studiu. Principalele motive indicate de către respondenții noștri pentru alocarea unor resurse limitate pentru instruirea personalului pe teme de IPSAS au fost faptul că standardele respective nu sunt încă cerute în țara noastră sau lipsa resurselor financiare. Cu toate acestea, o treime din respondenți consideră că ar fi fost nevoie de alocarea de resurse de instruire în domeniu, deși până acum acest lucru nu s-a întâmplat.

Totuși, unul din doi respondenți consideră că personalul din cadrul entității pe care o reprezintă este bine sau foarte bine pregătit în ceea ce privește prevederile IPSAS (medie de 2.81 pe o scală Likert cu 5 puncte, unde 1 înseamnă foarte bine pregătit și 5 deloc pregătit). Având în vedere faptul că IPSAS au influențat sistemul de contabilitate publică românească încă din 2005 și că unele concepte și tratamente IPSAS sunt încorporate în reglementările naționale aplicabile, acest procent relativ scăzut trebuie privit cu scepticism profesional. Cu toate acestea considerăm că sunt necesare în continuare progrese semnificative în acest sens, pe măsură ce aceste standarde vor deveni din ce în ce mai acceptate și utilizate în întreaga lume.

Cele mai importante resurse alocate pregătirii în domeniul IPSAS în entitățile din eșantionul nostru au fost destinate participării la evenimente profesionale și sesiuni de pregătire, urmate de distribuirea de materiale de specialitate. Deși până în acest moment resursele tipărite nu au fost extrem de utilizate pentru formarea în acest domeniu, considerăm că editarea de materiale practice drept complement și suport pentru participarea la evenimente dedicate IPSAS ar putea fi extrem de utilă, cu atât mai mult cu cât documentația relevantă și actualizată ar putea fi utilizată de un grup mai mare de angajați, nu numai de către cei care participă la evenimentele specifice (Figura 5).

Respondenții noștri sunt extrem de conștienți însă de nevoia ca personalul instituțiilor din care fac parte să beneficieze de instruire în domeniul IPSAS. Cei mai mulți (66%) dintre respondenți își exprimă disponibilitatea de a participa la sesiuni de instruire în acest domeniu, ceea ce, având în vedere gradul de încărcare din cadrul instituțiilor publice din România, semnalează dorința acestora de a-și actualiza cunoștințele cu privire la IPSAS sau de a dobândi noi cunoștințe și competențe (Figura 6).

Figura 2. **Importanța consultării cu cetățenii în ceea ce privește deciziile luate în cadrul instituțiilor publice**

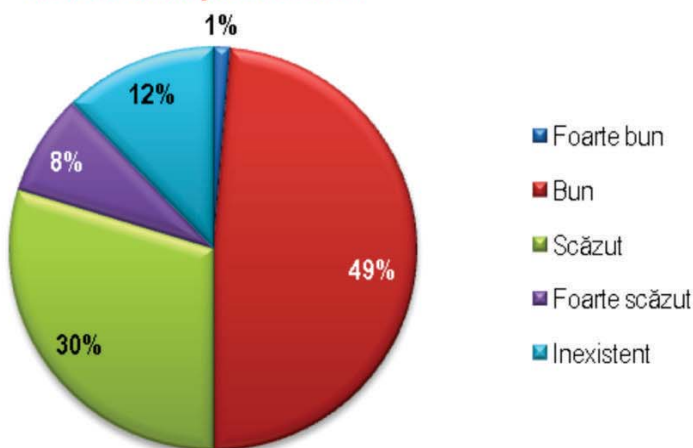
Sursa: Proiecția autorilor

Figura 3. **Includerea de indicatori non-financiari în raportarea entităților publice**

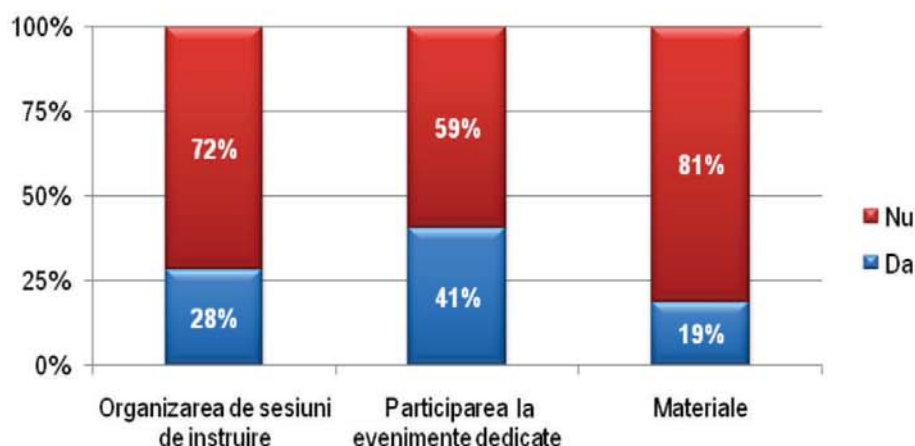

Sursa: Proiecția autorilor

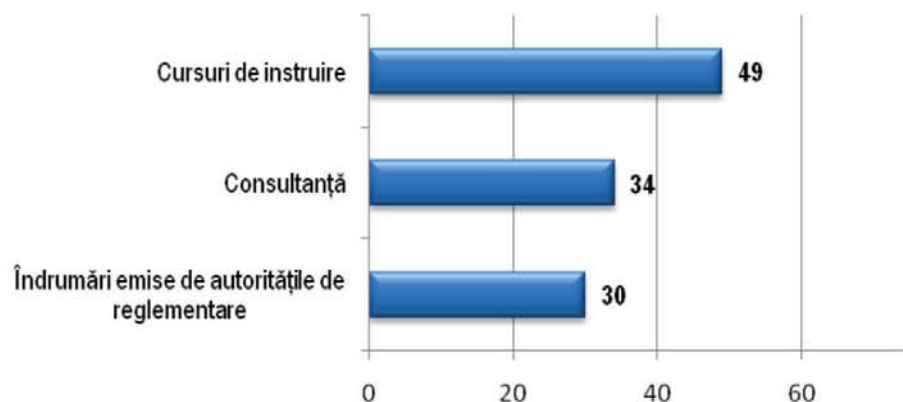
Figura 4. **Nivel de cunoaștere a IPSAS**

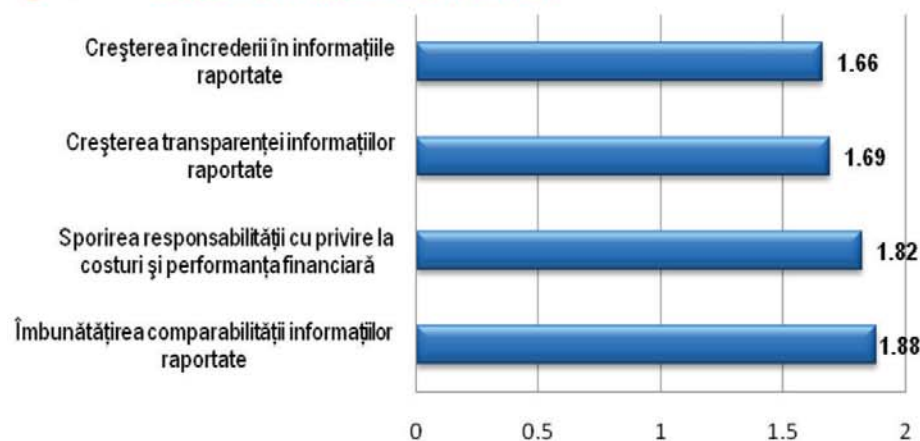
Sursa: Proiecția autorilor

Figura 5. **Resurse alocate pentru instruirea în domeniul IPSAS**

Sursa: Proiecția autorilor

Figura 6. **Resurse necesare instruirii în domeniul IPSAS**

Sursa: Proiecția autorilor

Figura 7. **Beneficii ale aplicării IPSAS (medie)**

Sursa: Proiecția autorilor

Exprimăm în acest context suportul nostru pentru alocarea resurselor necesare diseminării informațiilor legate de IPSAS personalului instituțiilor publice din România, în general și celui al primăriilor de municipiu și de oraș din țara noastră, în particular.

BENEFICII ȘI PROVOCĂRI LEGATE DE IMPLEMENTAREA IPSAS

Respondenții consideră că aplicarea potențială a IPSAS în entitățile publice din România ar conduce în primul rând la creșterea credibilității și transparenței raportărilor acestora, în timp ce sporirea responsabilității referitoare la costuri și performanța financiară și îmbunătățirea comparabilității raportărilor sunt văzute ca beneficii adiționale. Toate beneficiile menționate mai sus sunt importante și foarte importante pentru respondenți (toate au media mai mică decât 2, pe o scară Likert de la 1 – cel mai important până la 5 – cel mai puțin important).

Astfel, mai mult de 84% dintre respondenți au atribuit note de 1 (foarte important) și 2 (important) tuturor acestor beneficii. Se observă, așadar, încrederea sporită pe care respondenții noștri o au pentru referențialul IPSAS și susținem prin urmare creșterea importanței acestuia în instituțiile publice din țara noastră (Figura 7).

Literatura de specialitate identifică însă și provocările legate de aplicarea IPSAS. Am interogat și noi respondenții asupra acestor aspecte. Astfel, cei mai mulți dintre ei consideră că înțelegerea anumitor concepte IPSAS și selectarea tratamentului IPSAS adecvat anumitor evenimente (35% și respectiv 30%) sunt cele mai importante provocări ale aplicării acestui referențial în instituțiile pe care le reprezintă. Aproximativ 65% din respondenți percep diferențele existente între IPSAS și reglementările naționale, precum și costurile de formare, ca fiind provocările cel mai puțin importante în implementarea IPSAS în instituțiile lor (Figura 8). Reiterăm deci, în acest con-

text, însemnătatea deosebită a organizării de sesiuni de instruire a personalului instituțiilor publice din România cu privire la IPSAS, respondenții fiind conștienți de provocările pe care aplicarea standardelor respective le-ar ridica.

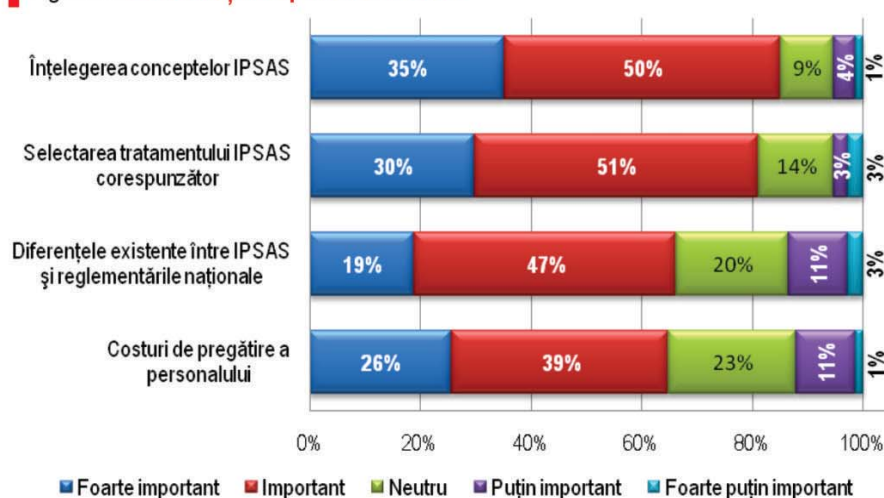
IMPLICAȚIILE APLICĂRII IPSAS

În general se observă o percepție foarte bună pe care referențialul IPSAS îl are în rândul respondenților, care consideră că acesta ar aduce o schimbare pozitivă în sistemul de raportare al entităților supuse studiului. Marea majoritate a respondenților studiului nostru (74%) consideră că aplicarea IPSAS este de natură

să sporească într-o mare sau foarte mare măsură relevanța și transparența raportării instituțiilor pe care le reprezintă. Considerăm acest rezultat ca fiind foarte încurajator în ceea ce privește îmbunătățirea viitoare a calității raportărilor entităților publice din România.

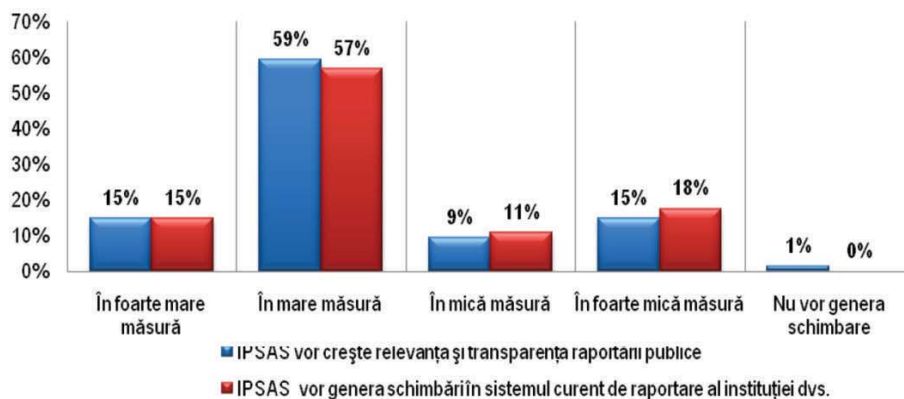
Mai puțin de 1% dintre respondenții noștri consideră că IPSAS nu va duce la o creștere a relevanței și transparenței raportărilor primăriilor de municipiu și oraș din România și nici unul dintre respondenți nu consideră că IPSAS nu vor duce la îmbunătățirea sistemului curent de raportare al instituțiilor în care lucrează (Figura 9).

Figura 8. Dificultăți în aplicarea IPSAS

Sursa: Proiecția autorilor

Figura 9. Impactul perceput al IPSAS asupra sistemului de raportare curent

Sursa: Proiecția autorilor

Concluzii

În urma cercetării desfășurate am constatat în primul rând că există un sprijin puternic pentru creșterea transparenței în cadrul primăriilor de municipiu și oraș din România.

Dintre entitățile respondente 49% au desemnat o persoană responsabilă cu identificarea datelor care trebuie afișate pe site-urile proprii, conform cerințelor Parteneriatului privind datele publice deschise (engl. *Open Data*) semnat de Guvernul României, însă doar 45% dintre acestea au identificat seturile de documente adecvate pentru a fi prezentate în format deschis. În plus, 62% dintre respondenți consideră că publicarea indicatorilor non-financiari ar contribui la o mai bună înțelegere a raportărilor cu privire la performanța instituțiilor lor. De asemenea, 95% dintre entitățile analizate consideră că este important sau foarte important să se consulte cu cetățenii în legătură cu acțiunile lor.

În al doilea rând, am constatat că există un sprijin puternic în primăriile de municipiu și oraș din România cu privire la aplicarea IPSAS. Doar unul din doi respondenți consideră că personalul entității din care face parte este bine sau foarte bine pregătit în această privință, dar respondenții noștri favorizează organizarea de programe de pregătire pentru angajați în acest domeniu. Majoritatea respondenților sunt dispuși să participe la astfel de programe și să apeleze la consultanță și materiale în acest demers. 74% dintre respondenți consideră că aplicarea IPSAS va spori relevanța și transparența raportărilor entităților pe care le reprezintă. Nici unul din respondenți nu consideră că IPSAS nu ar îmbunătăți sistemul de raportare curent al instituției în care lucrează.

Nu în ultimul rând au fost identificate o serie de beneficii și provocări legate de aplicarea Standardelor Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public în țara noastră.

Respondenții noștri consideră că o posibilă aplicare a IPSAS-urilor va duce (în această ordine) la creșterea încrederii și transparenței raportărilor entităților publice, la sporirea responsabilității legate de costuri și performanța financiară a instituțiilor respective și va crește nivelul de comparabilitate a raportărilor entităților respective. Ca principale provocări au fost menționate (în această

ordine) dificultățile în înțelegerea și aplicarea anumitor concepte din cadrul IPSAS, selectarea tratamentelor IPSAS adecvate pentru reflectarea anumitor tranzacții și evenimente, diferențele existente între IPSAS și reglementările naționale, și costurile de formare.

Cercetările viitoare ar putea include în sfera analizelor și alte instituții publice din România, precum ministere sau spi-

tale de stat, componente esențiale ale sistemului public din orice țară, fie prin efectuarea de sondaje bazate pe administrarea de chestionare, fie prin realizarea de interviuri.

Totodată, cercetătorii ar putea analiza impactul potențial al aplicării EPSAS în țara noastră odată cu apariția acestor standarde și aplicarea lor la nivel european. ●

Bibliografie

- Alecu, G. (2013), *Dezvoltări și inovări privind raportarea financiară în instituțiile publice*, Conferința internațională „Implicarea profesiei contabile în dezvoltarea calității raportărilor financiare din sectorul public”, CECCAR, 8 noiembrie, București, disponibil la <http://ceccar.ro/ro/wp-content/uploads/2013/11/Dezvoltari-si-inovari-privind-raportarea-financiara-in-institutiile-publice-G.-Alecu.pdf>, accesat la 06.07.2014
- Bellanca, S., Vandernoot, J. (2013), *La comptabilité publique belge et ses implications par rapport aux normes internationales*, La Revue du Financier, disponibil la <http://www.cybel.fr/html/Communaute/rdf/198-6.pdf>, accesat la 06.07.2014
- Christiaens, J., Reyniers, B., Rollé, C. (2010), *Les conséquences des IPSAS sur la réforme des systèmes d'information financière publique: étude comparative*, Revue Internationale des Sciences Administratives nr. 3 (Vol. 76), disponibil la http://www.cairn.info/zen.php?ID_ARTICLE=RISA_763_0563, accesat la 01.07.2014
- Ilie, D., Alecu, G. (2011), *Convergența contabilității instituțiilor publice cu Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS)*, Revista „Audit Financiar” nr.10, pg. 36-43
- Lequiller, F. (2014), *Statistiques de finances publiques : après les crises, l'harmonisation se renforce*, Statistique et société, Dossier : la statistique européenne, Vol. 2, nr. 1, disponibil la http://publications-sfds.math.cnrs.fr/index.php/stat_soc/article/download/260/242, accesat la 01.07.2014
- Mattret, J.B. (2010), *La nouvelle comptabilité publique*, Ed. LGDJ, Paris, pg.237-238
- Oulasvirta, L. (2014), *The reluctance of a developed country to choose International Public Sector Accounting Standards of the IFAC. A critical case study*, Critical Perspectives on Accounting, Vol. 25, Issue 3, May, pg. 272-285, disponibil la http://www.science-direct.com/science?_ob=ArticleListURL&_method=list&_ArticleListID=-607402179&_sort=r&_st=13&view=c&md5=6d6a65c077b798435eb837fdeecfe051&searchtype=a, accesat la 04.07.2014
- Robert, F., R., Colibert, J. (2008), *Les normes IPSAS et le secteur public*, Ed. Dunod, Paris, pg. 249-250
- Tiron-Tudor, A. (2013), *Tendențe în normalizarea de standarde la nivel internațional, european și național*, Conferința internațională „Implicarea profesiei contabile în dezvoltarea calității raportărilor financiare din sectorul public”, CECCAR, 8 noiembrie, București disponibil la <http://ceccar.ro/ro/wp-content/uploads/2013/11/Implicarea-profesiei-contabile-%C3%AEn-sectorul-public-Adriana-Tiron.pdf>, accesat la 06.07.2014
- Commission Européenne (2013), *Rapport de la Commission au Conseil au Parlement Européen. Vers l'application de normes comptables harmonisées pour le secteur public dans les États membres. L'adéquation des IPSAS pour les États membres*, disponibil la <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX:52013DC0114>, accesat la 01.07.2014
- European Commission (2012), *Public consultation – Assessment of the suitability of the International Public Sector Accounting Standards for the Member States*, disponibil online la http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/D4_2012/EN/D4_2012-EN.PDF, accesat la 11.07.2014
- IFAC (2014), *Manualul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public*, vol. I, II, Ed. CECCAR, București, traducere
- Ordinul Ministrului Finanțelor Publice nr. 556/2014 pentru aprobarea Normelor metodologice privind întocmirea și depunerea situațiilor financiare trimestriale ale instituțiilor publice, precum și a unor raportări financiare lunare în anul 2014, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 276 din 15 aprilie 2014
- Ordinul Ministrului Finanțelor Publice nr. 2021/2013 pentru modificarea și completarea Normelor metodologice privind organizarea și conducerea contabilității instituțiilor publice, Planul de conturi pentru instituțiile publice și instrucțiunile de aplicare a acestuia, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr.1917/2005, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 831 din 24 decembrie 2013
- Ordinul Ministrului Finanțelor Publice nr. 1917/2005 pentru aprobarea Normelor metodologice privind organizarea și conducerea contabilității instituțiilor publice și a Planului de conturi pentru acestea, cu modificările și completările ulterioare, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1186 din 29 decembrie 2005

O investigație empirică asupra relației dintre standardele internaționale de raportare financiară, stabilitatea politică și libertatea economică, în țările sărace

Abstract

An Empirical Investigation on the Relationship between International Financial Reporting Standards, Political Stability and Economic Freedom, in Poor Jurisdictions

This paper examines the extent to which the degree of political stability and economic freedom can explain the decision to adopt IFRS by jurisdictions with high levels of poverty. The research hypotheses were tested on a sample of 16 jurisdictions with high levels of poverty, which have equity capital markets and have received external debt relief under programs implemented by the World Bank and International Monetary Fund. Results indicate that poor countries with high levels of economic freedom are more likely to adopt IFRS, while, surprisingly, poor countries with high levels of political stability are less likely to adopt IFRS.

Key words: IFRS, poor countries, accounting harmonization, political stability, economic freedom

JEL Classification: M41

Cuvinte cheie: IFRS, țări sărace, armonizare contabilă, stabilitate politică, libertate economică

Cătălina-Florentina PRICOPE*

Introducere

Globalizarea afacerilor și a piețelor de capital determină ca informația financiară elaborată în conformitate cu sistemele contabile naționale să nu mai poată satisface nevoile utilizatorilor ale căror decizii au finalități la nivel internațional. Conștientizând aceste realități, organismele de reglementare a contabilității caută noi soluții pentru a permite dezvoltarea standardelor de contabilitate financiară și a produselor acestora (Zeghal & Mhedhbi, 2006).

Prin promovarea unui set complex de principii neutre, scopul Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) este de a asigura relevanța și reprezentarea fidelă, alături de comparabilitatea, verificabilitatea, oportunitatea și inteligibilitatea informației financiare utilizate de investitori (IASB, 2010). În acest context, cercetătorii din domeniul contabil au fost permanent preocupați de studiul procesului de armonizare contabilă atât în cadrul țărilor dezvoltate, cât și în cadrul celor în curs de dezvoltare, precum și de analiza și de înțelegerea factorilor care determină adoptarea IFRS.

Obiectivul cercetării de față este de a analiza măsura în care nivelul de stabilitate politică și cel de dezvoltare economică contribuie la realizarea

* Drd., Academia de Studii Economice București, e-mail: catalina.pricope@gmail.com

procesului de armonizare contabilă în cadrul jurisdicțiilor cu un nivel ridicat al sărăciei.

Contribuția pe care o aduce acest studiu literaturii contabile este tratarea cazului particular al jurisdicțiilor foarte sărace. Deși există numeroase studii care dezbate tema adoptării IFRS de către țările în curs de dezvoltare, niciunul dintre acestea nu tratează în mod exclusiv efectele nivelului de stabilitate politică și ale celui de libertate economică asupra armonizării contabile în cadrul țărilor cu un nivel ridicat al sărăciei. Cu toate că, din perspectiva literaturii contabile, țările sărace puternic îndatorate fac parte din grupul țărilor în curs de dezvoltare, ele au anumite particularități de ordin economic și social ce prezintă relevanță în procesul de adoptare a IFRS.

Studiul este structurat după acum urmează: prima secțiune prezintă o revizuire a literaturii, făcând referire la studii relevante care tratează tema adoptării IFRS. Revizuirea literaturii este urmată de un studiu econometric, în cadrul căruia sunt identificate și analizate dependențele dintre adoptarea IFRS, stabilitatea politică și libertatea economică. Ulterior dezbaterii rezultatelor, sunt propuse noi teme pentru cercetare în vederea unei analize și mai detaliate a procesului de armonizare în cadrul jurisdicțiilor cu un nivel ridicat al sărăciei.

Revizuirea literaturii

Creșterea gradului de globalizare a piețelor de capital a condus simultan la creșterea cererii pentru un nivel optim de calitate al practicilor de raportare financiară. Totodată, accelerarea dinamicii schimburilor economice a determinat creșterea gradului de atenție acordat fenomenelor generate de diversitatea în practica și reglementarea contabilă (Adhikari & Tondkar, 1992).

Există un consens în literatura contabilă cu privire la faptul că sistemele sociale, politice și economice influențează raportarea financiară și practicile de prezentare a informațiilor în lumea corporativă (Archambault & Archambault, 2003; Choi & Mueller, 1992; Mueller, 1968; Perera, 1989). Orientarea economică a unei țări, caracterizată de gradul de intervenție a statului în economie, determină cantitatea de informație prezentată publicului, precum și gradul de libertate al circulației informațiilor financiare (Berry, 1987; Douplik & Salter, 1993). Informațiile cu un grad ridicat de transparență pot atrage un număr mai mare de investitori și pot accentua dinamica importurilor și exporturilor, generând creșteri la nivelul indicatorilor economici din cadrul unei jurisdicții. Acest aspect prezintă relevanță pentru țările sărace ale lumii, care urmăresc să înregistreze o evoluție pozitivă la nivelul acestor indicatori cu scopul de a îmbunătăți nivelul de trai al populației.

Dezvoltarea financiară și creșterea gradului de deschidere economică ale unei jurisdicții presupun o îmbunătățire a structurii financiare care facilitează schimbul de bunuri și servicii,

permit alocarea eficientă a resurselor economice între întrebuințări alternative și monitorizarea managerilor în mod eficient de către proprietarii afacerilor aflați peste hotare (Özatay & Sak, 2002). Dezvoltarea financiară împreună cu evoluția pozitivă a gradului de deschidere economică necesită un sistem de raportare financiară care generează informații contabile credibile și transparente atât pentru investitorii din țară, cât și pentru cei din străinătate (Nobes & Parker, 1995).

La nivel global convergența cu standardele internaționale de contabilitate a primit o atenție deosebită din partea academicienilor și profesioniștilor contabili. Preocuparea majoră rămâne aceea dacă un set comun de principii și standarde contabile poate servi interesele atât ale țărilor dezvoltate, cât și ale celor în curs de dezvoltare (Amenkhienan, 1986; Falk, 1994; FASB, 1999; Gray & Roberts, 1991), având capacitatea de a crește calitatea raportării financiare din cadrul celor din urmă, de a atrage un număr mai ridicat de investitori și de a crește dinamica schimburilor economice.

Prelucrând datele financiare ale unor companii listate în 15 state membre ale Uniunii Europene (UE) înainte și ulterior adoptării IFRS în 2005, Cai & Wong (2010) observă că majoritatea indicatorilor de calitate ai informației contabile s-au îmbunătățit după adoptarea IFRS în UE, inclusiv în cadrul țărilor în curs de dezvoltare.

Irvine & Lucas (2006) analizează relevanța IFRS în cadrul economiilor emergente și concluzionează că adoptarea IFRS scutește companiile multinaționale de costurile suplimentare ale pregătirii altor seturi de raportări financiare pentru jurisdicții diferite, statutul organismelor profesionale de contabilitate crește, iar marile firme de contabilitate au doar de câștigat în eforturile de a extinde piața globală pentru serviciile pe care le oferă. Aceeași autori sunt însă de părere că beneficiile dezvoltării unui set unic de standarde contabile internaționale nu prezintă relevanță pentru țările în curs de dezvoltare.

Aceste studii au încercat să formuleze răspunsuri la întrebări de actualitate în procesul de aplicare a IFRS, totuși întrebarea legată de relația care se stabilește între adoptarea IFRS, stabilitatea politică și libertatea economică poate genera răspunsuri interesante pentru dezvoltarea viitoare, având o importanță semnificativă pentru organismele de reglementare naționale și internaționale.

Metodologia cercetării

1. IPOTEZELE CERCETĂRII

În lumina cercetărilor din literatura contabilă întreprinse până în prezent pe tema adoptării IFRS, sunt dezvoltate două ipoteze explorative care vizează relația ce se stabilește între procesul de armonizare contabilă prin adoptarea IFRS, nivelul de stabilitate politică și gradul de libertate economică în cadrul jurisdicțiilor cu un nivel ridicat al sărăciei.

Numeroși cercetători sunt de părere că stabilitatea guvernamentală și cea monetară pot afecta semnificativ mediul economic, care poate la rândul său afecta dezvoltarea practicilor contabile (Larson, 1995). De asemenea, instabilitatea politică poate conduce la o schimbare mai frecventă a reglementărilor financiare și a celor contabile, creând volatilitate și afectând performanța (Aisen & Veiga, 2011).

La polul opus, un mediu instituțional eficient și un climat socio-economic și politic favorabil conduc la o îmbunătățire a contabilității și a practicilor de raportare ale unei țări, precum și la o evoluție pozitivă a gradului de dezvoltare economică a acesteia (Ali & Ahmed, 2007; Ball, Robin, & Wu, 1999; Choi & Mueller, 1984; Gray & Vint, 1995; Mueller & Meek, 1997). Majoritatea țărilor sărace sunt însă instabile din punct de vedere politic și economic.

Ne așteptăm, așadar, să existe o probabilitate mai mare ca jurisdicțiile cu un nivel mai ridicat al stabilității politice să adopte IFRS, ceea ce determină formularea unei prime ipoteze a cercetării.

H1: Există o probabilitate mai mare ca țările sărace cu un grad mai ridicat de stabilitate politică să adopte IFRS față de cele cu un nivel scăzut al stabilității politice.

Libertatea economică este o măsură a abilității de a încheia contracte în mod voluntar cu o intervenție minimă a statului sub forma unui nivel redus al taxelor sau sub forma reglementărilor care susțin contractele și încurajează dezvoltarea proprietății private (Berggren, 2003). Astfel, libertatea economică promovează un sistem dedicat atragerii de investitori și acumulării de capital pentru dezvoltarea economică a unei țări. În cadrul unui astfel de sistem, transparența, oportunitatea și nivelul ridicat de credibilitate al raportărilor financiare sunt ingredientele cheie pentru satisfacerea cerințelor informaționale ale investitorilor. IFRS au rolul tocmai de a asigura aceste calități ale informației contabile.

Astfel suntem înclinați să credem că jurisdicțiile care se bucură de un grad mai ridicat de libertate economică sunt determinate să adopte IFRS cu scopul de a-și îmbunătăți calitatea raportărilor financiare, de a-și spori comparabilitatea informației contabile în mileniul internaționalizării, toate acestea conducând la înregistrarea unor valori mai ridicate ale gradului de dezvoltare economică. De aici rezultă următoarea ipoteză:

H2: Există o probabilitate mai mare ca țările sărace care au un nivel mai ridicat al libertății economice să adopte IFRS.

2. DESCRIEREA BAZEI DE DATE ȘI ARGUMENTAREA STABILIRII EȘANTIONULUI LUAT ÎN STUDIU

Eșantionul este format din jurisdicții cu un nivel ridicat al sărăciei, în cadrul cărora există piețe de capital și care au beneficiat de relaxarea datoriilor externe în cadrul inițiativei *Țări Sărace Puternic Îndatorate (HIPC)*. Datele au fost colectate

pentru perioada 2000-2008 pentru a permite evitarea ciclului afacerilor, a efectelor crizei economice, precum și datorită disponibilității datelor. Motivul alegerii acestui eșantion este reprezentat, pe de o parte, de consensul internațional cu privire la starea alarmantă a nivelului sărăciei din cadrul acestor jurisdicții, dar și de faptul că organizațiile mondiale fac presiuni asupra lor pentru armonizare contabilă cu scopul facilitării procesului de monitorizare al programelor implementate. Consecvent cu literatura contabilă conform căreia IFRS prezintă relevanță doar pentru jurisdicțiile în cadrul cărora există o piață activă de capital, eșantionul a fost construit utilizând 18 țări sărace care au piață de capital. Dintre acestea, 8 permit sau impun elaborarea situațiilor financiare în conformitate cu IFRS (Ghana, Guyana, Haiti, Rwanda, Sierra Leone, Tanzania, Uganda, Zambia) și 10 aplică standarde naționale pentru elaborarea situațiilor financiare ale companiilor listate (Benin, Burkina Faso, Camerun, Republica Centrafricană, Niger, Guineea-Bissau, Sudan, Senegal, Ciad, Congo). Honduras, India, Mozambic, Nicaragua și Bolivia, deși au piețe de capital active, nu au fost incluse în eșantion întrucât au început să aplice IFRS ulterior perioadei analizate. Pe fondul lipsei datelor cu privire la indicatorii de interes ai acestui studiu, Niger și Sudan au fost eliminate din eșantion.

Datele în baza cărora s-a realizat prezentul studiu au fost colectate din mai multe surse: bazele de date ale Băncii Mondiale (WB), paginile oficiale de internet ale organismelor contabile din cadrul jurisdicțiilor incluse în eșantion, baza de date Heritage, raportul PwC cu privire la stadiul adoptării IFRS, pagina de internet IasPlus, publicată de către Deloitte, care oferă informații în ceea ce privește utilizarea IFRS la nivel de jurisdicție, rapoartele de cercetare cu privire la procesul de adoptare a IFRS publicate de către Universitatea Simon Fraser. Datele au fost importate în Stata 12.0 pentru interpretare economică și econometrică.

3. METODA DE CERCETARE

O abordare multivariată este utilizată pentru testarea empirică a ipotezelor de cercetare. În continuare sunt prezentate variabilele studiului.

Variabila adoptării (IFRS) reprezintă variabila dependentă binară în prezentul studiu, care ia valoarea 1, în situația în care în cadrul unei jurisdicții se aplică IFRS și 0 - în caz contrar. Informațiile au fost preluate din raportul PwC cu privire la stadiul adoptării IFRS, publicat în 2013 (PwC, 2013), pagina de internet IasPlus publicată de către Deloitte (Deloitte, 2014), rapoartele de cercetare cu privire la procesul de adoptare a IFRS publicate de către Universitatea Simon Fraser (Simon Fraser University, 2014).

Gradul de stabilitate politică (POLSTAB) este măsurat în baza unui index calculat de WB (WB, 2013). Acesta măsoară probabilitatea ca guvernul aflat la conducere să fie destabilizat prin metode neconvenționale, inclusiv acte de violență în

cadrul țării și de terorism. Indicatorul este măsurat pe o scară de la -2.5 la 2.5, însă pentru a evita potențiale erori în prelucrarea și interpretarea datelor a fost recodat, luând, în cadrul acestui studiu, valori cuprinse între 0 (randament scăzut al guvernării, stabilitate politică redusă) și 5 (randament crescut al guvernării, stabilitate politică ridicată).

Gradul de libertate economică (EFREEDOM) este măsurat prin intermediul unui index calculat de către cercetătorii din cadrul Fundației Heritage (Heritage Foundation, 2014) și ia valori în intervalul 0 (nivel scăzut al libertății economice) și 100 (nivel ridicat al libertății economice).

Testarea ipotezelor de cercetare se realizează în baza următoarei ecuații:

$$Prob(IFRS) = \alpha_0 + \alpha_1 POLSTAB + \alpha_2 EFREEDOM + \varepsilon,$$

unde: IFRS – variabila binară a adoptării;

POLSTAB – indexul stabilității politice;

EFREEDOM – indexul gradului de libertate economică;

α_1 – coeficientul de corelație;

ε – valorile reziduale.

Testele de validare au fost realizate utilizând funcțiile implementate în cadrul programului informatic Stata 12.0.

Rezultatele cercetării

1. ANALIZA STATISTICĂ A DATELOR ȘI INTERPRETAREA ACESTORA

Statisticile descriptive (Tabelul 1) indică faptul că media și mediana înregistrează valori apropiate pentru ambele variabile. Testele statistice pentru valori extreme și asimetrie, precum și testul Shapiro-Wilk arată că ambele variabile independente au o distribuție care se apropie de cea normală.

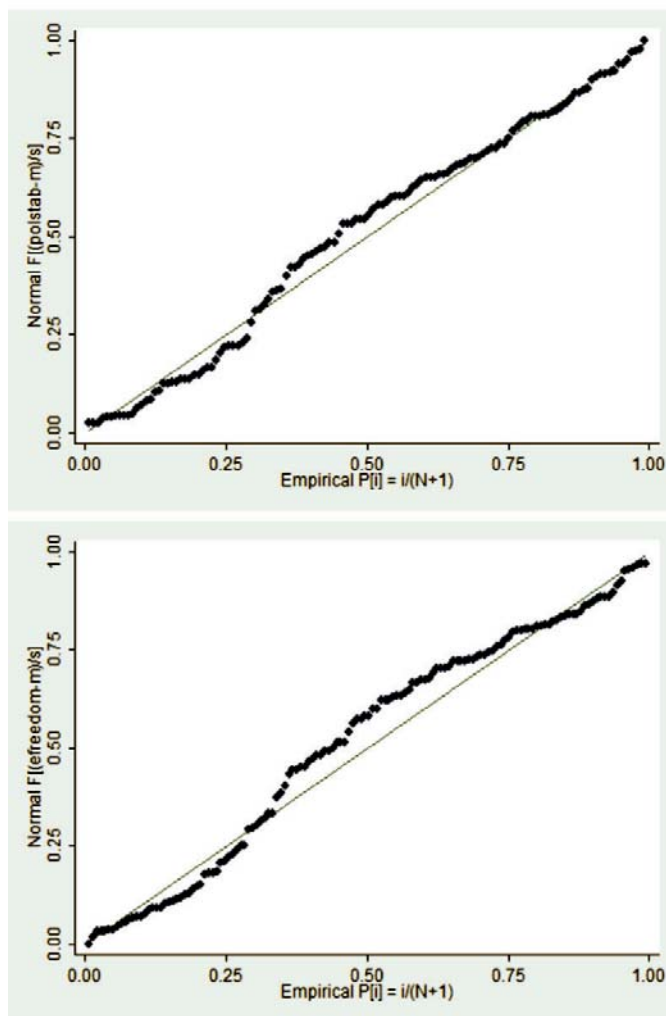
Tabel 1. Statistici descriptive

	POLSTAB	EFREEDOM
Medie	-0.62	53.11
Mediană	-0.54	54.3
Maxim	1.34	64.1
Minim	-2	34.7
Abaterea medie pătratică	0.69	5.83
Skewness	-0.08	-0.45
Kurtosis	2.50	2.60
Shapiro-Wilk W	0.97	0.96
Probabilitate	0.05180	0.00191

Sursa: Proiecție proprie

Statisticile descriptive comparative prezentate grafic în **Figura 1** indică faptul că nu există diferențe majore între țările care aplică IFRS și cele care aplică standarde naționale în ceea ce privește valorile medii ale gradului de stabilitate politică și ale gradului de libertate economică.

Figura 1. Distribuțiile variabilelor stabilitate politică și libertate economică

Sursa: Proiecție proprie

2. ASOCIEREA ÎNTRE ADOPTAREA IFRS, GRADUL DE STABILITATE POLITICĂ ȘI GRADUL DE DESCHIDERE ECONOMICĂ

Pe baza testelor statistice se determină dacă există, a priori, o diferență semnificativă între grupul de țări care a adoptat IFRS și grupul de țări care nu a adoptat aceste standarde. În urma aplicării testului t nu s-au putut determina diferențe semnificative între evoluția gradului de stabilitate politică înregistrată în jurisdicțiile cu un nivel ridicat al sărăciei care au

adoptat IFRS comparativ cu cele în cadrul cărora nu s-au adoptat aceste standarde ($t = 0.2883$, $p\text{-value} = 0.7736$). Există însă o diferență semnificativă din punct de vedere statistic între evoluția gradului de libertate economică în țările care au adoptat IFRS comparativ cu cele care aplică standarde naționale de contabilitate ($t = 0.2883$, $p\text{-value} = 0.7736$).

Coeficientul Pearson R indică o asociere negativă între adoptarea IFRS și evoluția gradului de stabilitate politică (-0.0257) și o asociere pozitivă între adoptarea IFRS și evoluția gradului de libertate economică (0.1818) din cadrul țărilor sărace, însă intensitățile acestora sunt scăzute.

Coeficientul de corelație de 0.2938 obținut pentru cele două variabile independente ale studiului nu ridică probleme severe de multicolaritate și, prin urmare, nu generează erori în interpretare.

Ținând cont de faptul că variabila dependentă a modelului este de tip binar, acest lucru determină aplicarea unui model de clasificare binară al cărui scop este de a estima probabilitatea ca o observație să aparțină uneia dintre cele două categorii.

Regresia de tip probit generată în baza seriilor de date introduse este:

$$\text{Prob(IFRS)} = -3.525776 - 0.1819529\text{POLSTAB} + 0.0544905\text{EFREEDOM}$$

Coeficientul asociat gradului de libertate economică are semnul anticipant, spre deosebire de cel al gradului de stabilitate politică care are, în mod surprinzător, un impact negativ asupra armonizării contabile (Tabelul 2).

Tabel 2. Rezultatele regresiei

Variabile	Rezultate estimate	Coeficienți	Coeficienții efectelor marginale
POLSTAB	+	-0.1819529	-0.0634598
EFREEDOM	+	0.0544905*	0.01900407*
Const.		-3.525776	
χ^2	6.07		
Prob. χ^2	0.0482		

* semnificativ pentru $\alpha = 5\%$; unde α – eroarea standard
Sursă: Proiecție proprie

Analiza multivariată indică faptul că, pe măsură ce scade gradul de stabilitate politică, crește probabilitatea ca o jurisdicție cu un nivel ridicat al sărăciei să adopte IFRS. Rezultatul obținut nu este consecvent cu cercetarea întreprinsă de Aisen & Veiga (2011). Totuși, probabilitatea asociată de 0.302 indică faptul că nu putem afirma pentru un nivel de încredere de

95% că acest rezultat nu este datorat întâmplării și va fi reflectat de întreaga populație statistică.

În ceea ce privește libertatea economică, creșterea înregistrată la nivelul acestui indicator este asociată unei probabilități mai ridicate ca o țară subdezvoltată să se alăture valului de armonizare contabilă. Se poate afirma pentru un nivel de încredere de 95% că acest fenomen nu s-a datorat întâmplării și va fi reflectat de către populația statistică.

Din analiza rezultatelor aferente efectelor marginale a reieșit că pentru valoarea medie a gradului de stabilitate politică (-0.62) se poate observa o scădere cu 6.3% a probabilității ca o jurisdicție cu un nivel ridicat al sărăciei să adopte IFRS, controlându-se pentru efectul generat de gradul de libertate economică. Acest rezultat contravine primei ipoteze a studiului de față. Coeficientul negativ estimat poate fi explicat prin faptul că jurisdicțiile cu un nivel ridicat al sărăciei au încă un grad redus de dezvoltare a instituțiilor guvernamentale, confruntându-se de-a lungul perioadei analizate cu numeroase conflicte politice (de exemplu, războiul civil declanșat în Ciad la finele anului 2005, instabilitatea politică generată de căderea regimului lui Patassé în Republica Centrafricană în 2003 etc.), resimțind pentru un interval relativ scurt de timp perioade de stabilitate politică.

Consecvent cu cea de-a doua ipoteză formulată, pentru valoarea medie a gradului de libertate economică (53.11) se poate observa o creștere de 1.9% a probabilității ca o jurisdicție cu un nivel ridicat al sărăciei să adopte IFRS, controlându-se pentru efectul generat de gradul de stabilitate politică (Tabelul 2).

Statistica χ^2 are o valoare de 6.07 , cu o probabilitate asociată de 0.0482 , indicând faptul că modelul de cercetare este valid. Cercetarea este supusă unor limite și, prin urmare, trebuie să fim precauți în generalizarea rezultatelor obținute. În primul rând, o serie de factori care pot avea o influență semnificativă asupra procesului de armonizare contabilă nu au fost incluși în model din cauza imposibilității de a îi operaționaliza. Totodată, din rațiuni ce vizează disponibilitatea datelor, doar 16 jurisdicții cu un nivel ridicat al sărăciei și cu o piață de capital activă au fost incluse în eșantion.

Dezbateri și concluzii

Studiul de față abordează dezbateri privind măsura în care stabilitatea politică și evoluția gradului de libertate economică din jurisdicțiile cu un nivel ridicat al sărăciei contribuie la includerea acestora în valul de armonizare contabilă.

Țările sărace ale lumii iau decizia de a adopta IFRS pentru a avea acces la beneficiile pe care le oferă acest set de standarde, inclusiv atragerea unui nivel ridicat al investițiilor străine directe, reducerea costului capitalului și listarea pe piețe de capital străine. Desigur, avantajele enumerate nu vin fără o serie de provocări, precum dezvoltarea unui cadru legislativ

adecvat sau implementarea unor programe corespunzătoare pentru pregătirea profesioniștilor contabili.

Rezultatele obținute indică faptul că nivelul de stabilitate politică din cadrul jurisdicțiilor cu un nivel ridicat al sărăciei are, în mod surprinzător, un impact negativ și nesemnificativ asupra deciziei de a adopta IFRS. Relevanța rezultatului obținut este supusă limitelor din cauza gradului redus de dezvoltare al instituțiilor guvernamentale al acestor țări. Pe de altă parte,

creșterea gradului de deschidere economică are o influență pozitivă asupra deciziei jurisdicțiilor sărace ale lumii de a adopta IFRS.

Cercetările viitoare vor viza studiul impactului pe care îl are dezvoltarea piețelor de capital prin intermediul adoptării IFRS asupra nivelului de trai al populației, luând în considerare factori precum nivelul de educație, rata mortalității și speranța de viață. ●

Bibliografie

- Adhikari, A., & Tondkar, R. (1992), *Environmental Factors Influencing Accounting Disclosure Requirements of Global Stock Exchanges*, Journal of International Financial Management and Accounting, Vol. 4, No.5, pp.83.
- Aisen, A., & Veiga, J. (2011), *How Does Political Instability Affect Economic Growth?*, IMF Working Paper, Middle East and Central Asia Department, pp. 11
- Akisik, O. (2013), *Accounting Regulation, Financial Development and Economic Growth*, Emerging Markets Finance & Trade, Vol. 49, No. 1, pp.45.
- Ali, M. J., & Ahmed, K. (2007), *The legal and institutional framework for corporate financial reporting practices in South Asia*, Research in Accounting Regulation, Vol. 19, pp. 189.
- Amenkhienan, F. E. (1986), *Accounting in developing countries: A framework for standard setting*, UMI Research Press, pp. 63.
- Archambault, J. J., & Archambault, M. E. (2003), *A multinational test of determinants of corporate disclosure*, The International Journal of Accounting, Vol 38, No. 2, pp.181.
- Ball, R., Robin, A., & Wu, J. S. (1999), *Properties of accounting earnings in four east Asian countries*, Working Paper, University of Rochester, pp. 243
- Berggren, N. (2003), *The Benefits of Economic Freedom- A survey*, The Independent Review, Vol. 8, No. 2, pp.200.
- Berry, I. (1987), *The need to classify worldwide practices*, Accountancy, Vol. 100, No. 1130, pp. 90.
- Cai, F., & Wong, H. (2010), *The Effects of IFRS adoption on global capital market integration*, International Business & Economic Research Journal, Vol. 9, No. 10, pp. 25-26.
- Choi, F. D., & Mueller, G. G. (1984), *International Accounting*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, USA pp. 118
- Choi, F. D., & Mueller, G. G. (1992), *International Accounting*, 2nd ed. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, USA, pp 96
- Doupnik, T. S., & Salter, S. B. (1993), *An empirical test of a judgemental international classification of financial reporting practices*, Journal of International Business Studies, Vol. 24, No. 1, pp.52.
- Falk, H. (1994), *International accounting: A quest for research*, Contemporary Accounting Research Vol.11, No. 1, pp.562.
- Gray, S. J., & Roberts, C. B. (1991), *East-west accounting issues: A new agenda*, Accounting Horizons, Vol. 2, pp. 48.
- Gray, S. J., & Vint, H. M. (1995), *The impact of culture on accounting disclosures: Some international evidence*, Asia Pacific Journal of Accounting, Vol. 2, pp. 37.
- Irvine, H. J., & Lucas, N. (2006), *The rationale and impact of the adoption of international financial reporting standards on developing nations: the case of the United Arab Emirates*, 18th Asian-Pacific Conference on International Accounting Issues, (pp. 12).
- Larson, R. (1995), *An Empirical Analysis of International Accounting Standards, Equity Markets, and Economic Growth in Developing Countries*, Journal of International Financial Management and Accounting, Vol. 6, No.2, pp. 149.
- Mueller, G. G. (1968), *Accounting principles generally accepted in the United States versus those generally accepted elsewhere*, The International Journal of Accounting, Vol 2., pp. 97
- Mueller, G. G., & Meek, G. (1997), *Accounting: An international perspective*, Irwin-McGraw-Hill: Chicago., pp. 109
- Nobes, C., & Parker, R. (1995), *Comparative International Accounting*, London: Prentice Hall, United Kingdom, pp. 33
- Özatay, F., & Sak, G. (2002), *Financial Liberalization in Turkey: Why Was the Impact on Turkey: Why Was The Impact On Growth Limited?*, Emergent Markets Finance & Trade, Vol. 38, No. 5, pp. 11.
- Perera, M. (1989), *Accounting in Developing Countries: A Case for Localized Uniformity*, The British Accounting Review, Vol. 21, No. 2, pp. 147-149.
- Zeghal, D., & Mhedhbi, K. (2006), *An analysis of the factors affecting the adoption of An analysis of the factors affecting the adoption of international accounting standards by developing countries*, The International Journal of Accounting, Vol. 41, No. 3, pp. 378.
- Delloitte (2014), *IAS Plus*, <http://www.iasplus.com/en>
- FASB (1999), *International accounting standard setting: A vision for the future*, Financial Accounting Standards Board, pp.5
- Heritage Foundation, (2014), *Index of Economic Freedom*, <http://www.heritage.org/index/>
- IASB (2010), *The Conceptual Framework for Financial Reporting*, http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2014/conceptual_framework_unaccompanied.pdf
- PwC (2013), *IFRS adoption by country*, <http://www.pwc.com/us/en/issues/ifrs-reporting/publications/ifrs-status-country.html>
- WB (2013), *World Governance Indicators*, <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

Reglementări în auditul intern

În Monitorul Oficial al României nr. 529/16 iulie 2014 a fost publicată Hotărârea Consiliului CAFR nr. 48/26 iunie 2014 pentru adoptarea Normelor obligatorii din Cadrul Internațional de Practici Profesionale, emise de Institutul Global al Auditorilor Interni (IIA Global), ediția 2013.

În virtutea atribuțiilor care îi revin CAFR prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr.75/1999 privind activitatea de audit financiar, republicată, cu modificările și completările ulterioare, prin Regulamentul de organizare și funcționare a Camerei Auditorilor Financiari din România, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 433/2011 și din Legea societăților comerciale nr. 31/1990, cu modificările și completările ulterioare și luând în considerare adresa Asociației Auditorilor Interni din România nr. 08/04.03.2014, prin care se comunică aprobarea acordată de Institutul Auditorilor Interni (The Institute of Internal Auditors - IIA Global) pentru utilizarea traducerii în limba română a Definiției Auditului Intern, Codului Etic și Standardelor de audit intern, ca elemente obligatorii ale Cadrului Internațional de Practică Profesională (IPPF), Consiliul Camerei Auditorilor Financiari din România a stabilit:

- Adoptarea integrală a Normelor obligatorii din Cadrul

Internațional de Practici Profesionale (IPPF), emise de Institutul Auditorilor Interni (IIA Global), ediția 2013, cu recunoașterea drepturilor de autor ale IIA Global, și ale traducerii realizate de Asociația Auditorilor Interni din România (IIA România).

- Normele obligatorii din Cadrul Internațional de Practici Profesionale se aplică în totalitate pentru misiunile de asigurare sau de consiliere pentru funcțiile de audit intern externalizate, exercitate în entități din sectorul privat, conduse de auditori financiari, membri activi ai Camerei Auditorilor Financiari din România (CAFR).
- Normele obligatorii din Cadrul Internațional de Practici Profesionale (IPPF) vor fi publicate pe site-ul CAFR, la secțiunea dedicată membrilor, în care se va preciza adresa site-ului IIA Global, cu instrucțiunile obligatorii de utilizare.

În termen de 6 luni de la data adoptării Normelor obligatorii din Cadrul Internațional de Practici Profesionale, CAFR va emite un ghid de implementare a Standardelor Internaționale de Audit Intern. Hotărârea la care ne referim va intra în vigoare la data publicării ghidului menționat, dată de la care se va abroga Hotărârea Consiliului Camerei Auditorilor Financiari din România nr.88/2007, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr.416 din 21 iunie 2007.

Important pentru autori!

Evaluarea articolelor științifice se realizează, în paralel, de către cel puțin doi membri din Consiliul Științific al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și relevanța prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific. Articolele se trimit redacției la

adresa de e-mail: revista@cafr.ro, obligatoriu în format electronic cu extensia **.doc**, cuprinzând următoarele elemente: limba de redactare a articolului - **română**, pentru autorii români sau **engleză**, pentru autorii străini; textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române; dimensiunea maximă a articolului 7-10 pagini/2000 caractere grafice cu spații/pagină; în articol se precizează titlul în limba română și engleză, metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor și referințele bibliografice în subsolul paginii; un rezumat în limbile engleză și română de circa o pagină redactat la persoana a III-a, în care se prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor; rezumatul este însoțit de 4-5 termeni cheie, în limbile română și engleză, inclusiv clasificarea JEL.

Detalii pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

Important for the Authors!

The review of the articles is performed in parallel by at least two members of the Scientific Council of the „Financial Audit” Journal, a double-blind-review, which means that those who perform the reviews do not know the names of the authors, and also the authors do not know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: innovative input, actuality, importance and the relevance for the subject matter of the review; the quality of the research methodology; presentation and argumentation clarity and pertinence; the relevance of the bibliographic sources used; contribution made to the research in the area.

The **recommendations** of the Scientific Council are: accepted,

accepted with reviewing, rejected. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Council are published. The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in Microsoft Word format containing the following elements: the language the article is drafted is **English**; the maximum size of the article 7-10 pages/2000 signs/page spaces included; the article mention the research methodology used, authors' contributions, footnote references from the bibliography; an abstract in English presenting the subject of the research and authors' contributions; the abstract is accompanied by 4-5 key words, in English, and also by JEL Classification.

Details on our website www.revista.cafr.ro, section: „Reviews” and „Manuscripts”.

